

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Jakub Šimoníček

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Alois Thomas z Harrachu jako vyslanec císaře Leopolda I. v Sasku (1694-1696)

Bakalářská práce

2023

Jakub Šimoníček

Univerzita Pardubice  
Fakulta filozofická  
Akademický rok: 2021/2022

# ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jakub Šimoníček**  
Osobní číslo: **H20109**  
Studijní program: **B7105 Historické vědy**  
Studijní obor: **Kulturní dějiny**  
Téma práce: **Alois Thomas z Harrachu jako vyslanec císaře Leopolda I. v Sasku (1694-1696)**  
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

## Zásady pro vypracování

Posluchač zpracuje diplomatické zprávy z Drážďan, které zaslal Alois Thomas z Harrachu do Vídně císaři v letech 1694-1696. Jsou uloženy jednak v Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Reichskanzlei, Diplomatische Akten, Dresden – Berichte, kart. 4b (61 relací od podzimu 1694 do dubna 1696). Tyto relace jsou zároveň dochovány v opisech v Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Familienarchiv Harrach, kart. 115/4. Posluchač provede analýzu těchto vyslanec-  
kých zpráv, doplní je o další prameny (zejména instrukci) a zrekonstruuje úkoly této mise a jejich plnění mladým hrabětem. Pak zasadí tuto misi do kontextu mezinárodní politiky té doby a do kontextu dějin tehdejší císařské diplomacie, jak je známe ze současné literatury české i zahraniční.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

## Seznam doporučené literatury:

- BITTNER, Ludwig – GROSS, Lothar (Hg.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648), Band I. (1648–1715)*, Berlin 1936.
- BÖTTIGER, C. W., *Geschichte des Kurstaates und Königreich Sachsen, Bd. 2: Von der Mitte des sechszehnten bis zum des neunzehnten Jahrhunderts*, Gotha 18702.
- HARRACH, Otto, *Rohrau: Geschichtliche Skizze der Grafschaft mit besonderer Rücksicht auf deren Besitzer, T.1., 1240-1688*, Wien 1906.
- HELBIG, Karl Gustav, *Kurfürst Johann Georg der Dritte in seinen Beziehungen zum Kaiser und zum Reich 1682 und 1683*, Archiv für die Sächsische Geschichte 9, 1871, s. 79–110.
- HELBIG, Karl Gustav, *Johann Georg der Vierte und Feldmarschall Hans Adam von Schönning 1691–1694*, Archiv für die Sächsische Geschichte 11, 1873, s. 351–408.
- KELLENBENZ, Hermann, *Harrach, Aloys Graf von*, Neue Deutsche Biographie 7, 1966, s. 697–698.
- KROLL, Frank – Lothar (Hg.), *Die Herrscher Sachsens. Markgrafen, Kurfürsten, Könige (1089–1918)*, München 22013.
- KUBEŠ, Jiří, *Karel z Harrachu ve městě nad Seinou (1681-1682): k roli paňžského pobytu ve výchově šlechty z habsburské monarchie ve druhé polovině 17. století*, in: Gender history – to přece není nic pro feministky. Kniha, kterou napsali přátelé a studenti Mileny Lenderové u příležitosti jejího těžko uvěřitelného životního jubilea, Pardubice 2017, s. 69-81.
- KUBEŠ, Jiří, *Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století*, ČČH 113, 2015, s. 346–380.
- KUBEŠ, Jiří, *Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století*, Folia Historica Bohemica 30, 2015, s. 127–156.
- KUBEŠ, Jiří a kol., *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*, Praha 2018.
- MATZKE, Judith, *Gesandtschaftswesen und diplomatischer Dienst Sachsens 1694–1763*, Dresden 2007.
- MAŤA, Petr, *Sovět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MÜLLER, Klaus, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden 1648–1740*, Bonn 1976.
- PILS, Susanne Claudine, *Schreiben über Stadt. Das Wien der Johanna Theresia Harrach 1639-1716*, Wien 2002.
- POLLEROS, Friedrich B., *Die Kunst der Diplomatie. Auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653–1706)*, Petersberg 2010.
- ROOSEN, William J., *The Age of Louis XIV: The Rise of Modern Diplomacy*, Cambridge (Mass.) 1976.
- SCHILLING, Lothar, *Der Wiener Hof und Sachsen-Polen (1697–1764)*, in: Sachsen und Polen zwischen 1697 und 1765, Dresden 1998, s. 119–136.
- VOKÁČOVÁ, Petra, *Příběhy o hrdé pokoře: aristokracie českých zemí v době baroka*, Praha 2014.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.**  
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2023**

---

**doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.**  
děkan

---

**doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.**  
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2022

## PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Práci s názvem Alois Thomas z Harrachu jako vyslanec císaře Leopolda I. v Sasku (1694-1696) jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

Ve Starých Křečanech dne: 11. 6. 2023

Jakub Šimoníček

## **Poděkování**

Tímto bych chtěl poděkovat panu docentovi Jiřímu Kubešovi za odborné rady, trpělivost, ochotu, poskytnutí obtížně dostupné literatury a pomoc při překladu německých pramenů.

## **Anotace**

Předkládaná práce pojednává o první diplomatické misi 25 letého hraběte Aloise Thomase Raimunda z Harrachu, kterou absolvoval v letech 1694 až 1696 v Saském kurfiřství v době, kdy v zemi vládl kurfiřt Fridrich August I. Celá práce stojí na analýze Harrachových relací, které pravidelně posílal císaři Leopoldovi I. a snaží se přiblížit saské prostředí v 17. století a činnost císařského vyslance na kurfiřtském dvoře.

## **Klíčová slova**

Sasko, Fridrich August I., císařský vyslanec Alois Thomas Raimund Harrach, instrukce, relace

## **Anotation**

The present thesis deals with the first diplomatic mission of the 25-year-old Count Alois Thomas von Harrach, which he undertook between 1694 and 1696 in the Saxon Electorate during the reign of the Elector Frederick Augustus I. The whole thesis is based on the analysis of Harrach's dispatches, which he regularly sent to Emperor Leopold I. The thesis tries to present the Saxon environment in the 17th century and the activities of the imperial envoy at the Electoral Court.

## **Keywords**

Saxony, Frederick Augustus I, imperial envoy Alois Thomas Raimund Harrach, instructions, session



## Obsah

Úvod .....	10
Kapitola I.....	13
Raně novověká diplomacie .....	13
Kapitola II .....	20
Sasko, jeho kurfiřti od Jana Jiřího I. po Fridricha Augusta I. Silného a císařští diplomaté .....	20
Kapitola III.....	33
Harrachové v 17. a 18. století.....	33
Kapitola IV.....	45
Instrukce císaře Leopolda I. pro vyslance Harracha .....	45
Kapitola V.....	50
Audience u kurfiřta a kurfiřtek.....	50
Kapitola VI.....	54
Nejdůležitější kontakty Aloise Thomase z Harrachu na saském dvoře .....	54
Kapitola VII.....	62
Vojenská pomoc saského kurfiřta císaři v letech 1694-1696.....	62
Kapitola VIII.....	73
Hrabě Harrach jako informátor VIII. ....	73
VIII. 1 Zdraví kurfiřta a dvořanů.....	73
VIII. 2 Saský kurfiřt na cestách a jeho záliby.....	75
VIII. 3 Ztracený hrabě Philipp Christoph z Königsmarcku .....	80
Závěr.....	85
Summary .....	88
Seznam zkratk .....	89
Seznam pramenů a literatury.....	89
1) Archivní prameny.....	89
2) Vydané prameny .....	89
3) Literatura.....	90
4) Online zdroje.....	95

## Úvod

Na následujících stránkách se budu snažit přiblížit diplomatickou misi Aloise Thomase Raimunda, hraběte z Harrachu, kterou vykonal jako císařský vyslanec v Sasku v letech 1694-1696. Toto téma jsem si vybral ze tří důvodů. Za prvé: informací o počátcích jeho kariéry máme málo. Za druhé: Alois Thomas z Harrachu vlastnil od roku 1721 Šluknovské panství a jeho třetí manželka donovala kostel v mé rodné obci. Za třetí: téma císařských diplomatů působících v Sasku v 17. století není dodnes systematicky zpracováno. Díky knize Ludwiga Bittnera a Lothara Grosse<sup>1</sup> víme, kteří diplomaté v zemi působili. Jedná se jen o stručný přehled (jméno diplomata, kdy tam byl, jaký úkol plnil). O každém z diplomatů lze nalézt základní informace v různých biografických příručkách či encyklopediích. O plnění jejich misí však žádné informace nemáme. Jistou výjimku představuje mise hraběte Johanna Georga Markuse z Clary Aldringenu, kterou zpracoval Jiří Kubeš<sup>2</sup> jako časopiseckou studii.

Hraběcí rod Harrachů měl v 17. a v 1. polovině 18. st. stolení téměř neotřesitelné postavení u císařského dvora ve Vídni. Jeho příslušníci vynikali především jako diplomaté. Základní informace o rodu Harrachů lze najít v genealogických příručkách, souhrnných encyklopediích či v historických pracích. Historií rodu se nejnověji zabývá například kniha *Harrachové: vznešenost zavazuje*, kterou vydal NPÚ v rámci roku Harrachů.<sup>3</sup> V těchto pracích ale nejsou skoro žádné zmínky o počátku kariéry Aloise Thomase a o jeho saské misi.

Práce si klade za úkol analyzovat diplomatovo počínání v Sasku na počátku vlády kurfiřta Fridricha Augusta I. (pozdějšího polského krále Augusta II.) Díky tomu, že se dochovala císařská instrukce pro Harracha, budu rekonstruovat plnění úkolů, které instrukce obsahovala. Dále se zaměřím na audience, kterých se mu dostalo, shromáždím informace o nejdůležitějších saských dvořanech, s nimiž se pravidelně setkával, a zaměřím se především na jeho roli ve vyjednávání vojenské pomoci pro císaře v letech 1695 a 1696. Z vyslancových zpráv se pokusím také popsat každodenní i sváteční život mladého saského kurfiřta. Zaměřím se především na jeho záliby a budu sledovat i jeho zdravotní stav.

---

<sup>1</sup> BITTNER, Ludwig – GROSS, Lothar (Hg.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Wes-tfälischen Frieden (1648). Band I. (1648–1715)*. Berlin, 1936. 756 s.

<sup>2</sup> KUBEŠ, Jiří. *Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století*. In: ČČH 113, 2015. s. 346–380. Osobou vyslance se dále zabývala KLÍMKOVÁ, Kateřina. *Císařská diplomacie na bavorském a saském dvoře v osmdesátých a devadesátých letech 17. století*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita. 74 s.

<sup>3</sup> LUŠTINEC, Jan; NOSEK, Petr; REJHA, Adam. *Harrachové: Vznešenost zavazuje*. Sychrov: NPÚ, ÚPS na Sychrově, 2023. 212 s.

V práci budu analyzovat kromě instrukce a kreditivů zejména relace, které psal Harrach ve funkci císařského vyslance v Sasku císaři Leopoldovi I. Tyto dopisy se dochovaly v originálech<sup>4</sup> i v opisech,<sup>5</sup> které si Hrabě Harrach nechával zhotovit. Celkem se jedná o 61 dopisů, jež jsou adresovány císaři a jsou psány novogotickým písmem. Originály psal většinou písař, ale některé dopisy s důležitější tematikou napsal sám Harrach. Originály nejsou bohužel kompletně dochované - celkem pět relací chybí, a tak jsem využíval i jejich opisy, jež jsou spolu s instrukcí a kreditivy svázané do knihy uložené dnes v Rodinném archivu Harrachů ve Vídni. Zjistil jsem, že opisy se od originálů trochu liší - opisy obsahují většinou několik slov navíc, ale základ zůstává vždy stejný. V originálech najdeme u datací napsané také místo, kde byl dopis sepsán, ale tato informace nebyla většinou do opisů zahrnuta. Některé opisy se odlišují také samotným datem vzniku relace.<sup>6</sup> V Sasku v té době stále platil ještě juliánský kalendář, a proto jsou dopisy datovány jak podle gregoriánského, tak i juliánského kalendáře. V práci uvádím data dle gregoriánského kalendáře.

Práce je dělena do osmi kapitol. Nejprve se zabývám základními kontexty sledované mise. V první kapitole se proto čtenář dozví stručné informace o raně novověké diplomacii. Druhá pojednává o vývoji Saského kurfiřtství, jeho vládciích a sasko-císařských diplomatických vztazích. Čtenář se seznámí celkem s pěti kurfiřty, kteří v Sasku vládli v letech 1611–1733. Kapitola s názvem Harrachové v 17. a 18. století pojednává, jak již název napovídá, o významných příslušnících šlechtického rodu, z něhož pocházel v práci zkoumaný Alois Thomas z Harrachu. Největší důraz je kladen na jeho otce, jeho bratry a úspěšné syny a chci ukázat, že Harrachové patřili mezi elitu dvorské šlechty a často zastávali významné hodnosti u císařského dvora, takže není náhodou, že byl mladý Alois Thomas vybrán jako císařský diplomat do Saska.

Jádro práce pak tvoří čtvrtá až osmá kapitola a využívám v nich informace získané z archivních materiálů. Nejprve se věnuji instrukci vydané před Harrachovou cestou v roce 1694 a soustředím se na vyslancovy úkoly, které měl splnit. Každou z povinností popíši a zasadím je do kontextu. Vše je doplněno i o citace z instrukce (čtvrtá kapitola). Dále jsou v práci analyzovány první audience, které na saském dvoře vykonal a jejich průběh je volně porovnávám s audiencemi u anglického dvora. (pátá kapitola). V šesté kapitole jsou přiblíženy

---

<sup>4</sup> Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Reichskanzlei, Diplomatische Akten, Dresden – Berichte, kart. 4b.

<sup>5</sup> Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien, Familienarchiv Harrach, Kart. 115/4.

<sup>6</sup> Například dopis, který je datován v originále 2. listopadu 1694, je v opise datován 1. listopadu 1694. Obsah je ale až na drobnosti totožný s originálem.

osoby hodnostářů ze saského dvora, s nimiž se Harrach nejčastěji potkával a jaké věci spolu řešili. Nejzásadnějším úkolem císařského vyslance bylo zajistit pravidelnou vojenskou pomoc ve válkách s Francouzi a Turky. Tomu se věnuji v sedmé kapitole. V poslední kapitole vyobrazuji Harracha jako informátora a analyzuji další informace získané z oficiálních dopisů a ukazuji, čeho všeho si vyslanec pravidelně všímal a jaké informace do Vídně posílal. Věřím, že se mi podaří shromáždit základní informace o této dosud neznámé misi a přispět k prozkoumání dějin císařské diplomacie na konci 17. století na dvorech kurfiřtů a zaplnit tak bílé místo nejen v české, ale i rakouské a německé historiografii.

Při psaní šlechtických jmen jsem zvolil variantu, kterou používá i Jiří Kubeš se svým kolektivem v knize *V zastoupení císaře: česká a moravská aristokracie v habsburské monarchii 1640- 1740*.<sup>7</sup> České varianty křestních jmen používám při psaní vládnoucích panovníků, ale i u řady původních českých šlechtických rodů. Jména u šlechtických rodů, které přišly do českých zemí později, vlastnily zde pouze menší statky a dosud se jim česká historiografie tolik nevěnovala, píšu v němčině.<sup>8</sup>

---

<sup>7</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*. Praha: NLN, 2018. 640 s.

<sup>8</sup> Tamtéž. s. 19–20.

## Kapitola I.

### Raně novověká diplomacie

V následujících řádcích si nastíníme vývoj přístupů evropské historiografie k raně novověké diplomacii. Dále se zaměříme na vznik diplomatického zastoupení panovníka v cizích zemích a ukážeme si, co vše funkce diplomata obnášela. Zájem bude věnován hlavně císařským diplomatům.

Během předcházejících dvou století se měnil přístup ke zkoumání raně novověké diplomacie. V 19. století převládal názor pozitivistů v čele s Leopoldem Rankem, jejichž zájmem bylo popisování jednotlivých diplomatických jednání, schvalování/odmítání předkládaných dokumentů a uzavírání konkrétních mírových či spojeneckých smluv. Za aktéry politiky byly považovány státy. Velká změna nastala po druhé světové válce. V evropské historiografii se postupně upouštělo od popisných politických dějin. Oblibě se těšily především hospodářské a sociální dějiny, vytvořilo se i jiné pojetí státu. Za diplomatickým jednáním nestál stát jako celek, ale skupina jednotlivců. Díky pracím německého sociologa Norberta Eliase došlo i k jisté změně v chápání instituce dvora. Ve druhé polovině 20. století se v evropské historiografii zvýšil díky inspiraci výzkumy sociálních a kulturních antropologů zájem o kulturní dějiny a díky nim se politická kultura rozšířila o oblasti, které do té doby byly na okraji historického výzkumu.<sup>9</sup> Optikou kulturních dějin je na dějiny diplomacie v raném novověku nahlíženo převážně i dnes. Základními pracemi pro studium diplomacie jsou knihy od těchto zahraničních autorů: Wiliama Jamese Roosena,<sup>10</sup> Klause Müllera,<sup>11</sup> Daniela Legutkeho<sup>12</sup> či Friedricha Polerroße.<sup>13</sup> V českém prostředí se tomuto tématu věnoval se svým týmem Jiří Kubeš.<sup>14</sup>

V raném novověku panovník minimálně opouštěl vlastní zemi. Nejčastějšími důvody bylo vedení vojska do války, účast na poutích či útěk před nebezpečím. Pro udržování dobrých vztahů s ostatními suverény čím dále častěji využíval diplomaty. Od 15. století se začínalo

---

<sup>9</sup> HRBEK, Jiří. Cesty evropské historiografie k diplomacii raného novověku. In: *Theatrum Historiae*. 2013, 8(13), s. 7-12.

<sup>10</sup> ROOSEN, William Jacob. *The Age of Louis XIV: The Rise of Modern Diplomacy*. Cambridge, 2013. 217 s.

<sup>11</sup> MÜLLER, Klaus. *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648-1740)*. Bonn: Ludwig Röhrscheid, 1976. 407 s.

<sup>12</sup> LEGUTKE, Daniel. *Diplomatie als soziale Institution: Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in den Haag 1648- 1720*. Münster/New York/München/Berlin: Waxman, 2010. 359 s.

<sup>13</sup> POLERROSS, Friedrich. *Die Kunst der Diplomatie: auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653-1706)*. Petersberg: Imhof, 2010. 608 s.

<sup>14</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. 640 s.

v některých zemích objevovat vedle diplomatických misí vysílaných ad hoc trvalé diplomatické zastoupení.<sup>15</sup> Přítomnost stálého diplomata nevyklučovala možnost využít zvláštního vyslance při významných událostech (kondolence, blahopřání k narození potomka...). Vedle výše zmíněných oficiálních diplomatů<sup>16</sup> byli panovníky využíváni i ti neoficiální.<sup>17</sup> Velký zlom pro diplomacii nastal v roce 1648, kdy Vestfálským mírem byla i říšským knížatům přiznána suverenita a bylo jim povoleno vysílat diplomaty nižšího ranku do jiných zemí. Tím se zvýšil počet operujících diplomatů po Evropě.<sup>18</sup>

Ve středověku bylo na diplomatickou misi vysíláno více (vel)vyslanců najednou. V námi sledovaném období byl do cizí země vyslán většinou jeden diplomat. Jistou výjimkou bylo Rusko, kam i v 17. století směřovali také i dva císařští vyslanci najednou. Větší počet diplomatů byl používán i při složitějších jednání, jako byly například volby nového císaře.<sup>19</sup>

Diplomaté se nejpozději od poloviny 17. století dělili do několika skupin. Velvyslance (ambasadori), tj. diplomaty nejvyššího stupně, mohli vysílat pouze císaři, králové či významné republiky (Benátky, Spojené nizozemské provincie).<sup>20</sup> Na hodnostní stupnici se na stejné pozici jako velvyslanci nacházeli i papežští nunciové. Nejčastěji byli vysíláni vyslanci, kteří byli v minulých stoletích společně s rezidenty na téměř stejné úrovni. Během 17. století se jich ale využívalo čím dále častěji. Vybavení vyslance bylo pro panovníka finančně méně náročné a

---

<sup>15</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 24-25. Stálé diplomatické zastoupení začaly mezi sebou budovat jednotlivé italské státy. Za prvního rezidentního diplomata bývá považován Zacharias Bembo, který od roku 1435 zastupoval Benátky u papeže. Postupně se tato praxe začala šířit po Evropě. Jako první zbudovalo Španělsko trvalé vyslanectví v Anglii. V roce 1510 měl francouzský král stálého zástupce ve Španělsku ve Svaté říši římské. Více In: VESELÝ, Zdeněk. *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2018, 115 s.

<sup>16</sup> Tj. diplomatů, jež absolvovali přijímací audienci, při které se prokázali kreditivem.

<sup>17</sup> V počátcích války o Španělské dědictví vyslal císař Leopold I. do Benátek, kde již měl oficiálního zástupce Františka Antonína Berku z Dubé, neoficiálně italského hraběte Venzatiho, který měl sám nezávisle jednat proti Francouzům. In: MÜLLER, Klaus. *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648-1740)*. Bonn: Ludwig Röhrscheid, 1976. s. 86-87.

<sup>18</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 27.

<sup>19</sup> MÜLLER, Klaus. *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648-1740)*. Bonn. Ludwig Röhrscheid. 1976. s. 88-89. Například při volbě císaře Karla VI. byli za českou stranu vysláni tři vyslanci: Ernst Fridrich z Windischgrätzu, Franz Ferdinand Kinský a Kaspar Florentin z Consbruchu. In: KUBEŠ, Jiří. Volba a korunovace Karla VI. římským císařem v roce 1711. In: *ČČH*. 2013, 111(4). s. 805-841.

<sup>20</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 27.

mohl se lépe vyhnout hádkám o přednost.<sup>21</sup> Nejnižší oficiální hodností byli rezidenti a neoficiálně pak mohli v zemi působit ještě různí agenti či jiní informátoři.<sup>22</sup>

V raném novověku byla diplomacie převážně v rukou šlechticů. Výběr diplomata ovlivňovalo hned několik faktorů. Uchazeč musel mít zájem absolvovat nějakou misi. Dále záleželo na jeho kontaktech, předchozích zkušenostech či možnostech hradit si misi do značné míry z vlastního měšce. Jazykové znalosti hrály také důležitou roli. Diplomaté vysílání do Španělska museli perfektně ovládat španělštinu. Ideálním bylo, pokud jejich rod byl v kontaktu s tamější šlechtou. Dalším faktorem, na který se bral ohled, byla blízkost šlechticových statků od místa vykonávání diplomatické mise.<sup>23</sup>

Šlechtici museli zvážit, zda se jim daná mise vyplatí.<sup>24</sup> Mezi císařskými diplomaty byly oblíbené posty ve Španělsku a v Římě. Většinou je po návratu z těchto destinací čekal karierní vzestup s vysokou hodností u dvora. Výmluvným příkladem může být i fakt, že 10 z 11 řádných i mimořádných císařských velvyslanců, kteří plnili svou misi ve Španělsku v letech 1641-1751, bylo už v průběhu mise odměněno řádem zlatého rouna.<sup>25</sup> Naopak k nepopulárním oblastem náleželo Rusko či Polsko.<sup>26</sup> Někteří diplomaté se báli, že v rámci mise budou muset zůstat dlouho v cizině, a proto post přijímali pod podmínkou, že je císař po smlouvené době odvolá. Ne vždy tomu ale tak bylo. Jako příklad nám může posloužit Johann Maximilian z Lambergu, který přijal post velvyslance ve Španělsku roku 1652 s tím, že bude po čtyřech letech odvolán. Nakonec v cizině zůstal až do roku 1660.<sup>27</sup>

---

<sup>21</sup> Ludvík XIV. nevyšlal do Vídně žádného velvyslance, protože Leopold I. odmítl uznat přednost francouzského zástupce před zástupcem příbuzných ve Španělsku. In: ROOSEN, William Jacob. *The Age of Louis XIV: The Rise of Modern Diplomacy*. Cambridge. 2013, s. 89.

<sup>22</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 26.

<sup>23</sup> KUBEŠ, Jiří. Šlechta českých zemí v barokní diplomacii. In: GAŽI, Martin; PAVELEC, Petr a HAJNÁ, Milena. *The Nobility of the Czech Lands on the Chessboard of European Diplomacy*. České Budějovice: NPÚ, 2022. s. 212-213.

<sup>24</sup> Museli brát v potaz nebezpečí na cestách, hrozbu zadlužení, či mohli upadnout díky zlým jazykům u dvora v nemilost; Jiří Kubeš se svými spolupracovníky shromáždil data o 134 císařských diplomatech, kteří sloužili v letech 1640-1740. Tímto navázali na výzkum Klause Müllera, který měl stejně rozsáhlý vzorek šlechticů. Český tým doložil, že se služba vyplatila více mužům, než se domníval Müller. Tj. ze 134 mužů se 102 mohlo radovat ze zisku nějaké funkce. Ze zbylých 32 šlechticů jich téměř polovina zemřela během výkonu funkce a zbytek zemřel krátce po návratu domů, nebo opustili Habsburské služby. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 170-172.

<sup>25</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN. 2018. s. 189.

<sup>26</sup> KUBEŠ, Jiří. Šlechta českých zemí v barokní diplomacii. In: GAŽI, Martin; PAVELEC, Petr ed. *Ve znamení Merkura: šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. NPÚ Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích: NPÚ, 2020. s. 191.

<sup>27</sup> MÜLLER, Klaus. *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648-1740)*. Bonn: Ludwig Röhrscheid, 1976. s. 185-186.

O tom, že byl daný uchazeč vybrán za císařského diplomata, se většinou dozvěděl od zaměstnanců říšské dvorské kanceláře. Rázem se začalo s přípravami. Nový diplomat si začal zjišťovat od svého předchůdce důležité informace o jeho činnosti a poměrech na dvoře.<sup>28</sup> (Vel)vyslanec mohl také sáhnout po některé z diplomatických příruček, které byly ve své době velmi populární, a jejich autory byli sami diplomaté.<sup>29</sup> Zároveň také čekal, až dostane oficiální instrukci, v níž byly obsaženy úkoly, které měl splnit. Také se musel dohodnout s dvorskou komorou na výši platu,<sup>30</sup> který však pravidelně na pokrytí všech nákladů nestačil, a proto kontaktovali bankéře, se kterým vyjednali přesun svých peněz do zahraničí.<sup>31</sup>

Ihned po příjezdu se měl diplomat zúčastnit audience, na které předal kreditiv, a poté začal plnit své úkoly. Diplomatickou misi netvořil pouze samotný (vel)vyslanec. Velmi často si diplomaté brali s sebou své děti s manželkami, jejichž úlohu v zahraničí také nelze podceňovat. S velvyslanci jezdili také kavalíři. Tito muži byli urození a museli být vzdělaní. Jejich úkolem bylo například postarat se o dvořany, jež čekali na audienci u velvyslance, či doprovázet manželku diplomata na mši nebo operu. Císařovi zástupci si do ciziny vozili také několik pážat a lokajů.<sup>32</sup> Důležitou úlohu v zahraničí plnili legační sekretáři, kteří měli vlastní pověřovací listinu a byli placeni suverénem země. Pomáhali řídit chod v diplomatově rezidenci, měli na starosti tvorbu různých dokumentů či mohli sloužit jako poslové. Za nepřítomnosti (vel)vyslance, který musel nutně odjet na své statky, směli vykonávat i důležitější povinnosti.<sup>33</sup> Další nutnou osobou byl legační kaplan, který většinou pocházel z řad jezuitů. Byl důležitý hlavně v protestantských zemích. S velvyslanci často také jezdili lékaři. Mise, které se pohybovaly v říšském prostoru, tvořilo kolem 10-20 osob. V delegacích směřujících ke korunovaným hlavám pak bylo mnohem více lidí.<sup>34</sup>

---

<sup>28</sup> KUBEŠ, Jiří. Šlechta českých zemí v barokní diplomacii. In: GAŽI, Martin; PAVELEC, Petr ed. *Ve znamení Merkura: šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. NPÚ Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích: NPÚ, 2020. s. 19.

<sup>29</sup> Například Abraham de Wicquefort, Francois de Callières či Antoine Pecquet. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 38.

<sup>30</sup> Finanční příjmy císařských diplomatů lze rozdělit do čtyř skupin. Zprvu dostali peníze na cestu a na vybavení rezidence, dále jim byl dáván měsíční plat. Mohli získat také prostředky na zvláštní výdaje a v neposledním případě i na dary panovníkovi. Dále o platech císařských diplomatů kapitola Die Bezahlung der kaiserlichen Diplomaten In: MÜLLER, Klaus. *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648-1740)*. Bonn. Ludwig Röhrscheid. 1976. s. 162-179.

<sup>31</sup> KUBEŠ, Jiří. Šlechta českých zemí v barokní diplomacii. In: GAŽI, Martin; PAVELEC, Petr ed. *Ve znamení Merkura: šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. NPÚ Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích: NPÚ, 2020. s. 191.

<sup>32</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 84, 90.

<sup>33</sup> ROOSEN, William Jacob. *The Age of Louis XIV: The Rise of Modern Diplomacy*. Cambridge, 2016 s. 91-94.

<sup>34</sup> Například Walter Leslie měl s sebou v Turecku něco kolem 350 osob. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 91, 94.



Každý diplomat musel být také někde ubytován. Samozřejmě i v této otázce záleželo na jeho hodnosti. Tehdejší znalec ceremoniálních věcí Gottfried Stieve tvrdil, že velvyslanec se má od nižších diplomatů zřetelně odlišovat. Platilo to i v bydlení. Ve svém díle *Europäisches Hof-Ceremoniel* vypisuje všechny požadavky na velvyslancovo obydlí.<sup>35</sup> Obecně platilo, že ubytování má být na dostupném místě od hlavní rezidence panovníka a apartmá mělo být řádně reprezentativní, tj. vybavené podle panovnického vzoru, neboť za diplomatem chodily dvorské návštěvy.<sup>36</sup> Víme, že většina šlechticů, kteří v cizích zemích zastupovali císaře, bydlela většinou v pronájmech, pouze zřídka si v daném místě koupili vlastní obydlí. Existovaly také dvě země, kde měli císařští diplomaté bydlení zajištěné tamějším panovníkem zadarmo. Tuto službu poskytovalo do počátku 17. století Španělsko. V Rusku za ubytování vyslanci neutratili také ani zlatý, ale mnoho z nich tuto zkušenost přirovnávalo k vězení.<sup>37</sup> Daniel Legutke, který se zabýval císařskými, saskými a braniborskými vyslanci v Haagu, uvádí, že po příjezdu do města se nejprve diplomat s doprovodem ubytoval v hostinci a sluhové byli vysláni, aby našli nějaký dům k pronájmu a informovali o příjezdu další vyslance ve městě (pokud to předtím neudělal už sekretář). Hostinec sloužil tedy jako neutrální místo, kde se vyslanci různých zemí mohli scházet s místními dvořany a vést předběžná jednání bez daných ceremoniálů inkognito.<sup>38</sup>

Stěžejním úkolem především pro (vel)vyslance plnicí mise v odlišném konfesním prostředí bylo vybavit si kapli<sup>39</sup> ve svém kvartýru a udržovat příslušný personál. K legalizaci těchto katolických kaplí dopomohlo i vestfálské mírové jednání, na kterém byl ustanoven systém odstupňovaného praktikování náboženství, který odlišoval veřejnou, soukromou a

---

<sup>35</sup> STIEVE, Gottfried. *Europäisches Hof-Ceremoniel*. Leipzig: John Friedrich Gleditschens seel. Sohn, 1723. 832 s.

<sup>36</sup> KUBEŠ, Jiří. Šlechta českých zemí v barokní diplomacii. In: GAŽI, Martin; PAVELEC, Petr ed. *Ve znamení Merkura: šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích: NPÚ., 2020. s. 194.

<sup>37</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 102, 109-110.

<sup>38</sup> LEGUTKE, Daniel. *Diplomatie als soziale Institution: Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in den Haag 1648- 1720*. Münster/New York/München/Berlin. Waxman. 2010. s. 237-238. Toto tvrzení však neplatí absolutně. Řada vyslanců si tyto věci nechávala zařizovat dopředu. In: KUBEŠ, Jiří. Hermann Jakob Czernin von Chudenitz' Diplomatic Mission in Warsaw in 1695: A Contribution towards the Travel Arrangements of Imperial Diplomats. In: *Theatrum Historiae*. 2016, (19). s. 171-203.

<sup>39</sup> Bádáním o katolických svatostáncích v odlišném konfesijním prostředí se zabývá Benjamin Jacob Kaplan, který poukázal na jejich velmi problematické začátky při fungování. V českém prostředí se tematikou provozu císařských kaplí zabývá KUBEŠ, Jiří. Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století. In: *Folia Historica Bohemica*. 2015, 30(1). s. 127-156. ; BAKEŠ, Martin. Shaping the Danish and Imperial Legation Chapels in Vienna and Copenhagen during the Period after the Thirty Years' War. In: *Theatrum historiae* 2016, (19). s. 73-94.

domácí formu mší.<sup>40</sup> Problém nastal však při otázce, kdo se může bohoslužeb v těchto kaplích účastnit. Na to neuměli jednotně odpovědět ani významní teoretici mezinárodního práva.<sup>41</sup> Proto první léta fungování těchto katolických kaplí byla velmi často provázena různými nepokoji tamějšího obyvatelstva.<sup>42</sup> Záleželo také na protestantské zemi. Například kalvinistické Spojené Nizozemí bylo v této otázce velmi tolerantní a dokázaly zde fungovat mezi sebou i odlišné konfese. V dalších protestantských zemích existovaly císařské kaple také, ale doposud chybí podrobná analýza jejich činnosti a znemožňuje nám to tak porovnání jednotlivých zemí.<sup>43</sup> Legační kaple vznikaly však i v katolických zemích.<sup>44</sup>

Diplomat byl také osobou, která zprostředkovala transfer ceněného zboží, moderních výtvarků a zahraničních trendů. V každé zemi se dalo najít něco jedinečného, specifického, a tak diplomaté nakupovali věci nejen pro sebe, ale i pro další šlechtice, kteří je o zprostředkování nákupu poprosili.<sup>45</sup> Mohli dojednat služby zahradníků, kuchařů, architektů a jiných specialistů. Například císař Leopold I. žádal v 60. letech 17. století svého velvyslance v Benátkách Heřmana Jakuba Černína, aby mu pomohl získat některé benátské muzikanty. Členové hraběcího rodu Harrachů dováželi do střední Evropy nejen čokoládu, kterou učili své známé ve Vídni pít, ale propagovali i konzumaci rajčat.<sup>46</sup> Velký zájem byl také o obrazy. František Antonín Berka z Dubé, který velkou část svého života jako císařský diplomat, vybudoval rozsáhlou sbírku obrazů. Avšak během svých misí se tak zadlužil, že musel vyhlásit bankrot.<sup>47</sup>

Diplomatické aktivity byly velmi různé. Předně se diplomaté snažili zajistit spolupráci hostičího suveréna s jejich panovníkem. Také fungovali jako informační zdroj pro hostujícího panovníka. Při setkáních ho informovali o dění u nich v zemi, o válečných úspěších svého císaře/krále. Tyto informace věděli díky korespondenci se svým panovníkem a pravidelně ho o

---

<sup>40</sup> Císařské katolické kaple v protestantských státech vznikaly ale již během 30leté války. Tou nejstarší byla kaple v Hamburku. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 126.

<sup>41</sup> Tamtéž. s. 126-127.

<sup>42</sup> Tato práce se věnuje prostředí saského kurfiřtství a o fungování císařské kaple a konfliktech, které její provoz vyvolal, informoval již KUBEŠ, Jiří. Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století. In: *Folia Historica Bohemica*. 2015, 30(1). s. 127-156.

<sup>43</sup> Tamtéž. s. 130.

<sup>44</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 125.

<sup>45</sup> KUBEŠ, Jiří. Šlechta českých zemí v barokní diplomacii. In: GAŽI, Martin; PAVELEC, Petr ed. *Ve znamení Merkura: šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. NPÚ Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích: NPÚ, 2020. s. 199.

<sup>46</sup> Johanna Theresia z Harrachu, rozená z Lambergu chtěla po svém manželovi, aby jí z Madridu přivezl rajčata, protože je prý měla ráda a věděla, jak se mají připravit na španělský způsob. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 164.

<sup>47</sup> Tamtéž, s. 159-169.

svých činech informovali v relacích. Mnoho šlechticů si psalo s vlivnými známými a mohli si navzájem pomáhat.<sup>48</sup> Někteří vyslanci se také účastnili válečných tažení s armádou hostujícího panovníka.<sup>49</sup> Diplomaté mohli při jednání využívat i úplatkářství jako prostředek pro dosažení svého cíle.<sup>50</sup>

---

<sup>48</sup> Nejvyšší hofmistr císařovny Ferdinand z Dietrichsteina udržoval v 50-90. letech 17. století kontakt s mnoha (vel)vyslanci a víme, že jim mnohdy na oplátku za to, že mu posílali relace, dokázal pomoci v různých situacích. Tamtéž. s. 150-151.

<sup>49</sup> To byl případ švédského velvyslance ve Francii Otty Wilhelma Königsmarcka, který strávil část svého pobytu převážně na válečném poli, a dostalo se mu velkého uznání. Diplomatické záležitosti v době jeho nepřítomnosti Paříže vyřizoval legační sekretář. ROOSEN, William Jacob. *The Age of Louis XIV: The Rise of Modern Diplomacy*. Cambridge. 2013. s. 171.

<sup>50</sup> I někteří soudobí morální teoretici nebyli proti těmto praktikám, pokud se díky nim podařilo dosáhnout cílů, které po diplomatech požadoval jejich panovník. Tamtéž. s. 165.

## Kapitola II

### Sasko, jeho kurfiřti od Jana Jiřího I. po Fridricha Augusta I. Silného a císařští diplomaté

V kurfiřtském Sasku vládl rod Wettinů již od roku 1423<sup>51</sup> a od dob reformace byli jeho vládci podporovateli luteránství. Od skončení třicetileté války do konce 17. století zůstalo Sasko, až na několik málo let za Jana Jiřího II. a Jana Jiřího IV., prohabsbursky orientované. Habsburkové si svého severního souseda a saského spojence vážili a mnohdy také vynaložili velké úsilí, aby si saské vládce naklonili.<sup>52</sup> Musíme si také uvědomit, že Sasko v 17. století nemělo hranice totožné s dnešním státem; tehdy bylo mnohem větší.<sup>53</sup> V následujících řádcích si pouze nastíníme stručné dějiny saského kurfiřtství v 17. století a seznámíme se s jednotlivými vládci a jejich spoluprací s císařem, přičemž největší důraz bude s ohledem na zkoumanou Harrachovu misi kladen na posledních dvacet let 17. století.<sup>54</sup>

Počátek 17. století se nesl v duchu soupeření mezi luteránským Saskem a kalvinistickou Falcí o hlavní postavení v protestantském táboře.<sup>55</sup> Upevnit pozici Saska v říši se povedlo kurfiřtu Janu Jiřímu I. (1585-1656). V mládí absolvoval kavalírskou cestu do Itálie. Od roku 1603 působil jako správce merseburského opatství a o čtyři roky později ho jeho starší bratr, tehdejší kurfiřt Kristián II., jmenoval zemským lovčím. V roce 1611 po smrti bratra se stal Jan Jiří I. saským kurfiřtem.<sup>56</sup> Po třetí pražské defenestraci v roce 1618 Sasko prohlásilo, že sice bude přijímat náboženské uprchlíky z Čech, ale snažilo se oficiálně zaujímat neutrální postavení.<sup>57</sup> V císařské volbě Jan Jiří I. podpořil Ferdinanda II. Štýrského<sup>58</sup> a od roku 1620

---

<sup>51</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Friedrich I. (Kurfürst von Sachsen). In: *ADB*. Band 7. Leipzig: Duncker & Humblot, 1878. s. 776–778.

<sup>52</sup> KUBEŠ, Jiří. Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století. In: *ČČH*. 2015, 113(2), s. 348.

<sup>53</sup> V polovině 17. století sahala Sasko na východě až Bóru, na západě k Durynsku a na severu k Flämingu. In: PILTZ, Georg. *August der Starke: Träume und Taten eines deutschen Fürsten*. Berlin: Verlag Neues Leben, 1986. s. 6.

<sup>54</sup> Např.: některé publikace pojednávají konkrétně o dvorech kurfiřtů: MÜLLER, Karl August. *Kurfürst Johann Georg der Erste, seine Familie und sein Hof, nach handschriftlichen Quellen des Königlich Sächsischen Haupt-Staats-Archivs dargestellt: ein Beitrag zur Cultur- und Sittengeschichte des Siebzehnten Jahrhunderts*. Band 1. Leipzig: Fleischer, Dresden, 1838. 242 s.; DRESDNER GESCHICHTSVEREIN. *Johann Georg II. und sein Hof: Sachsen nach dem Dreißigjährigen*. In: *Dredner Hefte: Beiträge zur Kulturgeschichte*. Dresden: Dresdner Geschichtsverein, 1993. 96 s.; CZOK, Karl. *Am Hofe Augusts des Starken*. Leipzig: Ed. Leipzig, 1989. 178 s.; obecněji KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089 - 1918*. München: Beck, 2007. 377 s.; GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. 320 s.

<sup>55</sup> ŘEZNÍK, Miloš. *Sasko*. Praha: Libri, 2005. s. 77.

<sup>56</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 194.

<sup>57</sup> GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. s. 95.

<sup>58</sup> Již v roce 1617 přijel v létě do Drážďan tehdejší císař Matyáš s cílem přesvědčit kurfiřta, aby po jeho smrti volil jeho příbuzného Ferdinanda Štýrského. In: Tamtéž, s. 95.

bojoval oficiálně na straně císaře, od kterého pak získal jako zástavu obojí Lužici.<sup>59</sup> Ke konci 20. let se začaly vztahy mezi kurfiřtem a Ferdinandem II. zhoršovat. Císař si byl vědom svého dosavadního vítězství, a tak vyhlásil v roce 1629 tzv. restituční patent.<sup>60</sup> Na počátku 30. let z několika důvodů bojoval saský kurfiřt se značnými úspěchy po boku švédského krále Gustava Adolfa II. Po smrti švédského vůdce začala být pozice v protihabsburském táboře dosti nevýhodná, a tak kurfiřt hledal nové východisko z nelehké situace.<sup>61</sup> Jan Jiří I. proto 30. května roku 1635 uzavřel mír s císařem Ferdinandem II. a stal se opět jeho spojencem, za což získal do svého dědičného držení území obojí Lužice. Kurfiřt vzápětí vyhlásil válku Švédsku, ale Sasům se moc v poli nedařilo.<sup>62</sup> V roce 1645 uzavřel Jan Jiří I. příměří se Švédy na faře v Kötzschenbrodu. Švédům připadlo Lipsko a odešli z něj až po zaplacení všech reparací až v roce 1650.<sup>63</sup>

Z výše uvedeného textu vyplývá, že Jan Jiří I. vedl po většinu své vlády procísařskou politiku, ale ke stálému zřízení císařského diplomatického zastoupení došlo až za vlády jeho nejstaršího syna Jana Jiřího II. Nyní si uvedeme některé z mimořádných diplomatů, kteří v tomto období v Sasku krátkodobě působili. Například v roce hrabě 1652 dorazil doktor Johann Crane a hrabě Ferdinand Arnošt z Valdštejna, aby jednali o svolání říšského sněmu. Hrabě Johann z Rottalu dorazil v listopadu 1656 do Saska na tři dny, aby jménem císaře Ferdinanda III. kondoloval Janu Jiřímu II. ke smrti otce. V lednu roku 1658 zavítal do Drážďan i nejvyšší zemský hofmistr, Kryštof Ferdinand Popel z Lobkovic, aby domluvil kurfiřtovu účast na volbě Leopolda I. za císaře.<sup>64</sup>

---

<sup>59</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift ; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 195.

<sup>60</sup> Restituční edikt nařizoval vrátit všechny církevní majetky, které jí byly zabráný po roce 1555 (tedy po uzavření Augsburského náboženského míru). Více In: GÜNTER, Heinrich. *Das Restitutionsedikt von 1629 und die katholische Restauration Altwürttembergs*. Stuttgart: Kohlhammer. 1901, 305 s.

<sup>61</sup> ŘEZNÍK, Miloš. *Sasko*. Praha: Libri, 2005. s. 78-79.; STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift ; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 196-200.

<sup>62</sup> CISHOLM, Hugh, ed. John George I. In: *Encyclopædia Britannica*. Vol. 15 (11th ed.). Cambridge University Press, 1911. s. 459.

<sup>63</sup> KELLER, Katrin. *Landesgeschichte Sachsen*. Stuttgart: Ulmer, 2001. s. 143.

<sup>64</sup> Toto je pouze výběr - celý seznam vyslanců a jejich úkolů In: BITTNER, Ludwig; GROSS, Lothar. *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648): Band I. 1648-1715*. Berlin: Gerhard Stalling, 1936. s. 162-163.

Sasko bylo třicetiletou válkou a následným vývojem značně postiženo. Během let 1630–1650 zemřelo v Sasku 400 000 obyvatel. Během války byla zničena města jako Torgau, Lipsko či Žitava. Boje však nejvíce zasáhly Magdeburg, který se z válečných ztrát vzpamatovával velmi dlouho. Drážďany byly jako jedny z mála ušetřeny. Již během války a po jejím definitivním skončení zaplavily Sasko, převážně luteránskou zemi,<sup>65</sup> tisíce exulantů, jejichž většinu tvořili řezbáři, tkalci, krejčí, kteří obohatili místní prostředí.<sup>66</sup> Velký poprask způsobil testament Jana Jiřího I., který vešel ve známost po jeho smrti v roce 1656. Tímto dokumentem rozdělil Sasko mezi čtyři své syny, z nichž upřednostnil toho nejstaršího, Jana Jiřího II. Tento čin naprosto odporoval tehdejšímu zvyklostem. Vznikly tak tři sekundogenitury, které byly naprosto nezávislé na kurfiřtské vládě.<sup>67</sup> Ani jedna z těchto větví ale neměla dlouhé trvání.<sup>68</sup>



**Obr. 1:** Saské kurfiřtství s jeho sousedy v roce 1648. V mapě jsou vyznačena významná města spojena se saskými kurfiřty: sídelní Drážďany, Lipsko (kurfiřti tam jezdili pravidelně na vyhlášené trhy), Torgau. V Pirně pobývala velká část českých exulantů. U hranic s Českým královstvím se nacházela významná saská pevnost Königstein. Zdroj: [http://www.bielski.de/karten/deu\\_1648x.jpg](http://www.bielski.de/karten/deu_1648x.jpg)

<sup>65</sup> V Lužici byly kolem klášterů (např. Mariastern) katolické územní celky.

<sup>66</sup> DRESDNER GESCHICHTSVEREIN. Johann Georg II. und sein Hof: Sachsen nach dem Dreißigjährigen. In: *Dresdner Hefte: Beiträge zur Kulturgeschichte*. Dresden: Dresdner Geschichtsverein, 1993. s. 3–4, srov. KROLL, Frank-Lothar. *Geschichte Sachsens*. Dresden; Leipzig. Sächsische Landeszentrale für Politische Bildung, 2014. s. 51.

<sup>67</sup> ŘEZNÍK, Miloš. *Sasko*. Praha: Libri, 2005. s. 116–119.

<sup>68</sup> Linie druhého nejstaršího syna Jana Jiřího I. Augusta vymřela v roce 1746, Kristiánova roku 1738 a linie nejmladšího Mořice již léta 1718. In: HELFRICHT, Jürgen. *Dresdens Pracht der Monarchie: Residenzschloss & Fürstenzug*. Husum. Husum Druck- und Verlagsgesellschaft, 2015. s. 89.



**Obr. 2:** Jan Jiří I. saský se psem. Autor: Frans Luycx, 1652. Zdroj: Wikipedia commons.

Nový kurfiřt, Jan Jiří II. (1613-1680), potvrdil stavům jejich práva a společně se svými bratry slíbil, že v budoucnu už nedojde k dalšímu rozdělení saského kurfiřtství.<sup>69</sup> Jan Jiří II. vedl velmi rozmařilý život. Téměř neustále se účastnil lovů,<sup>70</sup> pořádal karnevaly, hostiny, turnaje, ohňostroje či bály.<sup>71</sup> Začal s barokní přestavbou Drážďan, na níž se podílel také architekt Wolf Caspar Klengel, který v letech 1664–1667 budoval drážďanské divadlo, které mělo kapacitu 2000 diváků.<sup>72</sup> Za kurfiřtovy vlády vzrostl významně počet dvořanů. Kurfiřt zaměstnával hodně zahraničních umělců, kteří většinou pocházeli z Itálie, Chorvatska a Francie. V roce 1657 čítala kurfiřtská dvorní kapela 31 členů, z nichž bylo 13 Italů.<sup>73</sup> Většina nově příchozích cizinců byli katolíci a víme, že již od roku 1661 se v Drážďanech konaly tajně katolické bohoslužby. Někteří současníci pochybovali dokonce o pevnosti kurfiřtovy luteránské víry.<sup>74</sup> Náklady na udržování velkého dvora do značné míry přiměly kurfiřta opustit

<sup>69</sup> ŘEZNÍK, Miloš. *Sasko*. Praha: Libri, 2005. s. 86.

<sup>70</sup> Jen v letech 1656 až 1677 bylo dvorem uloveno 96 862 kusů zvěře. Jen v roce 1677 to činilo 2000 kusů. In: STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus : Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 211.

<sup>71</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Johann Georg II., Kurfürst von Sachsen. In: *ADB*. Band 14. Leipzig: Duncker & Humblot, 1881 s. 382.

<sup>72</sup> KROLL, Frank-Lothar. *Geschichte Sachsens*. Dresden; Leipzig. Sächsische Landeszentrale für Politische Bildung, 2014. s. 52-53.

<sup>73</sup> GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. s. 120.

<sup>74</sup> KUBEŠ, Jiří. Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století. In: *Folia Historica Bohemica*. 2015, 30(1). s. 132.

prohabsburský tábor a spojit se za jistou finanční částku s Francií. V roce 1666 uzavřel spojeneckou smlouvu i se Švédskem. Když ale Ludvík XIV. na počátku 70. let pustošil državy braniborských kurfiřtů na Rýně, uzavřel Jan Jiří II. spojeneckou smlouvu s císařem a do bojů proti Francii vyslal své vojsko.<sup>75</sup> I později však v zahraniční politice lavíroval. S Francií se tajně spojil i v roce 1679 za jednorázovou finanční injekci 30 000 tolarů plus dalších 80 000, které měly být vyplaceny čtvrtletně po 20 000 za to, že zabráni volbě arcivévody Josefa římským králem. Kurfiřt i přes tuto dohodu jednal s Bavorskem a císařem o spojení proti Francii. Vzhledem k tomu, že v Drážďanech začalo převažovat procísařské křídlo, bylo od spojení s Francií nakonec ustoupeno.<sup>76</sup>

Za vlády Jana Jiřího II. došlo v 60. letech ke zřízení stálého diplomatického císařského zastoupení. Leopold I. tím reagoval na působení francouzských diplomatů, kteří kurfiřta přesvědčovali ke spojení s francouzským králem.<sup>77</sup> Prvním stálým vyslancem v Sasku se stal v roce 1665 Georg z Plettenbergu, který v Sasku pobyl dva roky.<sup>78</sup> Dalšími řádnými vyslanci byli baron Heinrich Julius Blum (1667–1672)<sup>79</sup> a opat banzského kláštera Otto de la Bourde (1672–1681).<sup>80</sup>

V roce 1680 zasáhla Sasko morová epidemie, která v sídelním městě kurfiřtů zabila přes pět tisíc lidí. Jednou z obětí epidemie byl i Jan Jiří II., který zemřel 22. srpna. Novým kurfiřtem se stal Jan Jiří III. (1647–1691). V roce 1666 se oženil s dcerou dánského krále, Annou Žofíí Dánskou, s níž měl dva syny, pozdější kurfiřty Jana Jiřího IV. a Fridricha Augusta I. Ve svých 25 letech byl jmenován správcem Horní Lužice se sídlem v Bautzenu (Budyšíně). Získal také vojenské zkušenosti, když se roku 1673 zúčastnil války proti Francii.<sup>81</sup> Jako kurfiřt se pokusil

---

<sup>75</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift ; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten.* Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 210.

<sup>76</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Johann Georg II., Kurfürst von Sachsen. In: *ADB*. Band 14. Leipzig: Duncker & Humblot. 1881. s. 382-383.

<sup>77</sup> KLÍMKOVÁ, Kateřina. *Císařská diplomacie na bavorském a saském dvoře v osmdesátých a devadesátých letech 17. století.* Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita. s. 31.

<sup>78</sup> Seznam všech císařských diplomatů v Sasku In: BITTNER, Ludwig; GROSS, Lothar. *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648): Band I. 1648-1715.* Berlin: Gerhard Stalling. 1936. s. 162-163.

<sup>79</sup> Heinrich Blum pocházel z Brunšvicku, působil na univerzitě v Helmstädtu, u mohučského kurfiřta a později přešel do císařských služeb. V roce 1663 byl povýšen na barona a zemřel v Praze roku 1688. In: HENKE, Ernst. Blume, Heinrich Julius von In: *ADB*. Band 2. Leipzig: Duncker & Humblot, 1875. s. 745-746. Bohužel o jeho diplomatickém působení v Sasku se téměř nic neví.

<sup>80</sup> Otto de la Bourde se narodil v Chebu v roce 1630, kde sloužil jeho otec jako podplukovník. V roce 1664 se stal opatem v klášteře Banz ležícího v Horních Frankách. V roce 1677 se stal císařským tajným radou. O 20 let později byl povýšen na biskupa. Zemřel v roce 1708. In: Otto de la Bourde. In: *Austria-Forum* [online]. 2021 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: [https://austria-forum.org/af/AustriaWiki/Otto\\_de\\_la\\_Bourde](https://austria-forum.org/af/AustriaWiki/Otto_de_la_Bourde). Nestránkované.

<sup>81</sup> KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089 - 1918.* München: Beck, 2007. s. 161.



omezit dvorské výdaje, ale i tak zaměstnával u dvora hodně, většinou katolických, umělců, pro které sehnal katolického kaplana až jeho syn Jan Jiří IV., ale ani on katolický svatostánek na svém dvoře nevybudoval, a tak chodili do kaplí, které provozovali vyslanci z katolických zemí.<sup>82</sup>

Kurfířt Jan Jiří III. se snažil upevňovat svoji moc vůči stavům a do jisté míry se mu to i dařilo. Na počátku 80. let disponoval stálou armádou, jež čítala 10 000 mužů, a kurfířt ji mohl používat i bez usnesení stavů. V roce 1684 došlo ke zřízení tajné válečné rady, jež zajišťovala chod armády a organizovala její tažení.<sup>83</sup> S tímto vojskem se kurfířt zapojil do velkých konfliktů své doby. V roce 1683, kdy došlo k obležení Vídně Turky pod vedením Kary Mustafa Paši, přispěchal Jan Jiří III. společně s bavorským kurfířtem Maxmiliánem II. Emanuelem a polským králem Janem III. Sobieským obleženému městu pomoci a všichni tři vládci se při osvobození vyznamenali a tureckou armádu od Vídně zahnali. Stejně jako Janu III. Sobieskému se i saskému kurfířtovi zdálo, že se mu od císaře dostalo malé vděčnosti za záchranu hlavního města říše, a tak krátce po slavnostním vjezdu do města odjel zpátky do Saska.<sup>84</sup> Saské vojsko ale nevyužíval jen císař. V roce 1685 byly poskytnuty Benátské republice tři pěší pluky, které jí měly pomáhat v bojích s Turky.<sup>85</sup> Benátkám Turci obsadili jejich provincii Morea, která se nacházela v Řecku. Jan Jiří III. vedením vojska pověřil plukovníka Schönfelda. V Řecku došlo ke spojení s brunšvickými a hannoverskými jednotkami. Vojáci se vrátili zpět v dubnu roku 1687 s bohatou kořistí. V roce 1686 se saská armáda také účastnila dobývání Budína pod velením vévody Kristiána Sasko–Weissenfelského. Téhož roku vznikla Augsburská liga,<sup>86</sup> ale kurfířt se k ní hned nepřipojil, neboť ji považoval za málo energickou. V březnu 1688 se vypravil do nizozemského Haagu, kde uzavřel s Vilémem III. Oranžským, hanoverským vévodou a Braniborskem smlouvu proti Francii.<sup>87</sup> Když v září 1688 vpadl Ludvík XIV. do Porýní, saský kurfířt byl se svými 14 000 vojáky mezi prvními, kteří se odhodlali bránit

---

<sup>82</sup> Luteránským špičkám se to však vůbec nelíbilo. Drážďanský magistrát ještě snesl účast katolických dvořanů na těchto obřadech, co se mu výslovně nelíbilo, bylo ale to, že katolické kaple využívali i místní obyčejní obyvatelé. Z toho důvodů stály před domy vyslanců hlídky, které neoprávněné osoby zapisovaly a odháněly. KUBEŠ, Jiří. Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století. In: *Folia Historica Bohemica*. 2015, 30(1). s. 132-135.

<sup>83</sup> ŘEZNÍK, Miloš. *Sasko*. Praha: Libri, 2005. s. 87.

<sup>84</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 215.

<sup>85</sup> GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. s. 115.

<sup>86</sup> Augsburská liga byla aliance, kterou založil císař Leopold I. a měla bránit Rýnskou Falc před jejím obsazením Francouzy. Více o alianci, jejím vývoji a členech In: FESTER, Richard. *Die Augsburger Allianz von 1686*. München: Rieger, 1893. 187 s.

<sup>87</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 216 – 217.

území říše.<sup>88</sup> Po zpusťování Falce Francouzi se roku 1689 spojil s císařskou armádou a zapojil se do dobývání Mohuče, při kterém padl jeho příbuzný, již zmiňovaný vévoda Kristián Sasko-Weissenfelský. O dva roky později převzal velení císařských vojsk a operoval s nimi v Porýní. Během tohoto tažení se kurfiřtův vztah s císařem vyostřil, a to kvůli otázkám zásobování saského vojska. Při tažení také docházelo k častým konfliktům mezi tehdejšími polními maršály v saských službách, hrabětem Schönigem, a císařským generálem Caprarou. Jan Jiří III. se snažil s armádou krýt württemberské území. Ve válečném táboře však propukly nemoci a kurfiřt se nakazil a 12. září zemřel v Tübingenu.<sup>89</sup> Byl pohřben v katedrále sv. Marie ve Freibergu. Plastika jeho rakve odkazuje na jeho válečnou statečnost – je na ní vyobrazena přilba, štít, kopí, vavřínové věnce a hlava Turka.<sup>90</sup> Díky jeho vojenské zarputilosti se mu také někdy přezdívá Saský Mars.<sup>91</sup>

Po smrti Jana Jiřího III. se ujal vlády v Sasku jeho nejstarší syn stejného jména, tj. Jan Jiří IV. (1668–1694). V roce 1685 podnikl kavalírskou cestu, na které navštívil Francii, Anglii a Holandsko, a po roce se přes Holštýnsko vrátil zpátky do Drážďan.<sup>92</sup> V roce 1692 se oženil s Eleonorou Erdmuthou Sasko-Eisenašskou, která byla nejenže starší, ale už i vdovou. Svazek však byl bezdětný a nešťastný, a proto si kurfiřt udržoval mladičkou milenkou Magdalenu Sybilu von Neitschütz, jejíž otec Rudolf von Neitschütz byl důstojníkem osobní gardy Jana Jiřího III.<sup>93</sup> Mladý kurfiřt pokračoval zprvu v otcových šlépějích a snažil se dále omezit moc stavů.<sup>94</sup> Zpočátku vedl procísařskou politiku. Zlom však nastal v roce 1692, kdy se rozhodl neposlat císaři své vojsko čítající 12 000 vojáků do Porýní proti Francouzům. Císařští spojenci za tímto krokem viděli vliv kurfiřtova důvěrníka generála Hanse Adama ze Schöningu, o němž se vědělo, že udržuje kontakty s nepřátelskými Francouzi, a proto byl v roce 1692 na pokyn císaře zatčen.<sup>95</sup> Kurfiřt se po celou dobu své vlády pokoušel svého oblíbence osvobodit. Nakonec se se kurfiřt se svou armádou vydal roku 1693 bojovat proti vojsku Ludvíka XIV. a

---

<sup>88</sup> KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089–1918*. München: Beck, 2007. s. 166.

<sup>89</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 218.

<sup>90</sup> KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089–1918*. München: Beck, 2007. s. 167.

<sup>91</sup> HELFRICHT, Jürgen. *Dresdens Pracht der Monarchie: Residenzschloss & Fürstenzug*. Husum: Husum Druck- und Verlagsgesellschaft, 2015. s. 90.

<sup>92</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 220.

<sup>93</sup> GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. s. 116.

<sup>94</sup> KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089 - 1918*. München: Beck, 2007. s. 167.

<sup>95</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 221.

jeho milenka Magdalena Sybilla byla také za úplaty 40 000 tolarů povýšena do hraběcího stavu (von Rochlitz) a v červnu mu porodila dceru. Dne 4. dubna 1694 ale zemřela kurfiřtova mladá milenka na neštovice a 27. dubna ji následoval samotný kurfiřt, který se od ní nakazil.<sup>96</sup>



**Obr. 3 a 4:** Saský kurfiřt Jan Jiří IV. na obraze od malíře Heinricha Christopa Fehlinga a jeho milenka Magdalena Sibylla von Neitschütz, hraběnka Rochlitz kolem roku 1693. Zdroj: Wikipedia commons.

Za vlády Jana Jiřího III. bylo do Saska vysláno celkem 10 císařských vyslanců. Na začátku 80. let 17. století zde pobýval pozdější kardinál, hrabě Johann Phillip z Lambergu, který dojednával s kurfiřtem především saskou pomoc pro císaře proti Turkům. Hrabě vytvořil v Drážďanech diplomatický tandem s baronem Benediktem Urbanem z Gallensteinu, který v Sasku tehdy pobýval jako rezident. Později, v letech 1684–1685, v Sasku pracoval Gallenstein sám. V období 1685–1686 zavítal ke kurfiřtskému dvoru zkušený císařský diplomat Haro Burckhard Fridag von Gödens, aby opět dojednal saskou pomoc proti Turkům a společnou alianci.<sup>97</sup>

<sup>96</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Johann Georg IV. In: *ADB*, Band 14. Leipzig: Duncker & Humblot, 1881. s. 386.

<sup>97</sup> KUBEŠ, Jiří. Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století. In: *Folia Historica Bohemica*. 2015, 30(1). s. 131. srov. BITTNER, Ludwig; GROSS, Lothar. *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648): Band I. 1648-1715*. Berlin: Gerhard Stalling, 1936. s. 162-163.

Dlouholetým vyslancem císaře Leopolda I. v Sasku byl hrabě Johann Georg Marcus z Clary Aldringenu, který post získal i z toho důvodu, že měl ke kurfiřtské rodině blízko a její členy osobně znal, protože k němu jezdili pravidelně do teplických lázní, které byly v jeho vlastnictví. To byl i jeden z faktorů, proč funkci vykonával i tak dlouho (1686–1694).<sup>98</sup> Hrabě měl za úkol mj. udržet kurfiřta Jana Jiřího III. a později jeho syna Jana Jiřího IV. jako spojence Leopolda I. v bojích proti odvěkému nepříteli katolického obyvatelstva na východě; tedy Turkům, a později také proti Ludvíku XIV. na západě (falcká válka 1689–1697).<sup>99</sup> Po zatčení hraběte Schöninga v Teplicích roku 1692 nechtěl jezdit do Drážďan, protože se domníval, že ho bude kurfiřt se svými lidmi obviňovat z toho, že nese vinu na Schöningově zatčení. Z dopisů císaři víme, že byl přesvědčen o jeho vině.<sup>100</sup> Nakonec císař vyslal do Saska ohledně dojednání kurfiřtské vojenské pomoci nejvyššího purkrabího Království českého Adolfa Vratislava ze Šternberka (v Sasku pobýval od ledna do března roku 1693). Po skončení jeho mimořádné mise se Clary Aldringen vrátil na chvíli do Drážďan, aby dojednal některé věci. Poté od srpna do září 1693 působil v Sasku baron Philipp Wilhelm z Boineburgu a sjednával připojení kurfiřta k tzv. Velké Alianci proti Francii. Naposledy se hrabě Clary Aldringen ukázal v Drážďanech v lednu 1694 a v létě ho císař z funkce uvolnil.<sup>101</sup>

Fridrich August I. (1670-1733) byl druhorozeným synem kurfiřta Jana Jiřího III. Prvních deset let vyrůstal na dvoře svého děda Jana Jiřího II. v Drážďanech. V roce 1676 obdržel společně s o rok a půl starším bratrem Janem Jiřím IV. tři vychovatele. Vztahy mezi bratry ale nebyly nejlepší. V roce 1685 získal Fridrich August I. vlastního hofmistra v osobě Christopha Augusta z Haxthausenu.<sup>102</sup> O dva roky později se se svým komorníkem a dalšími dvořany vydal na kavalírskou cestu, jež měla trvat původně tři roky. Kurfiřtský princ cestoval inkognito jako hrabě Leisnig. V Paříži se osobně setkal s Ludvíkem XIV. Ve Španělsku nadchl mladého Sasa jen klášter Escorial. Poté navštívili Portugalsko, Anglii, Holandsko a Benátky, kde mladíka uhranul místní karneval, který se později jako kurfiřt snažil napodobovat v Drážďanech. Haxthausen měl co dělat, aby prince udržel stranou rozmařilého života a moc s výsledky svého svěřence spokojený nebyl. Chválil ho ale za zájem o studium italských a

---

<sup>98</sup> KUBEŠ, Jiří. Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století. In: *ČČH*. 2015, 113(2), s. 352, 368.

<sup>99</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640- 1740*. Praha: NLN, 2018. s. 368.

<sup>100</sup> KUBEŠ, Jiří. Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století. In: *ČČH*. 2015, 113(2), s. 362-364.

<sup>101</sup> Tamtéž, srov. BITTNER, Ludwig; GROSS, Lothar. *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648): Band I. 1648-1715*. Berlin: Gerhard Stalling. 1936. s. 162-163.

<sup>102</sup> CZOK, Karl. *August der Starke und Kursachsen*. Leipzig: Koehler u. Amelang, 1987. s. 11-12.

francouzských pevností. Z cest byl otcem povolán do Drážďan již po dvou letech. Ještě téhož roku (1689) se zapojil do bojů proti Francouzům, při kterých se účastnil dobývání Mohuče, a další dva roky prožil také v poli. Již tehdy se však projevoval jeho kladný vztah k alkoholu a k ženám.<sup>103</sup> Roku 1693 se oženil s Kristinou Eberhardinou Hohenzollernskou (1671–1727), dcerou Christiana Ernesta, markraběte z Brandenburg-Bayreuthu. Rodiče nevěsty měli k ženichovi ale jisté výhrady, neboť už v té době byla známá jeho přelétavá a rozhazovačná povaha.<sup>104</sup> Z manželství vzešel pouze jeden legitimní potomek, Fridrich August II., který se v roce 1736 stejně jako jeho otec stal polským králem (jako polský král August III.).<sup>105</sup>

Po smrti svého staršího bratra v roce 1694 se stal Fridrich August I. kurfiřtem. Ihned po svém nástupu potvrdil spolupráci s císařem a přidal se k Velké alianci proti Francii. V následujících dvou letech se pak i sám osobně zapojil do bojů proti Turkům v Uhrách.<sup>106</sup> Fridrich August I. se stejně jako jeho oba předchůdci snažil omezit co nejvíce moc stavů. V listopadu roku 1694 svolal zemský sněm, na kterém už byly patrné budoucí střety se stavy, kteří se v následujících letech bránili opatřením, která měla posílit vládcovu moc. Všechny kurfiřtovy výdobytky vůči stavům pak byly sepsány v zemském nařízení z března roku 1728. Například se stavové museli smířit s omezením při schvalování daní, v roce 1702 byla zavedena spotřební daň.<sup>107</sup>

Když se Fridrich August I. ujímal vlády, pobýval v Sasku již zmiňovaný baron Boineburg (od ledna do června 1694), který jednal v otázkách císařské aliance, devátého kurfiřtství a o readmisi. V září pak na kurfiřtský dvůr dorazil nový řádný vyslanec, kterým byl hrabě Alois Thomas z Harrachu.

V roce 1696 zemřel polský král Jan III. Sobieský. Saský kurfiřt, poháněný touhou po moci, konvertoval dne 1. června 1697 v Badenu ke katolicismu, aby se mohl ucházet o polskou korunu.<sup>108</sup> Svým poddaným poslal zprávu, že přijal katolické vyznání jen pro svou osobu a

---

<sup>103</sup> PILTZ, Georg. *August der Starke: Träume und Taten eines deutschen Fürsten*. Berlin: Verlag Neues Leben, 198, s. 21-27.

<sup>104</sup> CZOK, Karl. *August der Starke und Kursachsen*. Leipzig: Koehler u. Amelang, 1987. s. 15.

<sup>105</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Friedrich August II. In: *ADB*. Band 7. Leipzig: Duncker & Humblot, 1877. s. 784–786.

<sup>106</sup> V Harrachově instrukci císař chválí kurfiřta za to, že se k Alianci proti Francii přidal. O tažení v letech 1695-1696 více v příslušné kapitole.

<sup>107</sup> Příklady viz In: KROLL, Frank-Lothar. *Geschichte Sachsens*. Dresden; Leipzig: Sächsische Landeszentrale für Politische Bildung. 2014, s. 125-126.

<sup>108</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Friedrich August I., Kurfürst von Sachsen. In: *ADB*. Band 7. Leipzig: Duncker & Humblot, 1877 s. 783.

nebude nikoho nutit ke konverzi, i tak ale tuto zprávu nesly dvorské špičky nelibě.<sup>109</sup> Mezi třemi hlavními kandidáty na polský trůn zůstali nejstarší syn Jana III. Sobieského Jakub, princ François Louis Bourbon–Conti, podporovaný francouzským králem, a Fridrich August I. protežovaný císařem. Nakonec díky velkým úplatkům vyhrál saský kurfiřt a v Polsku vládl jako August II.<sup>110</sup> Korunovace se konala 15. září. Manželka nového krále však zůstala zapřisáhlou luteránkou a do Polska odmítala jezdit.<sup>111</sup> Jako polský král se rozhodl k zemi připojit území Livonska, které připadlo Olivskou smlouvou Švédsku. August II. uzavřel proti mladému švédskému králi Karlovi XII. smlouvu s dánskými králi Kristiánem V. a pak jeho synem Frederikem IV. a ruským carem Petrem I.<sup>112</sup> V roce 1700 zahájila tato koalice válku, jež je známá jako Sedmiletá válka.<sup>113</sup> Polskému králi se v ní ale vůbec nedařilo. V roce 1702 obsadili Švédové Varšavu a Krakov a v roce 1704 byl v Polsku dosazen jako vzdorokrál Stanislaw Leszczyński. Nejenže byl August II. sesazen, ale švédská vojska pak celý následující rok okupovala i Sasko. Po švédské porážce v bitvě u Poltavy mu car Petr I. pomohl zpět k polské koruně, kterou pak už držel až do smrti. V Polsku se mu nedařilo v zavádění absolutistických prvků vlády a jeho plán na vytvoření dědičné monarchie také selhal. Během jeho vlády velmi zadlužil obě země, ve kterých vládl. Zemřel 1. února 1733 ve Varšavě a jeho tělo bylo uloženo v tamním kapucínském klášteře, ale srdce se nachází v katedrále Nejsvětější Trojice v Drážďanech.<sup>114</sup>

Fridrich August I. je známý i díky svým milenkám, jichž měl několik. Mezi ty nejvýznamnější patřila Aurora z Königsmarcku, turecká žena Fatima a Anna Constantia von Cosel.<sup>115</sup> V této zálibě do jisté míry navázal i na svého otce, který měl také několik milenek.

---

<sup>109</sup> STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 227.

<sup>110</sup> GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. s. 127.

<sup>111</sup> KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089 - 1918*. München: Beck, 2007. s. 183.

<sup>112</sup> Dánsko mělo zájem o Šlesvicko a Rusko chtělo baltské země a baltské přístavy. In: STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten*. Leipzig: Hirschfeld, 1854. s. 229.

<sup>113</sup> Tamtéž, s. 229.

<sup>114</sup> KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089 - 1918*. München: Beck, 2007. s. 186-187, 191.

<sup>115</sup> Hraběnka poté upadla u kurfiřta v nemilost a byla odvezena na hrad Stolpen, který se nachází nedaleko Bad Schandau, a byla zde vězněna ve věži 48 let až do své smrti. Je pohřbena v hradní kapli. In: Gräfin Cosel: Die berühmteste Mätresse und Gefangene Sachsens. In: *Burg stolpen* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.burg-stolpen.org/de/gaesteservice/>. Nestránkováno. O Augustových milenkách byl napsán nespočet titulů, jak odborné literatury, tak historických románů. Např.: KRAUSS-MEYL, Sylvia. *Die berühmteste Frau zweier Jahrhunderte: Maria Aurora Gräfin von Königsmarck*. Regensburg: Pustet, 2002. 256 s.; HOFFMANN, Gabriele. *Constantia von Cosel und August der Starke: die Geschichte einer Mätresse*. Bergisch: Gladbach. Lübbe. 1993. 561 s.

Z jeho levobočků se prosadil hlavně Hermann Moritz Saský, který se v roce 1747 stal jedním ze sedmi francouzských generálmaršálů.<sup>116</sup> Dcera pruského krále Fridricha Viléma I., Vilemína, ve svých pamětech odhadla, že Fridrich August I. měl se svými milenkami 354 dětí.<sup>117</sup>

Fridrich August I. je psán také s přívískem Silný, které upozorňuje na jeho velkou fyzickou sílu. V roce 1692, když byl na návštěvě Berlína, bavit dvořany tím, že sroloval jednou rukou kus železa jako šroub. Také je známa historka, kdy jeho starší bratr měl na svou manželku vytáhnout meč a Fridrich August I. mu ho měl vytrhnout a zlomit.<sup>118</sup>

Aby kurfiřt získal peníze i bez stavů, začal sám podnikat.<sup>119</sup> Za dobu své vlády založil celkem 26 manufaktur, především textilní, ale i sklářské a kovozpracující. Velké závody vznikaly v Drážďanech, Chemnitz, Lipsku, ale i na území Horní Lužice. V roce 1722 byl proveden soupis všech manufaktur, aby se určilo, které další manufaktury je nutné založit. Velký obchodní význam sám kurfiřt přikládal velikonočním a svatomichalským trhům pořádaných v Lipsku, kam sám pravidelně jezdil.<sup>120</sup> Velkým přínosem pro Sasko bylo otevření manufaktury na výrobu porcelánu, jejíž provoz byl zahájen v roce 1710 v Míšni a jež si brzy získala dobré jméno.<sup>121</sup>

Za vlády Fridricha Augusta I. se Drážďany staly jednou z nejvýznamnějších evropských metropolí. Sám kurfiřt se na vrcholně barokní přeměně města podílel. Na některých nákresech architektů se dochovaly vládcovy poznámky. V roce 1700 se začalo s výstavbou Zwingeru a o tři léta později byl vytvořen projekt nového paláce. Dá se říci, že na počátku 18. století stavební

---

<sup>116</sup> TREFFER, Gerd. Moritz von Sachsen. In: *Sächsische Biografie* [online]. Dostupné z: [https://saebi.isgv.de/biografie/Moritz\\_Gzhbraf\\_von\\_Sachsen\\_\(1696-1750\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Moritz_Gzhbraf_von_Sachsen_(1696-1750)). [cit. 2023-03-19]. Nestránkováno.

<sup>117</sup> Tento počet bude do značné míry přehnaný, ale díky němu můžeme vidět názor Fridrichovy současnice na jeho vztah k ženám. In: KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089 - 1918*. München: Beck, 2007. s. 179.

<sup>118</sup> CZOK, Karl. *August der Starke und Kursachsen*. Leipzig: Koehler u. Amelang, 1987. s. 15-16.

<sup>119</sup> KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089-1918*. München: Beck, 2007. s. 183.

<sup>120</sup> GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. s. 139-140.

<sup>121</sup> Porcelán se dovážel do Evropy z Východní Asie a platil za drahou věc. Již od 90. let 17. století se pokoušel o výrobu porcelánu saský přírodovědec Ehrenfried Walther von Tschirnhaus. Společně se svým společníkem Johannem Friedrichem Böttgerem vyrobil 15. ledna roku 1708 první kus evropského porcelánu. Více In: COBBERS, Arnt. *August der Starke: auf den Spuren des sächsischen Kurfürsten in Dresden und Umgebung*. Berlin: Jaron Verlag, 2016. s. 86-87.

vývoj velmi zrychlil. V Drážďanech a v jejich blízkém okolí vyrostlo nebo bylo upraveno mnoho staveb.<sup>122</sup>



**Obr. 5:** Fridrich August I. jako polský král August II. na koni s maršálskou holí v ruce, malba Louise de Silvestre kolem roku 1718, obraz se nachází na loveckém zámku Moritzburg. Zdroj: Wikipedia commons.

---

<sup>122</sup> COBBERS, Arnt. *August der Starke: auf den Spuren des sächsischen Kurfürsten in Dresden und Umgebung*. Berlin: Jaron Verlag, 2016. s. 68-71. O kurfiřtových zámcích více In: GRETZSCHEL, Matthias; MENZHAUSEN, David; KARPINSKI, Jürgen. *August der Starke und seine Schlösser*. Hamburg: Ellert und Richter, 1991. 99 s.



### Kapitola III.

#### Harrachové v 17. a 18. století

Harrachové jistě patří k těm šlechtickým rodům, jejichž členové se významně zapsali do středoevropských dějin. Byli mezi nimi vojevůdci, vysocí církevní představitelé, diplomaté i zdatní hospodáři, kteří se starali o pozvednutí svých panství. V této kapitole nastíním genealogii tohoto rodu a formou medailonků představím jeho příslušníky, kteří vynikli v 17. a 18. století a kteří mají blízký vztah k hlavní postavě této práce.

Šlechtický rod Harrachů, jenž se v erbu pyšní zlatou koulí se třemi pštrosími péry do ní zastrčenými na červeném poli, pochází z jižních Čech, konkrétně z Kaplicka, a právě podle erbu má být stejného původu s dnes vymřelými vladyckými rody Hřebenářů ze Zvíkovce, ze Slavkova, z Čekova a z Petrovic.<sup>123</sup> Harrachové byli dlouhou dobu spíše málo významným rytířským rodem, který se neangažoval ve velké politice. To se však změnilo na přelomu 16. a 17. století.

Dědičný hraběcí titul získal pro svou rodinu roku 1627 od císaře Ferdinanda II. nejstarší syn Leonharda V. z Harrachu Karl (1570–1628). Ferdinand II. také povýšil jeho panství Rohrau v červenci téhož roku na hrabství a Karl získal také právo razit vlastní mince. Začínal na dvoře císaře Rudolfa II. jako císařský komoří a během své kariéry působil ve funkci vyslance na několika dvorech. Se svou manželkou Marií Elisabethou ze Schrattenbachu měl celkem 14 dětí. Dva z jeho synů se stali zakladateli dvou rodových větví. Dcera Maria Theresia byla provdána za Albrechta z Valdštejna. Španělský král ho také přijal do řádu Zlatého rouna, jehož odznaky a ornát už ale Karl fyzicky nestihl převzít, neboť zemřel.<sup>124</sup>

Nejstarší syn Karla z Harrachu Leonhard VII. (1594-1645) založil rohravskou větev. Sám působil jako tajný rada a nejvyšší dvorský maršálek císaře Ferdinanda III. Tato větev však v roce 1886 vymřela po meči Antonem Harrachem (1815-1886).<sup>125</sup>

Jedním z nejznámějších příslušníků rodu byl další syn Karla z Harrachu, Ernst Adalbert, narozený 4. listopadu 1598. V mládí se vzdělával na jezuitských kolejích v Českém Krumlově, Jindřichově Hradci a Římě. Stal se také sekretářem a komorníkem papeže Řehoře XV. Po smrti 12. českého arcibiskupa Johanna Lohelia byl zvolen 9. listopadu roku 1622 na tento uvolněný post. Kvůli nízkému věku byl stávajícím papežem potvrzen, ale posvěcen byl až roku 1624 papežem Urbanem VIII. Ve 26 letech se stal kardinálem. V rámci šíření katolické víry

---

<sup>123</sup> MAŠEK, Petr. *Šlechtické Rody v Čechách a na Moravě*. Praha: Argo, 2008. s. 324.

<sup>124</sup> KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. s. 54-55.

<sup>125</sup> *Ottův slovník naučný: Gens-Hedwigia, desátý díl*. Praha: Jan Otto, 1896. s. 906.

vypracoval návrh rekatolizace a v roce 1626 ho předložil vídeňskému dvoru. Jedním z bodů, které prosazoval, bylo zřízení čtyř nových biskupství v Čechách. Byl stoupencem nenásilné reformace,<sup>126</sup> o čemž může svědčit názor, jehož byl zastáncem, že sice musí být vyhubeno kacířství, ne však kacíři. Provozoval také, k velké nelibosti jezuitů, arcibiskupský seminář.<sup>127</sup> V roce 1648, při švédském vpádu do Prahy, byl zajat a mohl se vykoupit za 15 000 tolarů. V témže roce doprovázel arcikněžnu Marii Rakouskou, snoubenku španělského krále Filipa IV., na italské pomezí a roku 1666 přiváděl od Itálie do Vídně snoubenku císaře Leopolda I. Markétu Španělskou. Harrach byl oblíbeným církevním představitelem, o čemž svědčí i fakt, že byl po smrti papeže Inocence X. jedním z možných kandidátů na papežský stolec.<sup>128</sup> V roce 1666 byl jmenován tridentským biskupem. Za jeho výkonu arcibiskupské funkce vzniklo litoměřické a královéhradecké biskupství, korunoval tři české krále a dvě královny (Ferdinanda III., IV., Leopolda I., Eleonoru a Marii), údajně vysvětil 10 000 kněží a 609 kostelů. Zemřel 25. října 1667 ve Vídni, necelý půl rok po volbě papeže Klementa IX., které se v Římě účastnil.<sup>129</sup>

Pro mou práci bude důležitější jilemnická větev, kterou založil mladší bratr Leonharda VII., císařský komorník a plukovník Otto Fridrich z Harrachu (1610-1639). Již od svých 18 let působil v císařské armádě, byl raněn v bitvě u Lützenu roku 1632. Rozšířil svůj majetek koupí některých panství od svého švagra Albrechta z Valdštejna. Zemřel roku 1639 při cestě z Prahy do Vídně na následky staršího zranění, které utrpěl v lützenské bitvě.<sup>130</sup>

Jeho jediným synem byl Ferdinand Bonaventura, narozený 14. července 1637. Jeho matka Lavinia Gonzaga z Novellar zemřela, když mu byly necelé tři roky, a po pár měsících ztratil i otce. Jeho výchovy se ujali jeho strýcové kardinál Ernst Adalbert a Franz Albrecht z Harrachu.<sup>131</sup> V roce 1656 se vydal s dvěma vrstevníky na kavalírskou cestu. Jednou ze zastávek byla i Paříž.<sup>132</sup> Po svém návratu se zanedlouho stal členem říšské dvorské rady, tj. mohl být

---

<sup>126</sup> Více o přístupu k reformaci a o Harrachově životě: CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Praha: NLN, 2008. 640 s.

<sup>127</sup> *Ottův slovník naučný: Gens-Hedwigia, desátý díl*. Praha: Jan Otto, 1896. s. 907.

<sup>128</sup> BECKOVSKÝ, Jan František. *Poselkyně starých přjbehůw českých: aneb Kronyka česká, od prwnjho do nyněgssý Země české přjchozu dwauch knjžat charwátských Czecha y Lecha, vlastnjch bratřj až do stiastrného panowání cýsaře ržjmského, krále českého, ec. Ferdynanda Prwnjho ...* Praha: Knihtiskárny B Stýblový, 1879. s. 374-375.

<sup>129</sup> WISSGRILL, Franz Karl. *Schauplatz des landsässigen nieder-oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande: von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten*. Wien: Franz Seizer., 1800. s. 158-159.

<sup>130</sup> KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. s. 56.

<sup>131</sup> Tamtéž, s. 56-57.

<sup>132</sup> Shrnutí o Harrachově kavalírské cestě napsal Jiří Kubeš v příloze své knihy; KUBEŠ, Jiří. *Náročná dospívání urozených: Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013. 464 s. Dále srov. deník z cesty a korespondenci s kardinálem Harrachem v ÖStA, AVA, FA Harrach, kart. 140, či korespondenci Harrachova hofmistra Nicolause Guyota s Franzem Albrechtem z Harrachu v ÖStA, AVA, FA Harrach, kart. 439.

v budoucnu využíván jako diplomat. Roku 1665 se stal rytířem Řádu zlatého rouna. O čtyři léta později zúročil své znalosti francouzštiny, když zastupoval císaře Leopolda I. v Paříži při křtu druhorozeného syna francouzského krále Ludvíka XIV. Karla Filipa. V letech 1673–1677 působil jako velvyslanec císaře Leopolda I. na španělském dvoře u krále Karla II. K tomuto postu mu pomohla i skutečnost, že jeho manželka Johanna Theresia z Lambergu, dcera bývalého císařského velvyslance ve Španělsku, byla dvorní dámou španělské královny.<sup>133</sup> Zastávat ve Španělsku velvyslanecký post byla pro šlechtice z rakouské habsburské monarchie prestižní záležitost a odrazový můstek k nejvyšším funkcím u vídeňského dvora. Téměř všichni se také stali členy řádu Zlatého rouna.<sup>134</sup> Odjet na dlouhou dobu od dvora z Vídně do Madridu bylo pro Harracha do jisté míry i riskantní, neboť v dobách své nepřítomnosti, stejně jako každý šlechtic, mohl na dvoře ztratit své pozice, které si předtím získal. Rozhodl se, že si vyhledá mocné přátele, kteří budou chránit jeho postavení v době jeho nepřítomnosti před „zlými jazyky“. Jeho hlavním patronem se tehdy stal kníže Ferdinand z Dietrichsteina a mezi oběma muži začala proudit vzájemná korespondence.<sup>135</sup> Jako císařský velvyslanec navštívil Španělsko i v letech 1697–1698,<sup>136</sup> když se španělského krále a jeho blízké pokoušel přesvědčit, že nejlepším nástupcem na španělský trůn je mladší syn císaře Leopolda I., arcivévoda Karel. V jednáních ho v roce 1698 vystřídal ve stejné pozici jeho syn Alois Thomas Raimund.<sup>137</sup> Po příjezdu do Vídně byl jmenován nejvyšším hofmistrem císařského dvora. Ferdinand Bonaventura byl oblíbencem císaře Leopolda I. Při lovech se často od skupiny odtrhli a

---

<sup>133</sup> HRBEK, Jiří. HARRACH Ferdinand Bonaventura I. 14. 7. 1637-15. 6. 1706. In: *Biografický slovník* [online]. Historický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: [http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH\\_Ferdinand\\_Bonaventura\\_I\\_14.7.1637-15.6.1706](http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH_Ferdinand_Bonaventura_I_14.7.1637-15.6.1706). Nestránkované. Více In: MENČÍK, Ferdinand (ed.). *F. B. Grafen von H. Tagebuch über den Aufenthalt in Spanien in den Jahren 1673–1674*. Wien, 1913. s. 165-171.

<sup>134</sup> Osm z devíti šlechticů, jež ve Španělsku působili v letech 1640-1700 jako velvyslanci, obdrželo po svém příjezdu na madridský dvůr řád Zlatého rouna. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*, Praha: NLN, 2018. s. 188.

<sup>135</sup> SMÍŠEK, Rostislav. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* České Budějovice: Jihočeská univerzita. Filozofická fakulta 2009. s. 320.

<sup>136</sup> Z této mise se dochoval deník, který si Ferdinand Bonaventura vlastnoručně vedl. Najdeme zde informace týkající se poměrů na španělském dvoře, spiknutí ministrů a vlády, nejvlivnějších lidí dvora... GAEDEKE, Arnold (ed.), *Das Tagebuch des Grafen von H. während seines Aufenthaltes am spanischen Hofe in den Jahren 1697 und 1698*, In: Archiv für österreichische Geschichte 48. 1872. s. 63–302. Při rozhodování, koho pověřit jako velvyslance na španělský dvůr, se císař Leopold I. rozhodoval mezi Ferdinandem Bonaventurou z Harrachu a Heinrichem Franzem z Mansfeldu. Oba jmenovaní měli s jednáním v Madridu již své zkušenosti. Kvůli neoblíbenosti druhého jmenovaného šlechtice získal post velvyslance Harrach. Více o rakouské politice na španělském dvoře v letech 1697-1698. In: GAEDEKE, Arnold. *Die Politik Oesterreichs am spanischen Hofe, hauptsächlich in den Jahren 1697 und 98: ein Beitrag zur Vorgeschichte des spanischen Erbfolgekrieges*. Darmstadt: Buchdruckerei von Georg Otto, 1870. 41 s.

<sup>137</sup> Kapitola o diplomacii ve Španělsku In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*, Praha: NLN, 2018. 640 s.; blíže pak GAEDEKE, Arnold (ed.), *Das Tagebuch des Grafen von H. während seines Aufenthaltes am spanischen Hofe in den Jahren 1697 und 1698*, In: Archiv für österreichische Geschichte 48, 1872. s. 63–302.

společně vedli důvěrné rozhovory o různých tématech. Zřejmě i díky tomuto dobrému vztahu byl Harrachův syn Alois Thomas vyslán v poměrně nízkém věku do Saska a později do Španělska. Hrabě zemřel 15. června 1706 v Karlových Varech ve svých 68 letech jako nejstarší ministr císaře Josefa I.<sup>138</sup>



**Obr. 6:** Ferdinand Bonaventura, hrabě z Harrachu (1637-1706), na portrétu z roku 1698. Zdroj: Wikimedia Commons.

Prvorozený syn Ferdinanda Bonaventury Karl, narozený 1. listopadu 1662, měl slibně našlápnutou kariéru. Otec mu na roky 1681–1683 naplánoval kavalírskou cestu, které se účastnil se svým bratrancem hrabětem Antonem Ferdinandem Tillym a harrachovským hofmistrem Johannem Bílkem. Navštívili Brusel a podnikli krátký výlet do Anglie. Nejvíce času však strávil mladý Harrach v Paříži (od listopadu 1681 do října 1682). Zde se věnoval studiu matematiky, práva, historie, jízdě na koni, šermu a tanci. 16. února 1682 se mu dostalo audience u krále Ludvíka XIV. O tom, že se mladému kavalírovi podařilo získat sympatie u dvora, svědčí i fakt, že v červenci trávil ve Versailles minimálně osm dní. Hofmistr Bílek svého svěřence chválil a informoval jeho otce, že se mu velmi daří.<sup>139</sup> Po kavalírské cestě vstoupil do

---

<sup>138</sup> FELGEL, Anton Victor. Ferdinand Bonaventura Graf von Harrach. In: *ADB*. Band 10. Leipzig: Duncker & Humblot, 1879. s. 632.

<sup>139</sup> Kavalírskou cestu mladého Harracha zdokumentoval Jiří Kubeš ve své studii, Karel z Harrachu ve městě nad Seinou (1681–1682). K roli pařížského pobytu ve výchově šlechty z habsburské monarchie ve druhé polovině 17. století. In: JIRÁNEK, Tomáš; RÝDL Karel a VOREL, Petr. ed. *Gender history - to přece není nic pro feministky: kniha, kterou napsali přátelé a studenti Mileny Lenderové u příležitosti jejího těžko uvěřitelného životního jubilea*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. s. 69-81.

císařské armády a zúčastnil se bojů proti Turkům. Jako kapitán pluku Schärffenberg byl však zastřelen při dobývání Budína v roce 1686.<sup>140</sup>

Druhorozený syn Ferdinanda Bonaventury se jmenoval Franz Anton a narodil se 4. října 1665. Zvolil si duchovní kariéru a studoval kanonické právo a teologii v Římě. Když zemřel jeho starší bratr Karel, chtěl ho otec přesvědčit, aby vystoupil z církve a ujal se správy fideikomisu. Mladý hrabě však zůstal věrný taláru.<sup>141</sup> Již ve svých 22 letech se stal kanovníkem v Salzburgu a Pasově. Od roku 1702 byl vídeňským biskupem. O tři roky později byl zvolen koadjuktorem salzburského, tehdy již osleplého arcibiskupa Johanna Ernsta z Thun-Hohensteina, po jehož smrti se v roce 1709 stal arcibiskupem. Císař Josef I. mu také pro jeho osobu udělil knížecí titul.<sup>142</sup> Za jeho vlády, která trvala 18 let, bylo povýšeno v roce 1721 vídeňské biskupství na arcibiskupství. Díky této změně se salzburskému arcibiskupství zmenšila velikost spravovaného území, moc i prestiž. Franz Anton proti tomu protestoval, ale nic s tím nezmohl. Zemřel 18. července 1727.<sup>143</sup>

Třetí syn Ferdinanda Bonaventury dostal jméno Alois Thomas Raimund a je ústřední postavou této práce. Narodil se 7. března roku 1669. Po nezbytné kavalírské cestě mu otec zajistil pozici u dvora, o čemž svědčí i to, že působil jako komorník římského krále Josefa I. a zasedal ve dvorské říšské radě. Už ve svých 25 letech byl v roce 1694 vyslán císařem Leopoldem I. jako vyslanec k novému saskému kurfiřtovi Fridrichu Augustu I. Silnému. Na této misi se mu podařilo 13. dubna 1695 uzavřít tzv. Drážďanskou recesi, na jejímž základě se saský kurfiřt stal vrchním velitelem císařské armády v Uhrách. Poté co se v Drážďanech osvědčil, byl v roce 1696 jmenován jako zvláštní velvyslanec císaře do Španělska.<sup>144</sup> Tato mise měla dva úkoly. Oficiálně byl poslán, aby císařovým jménem kondoloval španělskému králi Karlu II. ke smrti jeho matky Marie Anny Habsburské. Neoficiálně měl také sledovat hlavní činitele dvora a zjistit informace, jak se vyvíjí nástupnická otázka bezdětného a nemocného krále. V této věci měl lobovat za rakouské Habsburky. Během této cesty si získal sympatie

---

<sup>140</sup> WISSGRILL, Franz Karl. *Schauplatz des landsässigen nieder-oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten: Bd.I-V., Svazek 4*. Wien: Johann Karl Schuender, 1800. s. 166.

<sup>141</sup> Tamtéž.

<sup>142</sup> KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. s. 59.

<sup>143</sup> WURBACH, Constantin. Harrach, Franz Anton Graf. In: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 7. Theil. Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei. Wien, 1861. s. 374.

<sup>144</sup> Harrachovu misi ve Španělsku roku 1696 zmapoval ve svém článku mj. Arnold Gaedeke. In: GAEDEKE, Arnold. Die Mission des Grafen Aloys Louis von Harrach an den spanischen Hof und seine Finalrelation an Kaiser Leopold I (1696–1697). In: *Historische Zeitschrift: Svazek 29*, 1873. s. 68-110.

druhé manželky Karla II. Marie Anny Falcko-Neuburské.<sup>145</sup> V roce 1697 obdržel Řád zlatého rouna a následujícího roku nahradil svého otce jako řádný císařský velvyslanec ve Španělsku.

Rakouští Habsburkové však nebyli jediní, kteří chtěli přimět krále, aby napsal závěť v jejich prospěch. Na dvoře měli významné postavení i zástupci Bavorska a Francie.<sup>146</sup> Bavorským diplomatům se podařilo přesvědčit krále, který jmenoval následníkem španělského trůnu syna bavorského kurfiřta Maxmiliána Emanuela, Josefa Ferdinanda, jehož babičkou byla první manželka císaře Leopolda I. Markéta Španělská; byl tedy prasnovcem Karla II. Mladý princ však zemřel v šesti letech 6. února 1699.<sup>147</sup> Tato událost změnila vše a ihned poté zase vypukl boj o vliv. Harrach prosazoval za nástupce mladšího syna císaře Leopolda I. Karla, avšak u královny postupně ztrácel důvěru. Vítězně z této situace vyšli nakonec Francouzi, když král ve své závěti určil jako svého nástupce vnuka francouzského krále Filipa. Harrachovy protesty proti závěti nebyly účinné.

Po smrti Karla II. se Harrach vrátil do Vídně a po návratu byl jmenován tajným radou. Po smrti císaře Josefa I. v roce 1711 mu byla svěřena další diplomatická mise, když měl na starosti zajistit u říšských kurfiřtů hlasy ve volbě nového říšského panovníka ve prospěch mladšího syna Leopolda I. Karla. Od roku 1728 vykonával Harrach funkci neapolského místokrále. Hrabě měl s Karlem VI. dohodu, že funkci bude zastávat tři roky, po jejichž uplynutí bude odvolán, ale vrátil se domů až po čtyř a půl letém působení ve službě. Jeho předchůdcem byl kardinál Michael Friedrich z Althannu (místokrálem v letech 1722–1728). Již v prvních týdnech ve funkci si stěžoval na pomalou a téměř nefungující justici. Postupně (od roku 1730) se místokrál dostal do konfliktu s Michele Imperialim, knížetem z Francavilly, kterému se podařilo díky uplácení vysokých lidí ve správních a soudních orgánech ukrást 300 000 dukátů za 12 let. V roce 1731 se Harrachovi podařilo odhalit připravované protirakouské spiknutí šlechticů pracujících pro španělské Bourbony. Za dobu svého mandátu se snažil potlačit tehdy velmi rozvinuté pašeráctví.<sup>148</sup> Nechal opravit opevnění u měst Capua a Reggio. Za jeho práci ho chválil u císaře i princ Evžen Savojský.<sup>149</sup> Mezi léty 1731/1732 předpokládali významní lidé na vídeňském dvoře nebezpečí pro habsburské neapolské državy a očekávali

---

<sup>145</sup> Tato Harrachova mise byla u dvora brána jako úspěšná, ale nebylo to způsobeno tolik jeho prací. Hlavní vliv na zdárnost mise měly okolnosti nastalé v Madridu. GAEDEKE, Arnold. *Die Politik Oesterreichs in der spanischen Erbfolgefrage: 1. svazek*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1877. s. 50.

<sup>146</sup> FELGEL, Anton Victor. Aloys Graf von Harrach. In: *ADB. Band 10*. Leipzig: Duncker a Humboldt, 1879. s. 627–629.

<sup>147</sup> HLAVAČKA, Karel. *Karel Albrecht: příběh druhého zimního krále*. Praha: Akropolis. 1997. s. 10.

<sup>148</sup> STENITZER, Peter. Das Wirken Aloys Thomas R. Graf Harrachs als Vizekönig von Neapel (1728–1733), In: *Silvia Cassani (ed.), Barock in Neapel. Kunst zur Zeit der österreichischen Vizekönige*, Napoli 1993. s. 43–56.

<sup>149</sup> FELGEL, Anton Victor. Aloys Graf von Harrach. In: *ADB. Band 10*. Leipzig: Duncker a Humboldt, 1879. s. 627–629.

vpád spojených španělsko-francouzských vojsk. Harrach se toho také obával, a proto se snažil svého místa co nejdříve zbavit.<sup>150</sup> Na svou funkci rezignoval v roce 1733.



**Obr. 7:** Alois Thomas Raimund, hrabě z Harrachu (1669-1742), jako místokrál v Neapoli. Zdroj: Wikimedia Commons.

Následujícího roku se stal na dvoře Karla VI. konferenčním ministrem. V roce 1738 spolupřipravoval tzv. Vídeňský mír s Francií. Po smrti císaře Karla VI. prosazoval Marii Terezii jako nástupkyni jejího otce. Po útoku Fridricha II. na Slezsko razil názor, aby s ním byla sjednána dohoda a zabránilo se tak dalším ztrátám. Zemřel 7. listopadu 1742.<sup>151</sup>

Za svůj život byl Alois Thomas třikrát ženatý. První manželkou byla Marie Barbora ze Šternberka († 1694), s níž měl pět dětí, ale pouze jediná dcera se dožila dospělosti.<sup>152</sup> Za druhou

<sup>150</sup> STENITZER, Peter. Das Wirken Aloys Thomas R. Graf Harrachs als Vizekönig von Neapel (1728–1733), In: Silvia Cassani (ed.), *Barock in Neapel. Kunst zur Zeit der österreichischen Vizekönige*. Napoli 1993. s. 43–56.

<sup>151</sup> HRBEK, Jiří. HARRACH Alois Tomáš Raimund 7. 3. 1669 -7. 11. 1742. In: *Biografický slovník* [online]. Historický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: [http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH\\_Alois\\_Tom%C3%A1%C5%A1\\_Raimund\\_7.3.1669-7.11.1742](http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH_Alois_Tom%C3%A1%C5%A1_Raimund_7.3.1669-7.11.1742). Neustránkované.

<sup>152</sup> Marie Barbora ze Šternberku byla jedinou dcerou hraběte Václava Vojtěcha ze Šternberku, stavitele v zámku v Troji a pozdějšího nejvyššího zemského hofmistra. V českých i německých publikacích se její životní data liší. Například v knize PREISS, Pavel; HORYNA, Mojmir; ZAHRADNÍK, Pavel. *Zámek Troja u Prahy. Dějiny, stavba, plastika a malba*. Praha 2000. 368 s. uvádí rok svatby s Harrachem 1690 a datum úmrtí roku 1697. Ve starších genealogických příručkách se vyskytují data 1691 a 1694, viz: OETTINGER, Edouard-Marie. *Moniteur des dates Biographisch-genealogisch-historisches Welt-register ... von Eduard Maria Oettinger*. Leipzig: Ludwig Denicke. 1869. Pokud budeme vycházet z toho, že zemřela ke konci roku 1694 při posledním porodu a zůstala po ní ze svazku s Harrachem dcera Marie Filipína 1693–1763 (této verzi se přikláním i já, protože v encyklopediích, kde jsou hesla o Aloisi Thomasovi z Harrachu se uvádí, že si v srpnu roku 1695 vzala za manželku Annu Cäcilii z Thannhausenu a následující rok se jim narodil syn Fridrich August, jehož datum narození se udává jediné – a to rok 1696; o samotné Marii více viz: GOLDBERGOVÁ, Daniela. *Čtyřicet let vdovou. Osudy Marie Filipíny Thun-Hohensteinové (1693–1753)*. Pardubice, 2016. Diplomová práce. Univerzita Pardubice.), budou nám do celého vyprávění sedět i informace z dopisů. Vzhledem k tomu, že Marie Filipína byla jedinou vnučkou movitého Václava Vojtěcha ze Šternberka, lze předpokládat, že matka sepsala závěť v její

ženu si vzal v roce 1695 Annu Cäcilii z Thannhausenu (1674–1721), s níž měl 10 dětí, a díky tomu, že byla poslední členkou rodu, tak hrabě u císaře roku 1708 vymohl, aby se jejich děti mohly psát jako Harrachové na Rohrau a Thannhausen.<sup>153</sup> Se svou třetí a zároveň i poslední manželkou Marií Ernestinou z Dietrichsteinu (1683–1744) žádné děti neměl, ale přinesla do rodiny šluknovské a janovické panství.<sup>154</sup>

Alois Thomas také pečoval o svá panství. V roce 1712 povolil huťmistru Eliasi Müllerovi založit sklárnu v Novém Světě a její okolí se stalo centrem sklářského průmyslu. Od roku 1764, kdy přešla do správy Harrachů, bylo místo pojmenováno Harrachov. Donoval výstavbu kostelů a v Horní Branné založil špitál, který měl kapacitu 12 lidí.<sup>155</sup>

Dosud jsme si představili tři syny Ferdinanda Bonaventury z Harrachu. Jeden zemřel mlád, druhý se stal duchovním a třetí zdědil fideikomis. Poslední syn, který se dožil dospělosti, si pak zvolil službu v císařské armádě. Jmenoval se Johann Philipp a narodil se 22. října 1678 ve Vídni. Vyznamenal se již v bitvách na počátku 18. století. První úspěchy přišly v bitvách u Cassana (1705), Calcinata (1706) a u Turína (1706), kde došlo k zabití dvou koní, na nichž hrabě seděl. V roce 1708 byl povýšen do funkce generál plukovník a poté působil v císařské armádě v Porýní až do podepsání míru v Rastattu (1714). Po vypuknutí rakousko-tureckých válek (1716-1718) bojoval v armádě prince Evžena Savojského a zúčastnil se několika bitev.<sup>156</sup> V roce 1723 získal hodnost polního maršála a od roku 1737 byl prezidentem dvorské válečné rady. Zemřel 8. srpna 1764 v úctyhodných 85 letech.<sup>157</sup>

Tato linie rodu Harrachů dále pokračovala především dvěma syny Aloise Thomase Raimunda. Starší Fridrich August přišel na svět 18. června 1696. Byl pojmenován po saském kurfiřtovi, u kterého jeho otec dříve působil jako vyslanec císaře Leopolda I. Samotný Fridrich August I. Saský ho při křtu držel spolu se svou manželkou v rukou.<sup>158</sup> V roce 1719 se oženil s

---

prospěch. Aby se Harrach mohl stát poručíkem své malé dcerky, musel být v zemi usazen, a proto si se školitelem práce myslíme, že proto musel v listopadu roku 1694 složit přísahu věrnosti, o které informuje v dopisech. Celkem dvakrát (19. listopadu a 26. listopadu) císaři děkuje, za to, že mu umožnil vykonat přísahu věrnosti (22. listopadu) v Ústí nad Labem. Možná i díky úmrtí manželky a jeho současnému pobytu v Sasku udělil císař pro Harracha výjimku.

<sup>153</sup> KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. s. 60.

<sup>154</sup> SCHUMANN, Gottlieb. *Jährliches genealogisches Handbuch*. Gleditsch, 1732. s. 495.

<sup>155</sup> HRBEK, Jiří. HARRACH Alois Tomáš Raimund 7. 3.1669-7. 11. 1742. In: *Biografický slovník* [online]. Historický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: [http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH\\_Alois\\_Tom%C3%A1%C5%A1\\_Raimund\\_7.3.1669-7.11.1742](http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH_Alois_Tom%C3%A1%C5%A1_Raimund_7.3.1669-7.11.1742). Nestránkované.

<sup>156</sup> WURZBACH, Constantin. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben. Habsburg (Magdalena - Wilhelmine) - Hartlieb*. 7. Vídeň: Kaiserlich königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1861. s. 381.

<sup>157</sup> Tamtéž.

<sup>158</sup> KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. s. 60.



Marií Eleonorou Karolinou z Lichtenštejna, s níž měl celkem 16 dětí. V roce 1726 byl vyslán jako císařský vyslanec do Turína na dvůr sardinského krále, který dokázal využít rozkolů mezi mocnostmi ve svůj osobní prospěch a obával se, že Harrach má svým působením jeho plány zjistit a hlásit je císaři. Proto se hraběti nedostalo na sardinském dvoře vřelého přijetí a nedokázal se s tamním dvorem sžít. V srpnu následující roku byl kvůli zdravotním problémům odvolán.<sup>159</sup> Pak absolvoval další diplomatickou misi, když byl v letech 1728–1733 českým kurfiřtským vyslancem na říšském sněmu v Řezně. Od roku 1732 působil na dvoře v Bruselu u místopředsedkyně Rakouského Nizozemí Marie Alžběty Rakouské<sup>160</sup> jako nejvyšší hofmistr a nejvyšší komoří. Po její smrti se ujal funkce místopředsedy sám a nahradil ho zde až v roce 1744 vévoda Karel Lotrinský.<sup>161</sup>



**Obr. 8:** Friedrich August, hrabě z Harrachu (1696-1749), jako nejvyšší hofmistr Marie Alžběty Rakouské. Zdroj: Wikimedia commons.

Friedrich August se diplomaticky zapojil do válek o rakouské dědictví na straně Marie Terezie. Roku 1744 obdržel od císařovny Řád Zlatého rouna a o rok později byl jmenován posledním českým nejvyšším kancléřem.<sup>162</sup> Na počátku roku 1745 byl Marií Terezií pověřen vyjednat mír s Francií. Později dostal od císařovny za úkol vyjednat mír s Pruskem. Výsledkem

<sup>159</sup> FELGEL, Anton Victor. Harrach, Friedrich August Graf. In: *ADB*. Band 10. Leipzig: Duncker & Humblot, 1879. s. 634.

<sup>160</sup> Marie Alžběta Rakouská (1680-1741). Dcera císaře Leopolda I. ze třetího manželství s dcerou falckého kurfiřta Filipa Viléma, Eleonorou Magdalénou.

<sup>161</sup> KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. s. 60.

<sup>162</sup> Tamtéž.

jeho jednání se stal Drážďanský mír podepsaný 25. prosince 1745 a znamenal formální konec tzv. Druhé slezské války. Ve vnitřní politice se postavil proti reformám hraběte Friedricha Wilhelma hraběte Haugwitze, které měly posílit moc státu na úkor stavovských práv.<sup>163</sup> Zemřel 4. června 1749 na neštovice. Když se císařovna Marie Terezie dozvěděla o špatném stavu hraběte, napsala dopis, ve kterém rodinu informovala, že je sama ochotna pomoci jakoukoliv cestou, aby Friedricha Augusta zachránila.<sup>164</sup> Anton Victor Felgel ho v *Allgemeine Deutsche Biographie* označil za jednoho z nejzdatnějších vyjednávačů své doby, který ostatní převyšoval nejen svou inteligencí, ale i nadhledem.<sup>165</sup>



**Obr. 9:** Ferdinand Bonaventura II., hrabě z Harrachu (1708-1778), v ornátu řádu Zlatého rouna. Zdroj: Wikimedia Commons.

Ferdinand Bonaventura II., narozený 11. dubna 1708, byl nejmladším synem Aloise Thomase. Mladý hrabě na sebe upozornil jako císařský komisař při volbě salzburského arcibiskupa. Anton Victor Felgel v *Allgemeine Deutsche Biographie* uvádí, že díky jeho diplomatickým schopnostem bylo také získáno dostatečné množství hlasů pro tehdejšího olomouckého biskupa Jakoba Ernsta z Lichtenstein-Castelcornu.<sup>166</sup> Od září roku 1747 působil Ferdinand Bonaventura jako místodržitel v Lombardii, kterou po dobu tří let svědomitě spravoval. Během vládnutí provedl správní reformu a snažil se pozvednout zemi. Podporoval rozvoj průmyslu, obchodu a zakládal manufaktury, čímž se mu podařilo snížit

---

<sup>163</sup> FELGEL, Anton Victor. Harrach, Friedrich August Graf. In: *ADB*. Band 10. Leipzig: Duncker & Humblot, 1879. s. 637.

<sup>164</sup> KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. s. 61.

<sup>165</sup> FELGEL, Anton Victor. Harrach, Friedrich August Graf. In: *ADB*. Band 10. Leipzig: Duncker & Humblot, 1879. s. 638.

<sup>166</sup> Tamtéž, s. 632.

nezaměstnanost.<sup>167</sup> O dobrém výkonu funkce nás mohou informovat i různé spisy od tamních autorů. Po třetí manželce svého otce zdědil například panství Šluknov, Velké Březno či Janovice, kde nechal zbudovat významnou textilní manufakturu. Na panství v Náměšti na Hané, které mu daroval jeho otec v roce 1740, nechal udělat ze starého zámku textilní manufakturu, kam přesunul některé tkalce z Janovic. Lněné tkaniny se tam vyráběly po dobu 13 let a hrabě pro své pracovníky nechal postavit 17 domů.<sup>168</sup> V roce 1786 ve Vídni také vyšlo knižně jeho pojednání o chovu ovcí. Se svou první manželkou hraběnkou Marií Elisabethou z Gallasu neměl žádné potomky. Za druhou ženu si vzal svou neteř, tj. nejstarší dceru svého bratra Fridricha Augusta I., Marii Rosu. Měli spolu dvě dcery, avšak jen Marie Rosa se dožila dospělosti a později byla provdána za hraběte Josefa Kinského. Zemřel 28. ledna 1778.<sup>169</sup>

Představili jsme si blíže tři generace jedné linie rodu Harrachů. Ze shromážděných údajů vyplývá, že Harrachové byli ve sledované době typickými zástupci tzv. dvorské šlechty s pravidelným kontaktem s panovníkem. Cílili především na vysoké funkce u císařského dvora ve Vídni, v nichž figurovali již od doby vlády Ferdinanda I.,<sup>170</sup> a dařilo se jim v této strategii pokračovat po několik generací. Pravidelně sloužili jako diplomaté, kteří pak za své zásluhy postupovali ve dvorských funkcích. Za celou dobu existence svého rodu zůstali sice „pouze“ hrabaty a povýšení do stavu knížat se jim nedostalo, přesto patřili k tehdejší aristokratické elitě v rakouské habsburské monarchii. Své statky vlastnili v Rakousích, na Moravě, v Čechách, a dokonce v Uhrách. Petr Maťa je považuje za tzv. federální šlechtu.<sup>171</sup>

K naprosté elitě je řadil i fakt, že patřili k těm šlechticům, kteří drželi vlastní palác ve Vídni několik generací. Karl z Harrachu koupil v roce 1626 měšťanské domy ve Vídni ležící v prestižní poloze na Freyungu. Od roku 1658 sice patřil objekt knížecímu rodu Auerspergů, ale roku 1683 palác vyhořel a jeho trosky koupil Ferdinand Bonaventura z Harrachu, který se z nich rozhodl vystavět impozantní palác. První plány vyprojektoval Christian Alexander Oedtl. Rodina Harrachů často využívala služeb císařského dvorního architekta Johanna Lucase

---

<sup>167</sup> HRBEK, Jiří. HARRACH, Ferdinand Bonaventura II. 11. 4. 1708-28. 1. 1778. In: *Biografický slovník* [online]. Historický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: [http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH\\_Ferdinand\\_Bonaventura\\_II.\\_11.4.1708-28.1.1778](http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH_Ferdinand_Bonaventura_II._11.4.1708-28.1.1778). Nestránkované.

<sup>168</sup> MÁCOVÁ, Markéta. Historie obce Náměšť na Hané. *Lysahora.cz* [online]. 2002 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://www.lysahora.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=70265>. Nestránkované.

<sup>169</sup> WURZBACH, Constantin. Graf Ferdinand Bonaventura II. Harrach. In: *BLKÖ*. K. K. Hof- und staatsdruckerei. 1861. s. 377.

<sup>170</sup> Podobně jako další rakouské šlechtické rodiny (Breuner, Salm, Trautson apod.). Srov. MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie (1500-1700)*. Praha: NLN, 2004. s. 392.

<sup>171</sup> Více o tomto pojmu tamtéž, s. 137-156.

Hildebranda z Janova, který na paláci prováděl od roku 1701 různé barokní úpravy.<sup>172</sup> Harrachové vlastnili také zámky Rohrau a Prugg, které se nacházely poblíž Vídně. Prvně jmenovaný objekt vlastnil rod již od 16. století, ale až Ferdinand Bonaventura zámek zvelebil.<sup>173</sup> Zámek Prugg byl v držení rodu taktéž od 16. století. V roce 1683 měl štěstí, že nebyl dobyt Turky, kteří obléhali Vídeň. V letech 1707-1711 zaplatil Alois Thomas Raimund Harrach velkolepou přestavbu celého objektu.<sup>174</sup> Mezi elitu se Harrachové integrovali tím, že vlastnili nejen palác ve Vídni a dva zámky nedaleko sídelního města císařů, ale i byli společně s Dietrichsteiny mezi prvními šlechtickými rody, jež byly pohřbívány v pozdějším augustiniánském kostele, který byl stavebně spojen s Hofburgem a byl také významný pro vládnoucí Habsburky i tím, že zde byly uloženy srdce jejich předků.<sup>175</sup>

---

<sup>172</sup> HAMMERL, Martin. Palais Harrach. In: *Burgen-austria.com*. [online]. 2015 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <http://www.burgen-austria.com/archive.php?id=1726>. Nestránkované.

<sup>173</sup> HAMMERL, Martin. Rohrau - Schloss Harrach. In: *Burgen-austria.com*. [online]. 2007 [cit. 2023-6-10]. Dostupné z: <http://www.burgen-austria.com/archive.php?id=968>. Nestránkované.

<sup>174</sup> HAMMERL, Martin. Bruck/Leitha-Schloss Prugg. In: *Burgen-austria.com*. [online]. 2006 [cit. 2023-6-10]. Dostupné z: <http://www.burgen-austria.com/archive.php?id=737>. Nestránkované.

<sup>175</sup> HENGERER, Mark Sven. Zur symbolischen Dimension eines sozialen Phänomens. Adelsgräber in der Residenz (Wien im 17. Jahrhundert). In: WEIGL, Andreas ed. *Wien im Dreißigjährigen Krieg : Bevölkerung - Gesellschaft - Kultur - Konfession. Kulturstudien*. 2001. Vol. 32. Wien: Böhlau. s. 289–291.

## Kapitola IV.

### Instrukce císaře Leopolda I. pro vyslance Harracha

Jedním z nejdůležitějších pramenů při výzkumu misí jednotlivých diplomatů jsou instrukce. Společně s kreditivem (pověřovací listinou) vznikaly před příjezdem diplomata do hostitelské země. Pokud budeme parafrázovat marburského učence Hermanna Kirchnera, byla instrukce dokumentem, který vysvětloval, proč byl daný diplomat vyslán, co a jak má jménem svého panovníka řešit.<sup>176</sup> V dobách středověku byly instrukce převážně podávány ústní formou. Později převážilo psané provedení, ale ústní podání nevymizelo. V prostředí habsburské monarchie je většinou vydávala říšská dvorská kancelář. Z výzkumů provedených Klausem Müllerem víme, že císařské instrukce vydávané v 17. a na počátku 18. století jsou dosti stručné, oproti těm pocházejících z pozdějších let.<sup>177</sup>

Instrukce obecně obsahovaly jméno diplomata, jeho titul a název destinace, kam je vyslán. Obvykle v těchto dokumentech lze nalézt ocenění/zásluhy/zkušenosti dané osoby, která byla na misi vybrána. Dále se zabývaly první audiencí – u koho ji má vykonat, a jak má vypadat. Během audience měl také diplomat předat svůj kreditiv a pronést krátkou zdvořilou řeč. Někdy byly řeči diplomatům psány, aby se je naučili. Instrukce obsahovala také základní úkoly, které měl (vel)vyslanec splnit. Jednotlivé úkoly byly obvykle psány v jednotlivých odstavcích, které mohly být na začátku očíslovány. Příslušníci mimořádných misí, které byly vysílány pro konkrétní záležitost, mohli obdržet i sekundární instrukci s vedlejšími úkoly. Mezi obvyklými pokyny bychom našli jednání o smlouvách, zajišťování vojenské pomoci, vyřizování kondolence či gratulace ke sňatku nebo narození potomka. Obvykle obsahovaly údaje o zemi, do níž diplomat přijížděl. Instrukce pravidelně končí požadavkem, aby daný (vel)vyslanec posílal pravidelně svému vládci relace, jež mohly být v případě potřeby šifrovány. Občas byl řešen i doprovod vyslance či vybavení vlastní kaple apod.<sup>178</sup>

Instrukci pro hraběte Harracha vydala říšská dvorská kancelář 19. srpna 1694 ve Vídni a je pod ní podepsán říšský místokancléř hrabě Gottlieb z Windischgrätzu<sup>179</sup> a sekretář říšské

---

<sup>176</sup> KIRCHNER, Hermann. *I. U. Doctoris, Legatus: Eiusq[ue] Jura, Dignitas & Officium: Duobus libris explicata*. Marburg: Egenolphus, 1614. 317s.

<sup>177</sup> NIEDERKORN, Jan-Paul, *Diplomaten-Instruktionen in der Frühen Neuzeit*, In: Hipfinger, Anita et al. (Hg.), *Ordnung durch Feder und Tinte? Genese und Wirkung von Instruktionen im zeitlichen Längesschnitt vom Mittelalter bis zum 20. Jahrhundert*. Wien, 2012. s. 73-78.

<sup>178</sup> Tamtéž s. 77-83.

<sup>179</sup> Byl jedním z nejvyužívanějších císařských vyslanců v dobách vlády císaře Leopolda I. Díky tomu, že byl původním vyznáním luterán, byl využíván jako vyslanec v protestantských zemích v rámci říše. V letech 1663-1664 pobýval ve Švédsku, později byl vyslán do Dánska, Francie, Haagu nebo Hamburku. V 80. letech konvertoval a zastupoval císaře na říšském sněmu v Řezně. V roce 1693 se stal říšským místokancléřem. In:

dvorské kanceláře Kaspar Florentin Consbruch.<sup>180</sup> Kreditivy pro saského kurfiřta a kurfiřtky byly zhotoveny o den později, tedy 20. srpna 1694.<sup>181</sup>

Podobnou strukturou, která byla výše popsána, se řídila i ta vydaná hraběti Harrachovi v roce 1694. Skládala se celkem ze sedmi stran a v prvních třech listech se dozvídáme, že císař Leopold I. vysílá do Drážďan komorníka římského krále Josefa I. (svého nejstaršího syna a následníka), hraběte Aloise Thomase Raimunda z Harrachu, který vystřídá ve funkci císařského vyslance v Sasku hraběte Johanna Georga Marcuse z Clary Aldringenu. Hrabě měl vyrazit na cestu, jakmile se s dvorskou komorou ve Vídni dohodne na platu. Ihned po příjezdu do Saska má absolvovat veřejnou audienci u kurfiřta a předat mu během ní své pověřovací listiny. Obecným cílem vyslancova působení mělo být udržet vzájemné přátelství a pomoc a navázat na spolupráci mezi císařovými a kurfiřtovými předky. Během audience měl proto hrabě pochválit kurfiřta, že se nedávno připojil k tzv. Velké alianci proti Francii,<sup>182</sup> a měl vyjádřit císařovo potěšení nad tím, že se kurfiřt těší dobrému zdraví.<sup>183</sup> Je jasné, že vyslanec měl vystupovat velmi zdvořile a z jeho slov mělo být patrné, že si císař dosavadní spolupráce s kurfiřtem Fridrichem Augustem I. velmi váží. Harrach měl vynaložit co největší úsilí při řešení problémů. Dostal nakázáno, aby byl užitečný nejen císaři, ale i kurfiřtovi, a proto ho měl během audience požádat, aby mu vždy na jeho požádání udělil další audienci. Hrabě také musel absolvovat audienci u dalších členů saské panovnické rodiny. Konkrétně se mělo jednat o manželku současného vládce, Kristinu Eberhardinu Hohenzollernskou, a dále o dvě ovdovělé kurfiřtky, totiž vdovu po otci současného kurfiřta, Janu Jiřím III., Annu Žofii Dánskou, a kurfiřtovu švagrovou a vdovu po bratru Janu Jiřím IV., Eleonoru Sasko–Eisenašskou. Na těchto schůzkách musel dámám též předat pověřovací listinu, pozdravy od císaře a nabídnout jim své služby.<sup>184</sup>

Dále instrukce obsahuje výčet vyslancových povinností. Zásadním úkolem bylo, aby se hrabě seznámil s poslední spojeneckou smlouvou mezi císařem a kurfiřtem a dohlížel na její

---

KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 97.

<sup>180</sup> Účastnil se volby císaře Karla VI. jako jeden ze tří zástupců českého krále. Více o jeho účasti při volbě In: KUBEŠ, Jiří. Volba a korunovace Karla VI. římským císařem v roce 1711. In: *ČČH*. 2013. 111(4). s. 805-841.

<sup>181</sup> ÖStA Wien, AVA, FA Harrach. Kreditiv.

<sup>182</sup> Velká aliance proti Francii, neboli Augsburská liga byla aliance, kterou založil císař Leopold I. a měla bránit Rýnskou Falc před jejím obsazením Francouzi. Více o alianci, jejím vývoji a členech In: FESTER, Richard. *Die Augsburger Allianz von 1686*. München: Rieger, 1893. 187 s.

<sup>183</sup> Tuto informaci věděl od předešlého mimořádného vyslance barona Philippa Wilhelma z Boineburgu. In: ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. Instrukce s. 2.

<sup>184</sup> Tamtéž, Instrukce s. 3.

dodržování ze saské strany. Další detaily k této smlouvě mu měl poskytnout dlouhodobý císařský sekretář v Drážďanech Johann Jahn. Jedním z úkolů bylo kontaktovat ostatní vyslance spřátelených mocností, zejména z Anglie, Holandska a Braniborska. Také se měl sblížit a následně spolupracovat s kurfiřtovými tajnými rady a ministry.<sup>185</sup>

Dále měl sledovat chování propuštěného hraběte Hanse Adama ze Schöningu, o němž byla zmínka i v nedávno uzavřené smlouvě. Hrabě Harrach měl dohlédnout na to, aby se Schöning neúčastnil důvěrných jednání: „... *auch auf des von Schönings andamenti genauen achtung zu geben und unter andere zu invigiliren hat, ob auch derselbe gegen den inhalt obbesagten tractats in politicis vel militaribus ad consilia gezogen werde*“.<sup>186</sup> Generál polní maršál Schöning byl v roce 1692 zatčen v Teplicích císařskými vojáky a obviňován ze spolupráce s Francouzi, kteří proti císaři vedli v té době válku. Nakonec se saskému kurfiřtovi podařilo dojednat Schöningovo propuštění v roce 1694. Po dvouletém věznění na Špilberku se vrátil zpátky na saský dvůr. Císař byl vůči němu velmi nedůvěřivý, a proto měl vyslanec Leopolda I. informovat o jeho chování.<sup>187</sup>

Harrach měl také dohlížet na splátky dluhů, jež měl císař u kurfiřta kvůli nevyplaceným subsidiím z předchozích vojenských kampaní. Leopold I. v instrukci přiznává, že po dlouhých letech neustálého válčení nemá dostatek peněz („*in was für angusthis unser aerarium nach so großen und langwierigen kriegem begriffen seye*“).<sup>188</sup> Císařským záměrem ale bylo dluhy splatit a zřídit na ně speciální fond. Vyslanec měl v Drážďanech sdělit: „*mit denen geldt mittlen der zeit nicht zu halten könnten, seine liebden aber versichert seye mögten, daß wir zu abstatung der schuld einen fundum außzufinden eussersten fleis und kräfte anwenden würden*“.<sup>189</sup> Vyslanec měl zjistit, co hodlá kurfiřt udělat se svými vojsky, jež pomáhala císaři na Rýně bojovat proti Francouzům přes zimu: zda pro ně budou zřízeny zimní kvartýry a jestli svá vojska vyplatí bez finanční pomoci franckého a švábského kraje.

V instrukci dále stojí, že pokud by se vyskytly další problémy mezi kurfiřtem a jeho bratranci z vedlejších saských wettinovských linií (Merseburg a Naumburg), císař rád poskytne nestranné rozhodnutí.<sup>190</sup> Saský kurfiřt se svými bratranci byl císařským leníkem a Leopold I. samozřejmě o žádný konflikt mezi svými vazaly nestál.

---

<sup>185</sup> Tamtéž, Instrukce s. 2,3.

<sup>186</sup> Tamtéž, Instrukce s. 4.

<sup>187</sup> Více viz kapitola kontakty Harracha na saském dvoře.

<sup>188</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b , Instrukce s. 4.

<sup>189</sup> Tamtéž, Instrukce s. 5.

<sup>190</sup> Tamtéž, Instrukce s. 5.

Další z Harrachových úkolů se týkal devátého kurfiřtství. Devátým kurfiřtem se měl stát hannoverský vévoda Ernst August, který osobně o tento post požádal císaře Leopolda I. v době volby Josefa I. římským králem. Nakonec se s Leopoldem, který byl zprvu proti, dohodli. V roce 1692 udělil císař hannoverskému vévodovi jeho země jako deváté kurfiřtství v léno. Tato situace rozhněvala některá knížata, která si na pozici volitele panovníka Svaté říše římské také myslela (vévodové wolfenbüttelští či württemberští). Nebyli však jediní. Proti evangelickému vévodovi byli i stávající kurfiřtové: kolínský, bavorský a falcký.<sup>191</sup> Pokud by se o tomto tématu na saském dvoře bavilo, měl Harrach ujistit kurfiřta o tom, že císař by rád podpořil vznik devátého kurfiřtství, ale musí brát v potaz to, že ne všechna knížata, by s tím souhlasila. Bylo by nutné, aby o této věci komunikovali kurfiřti s knížaty. Proto bylo naléhavé zjistit názor kurfiřta, jakým by tu věc chtěl prezentovat knížecímu a městskému kolegiu.<sup>192</sup> Císař jistě nechtěl mít rozhádané své spojence v době, kdy válčil na dvou frontách. K definitivnímu uznání devátého kurfiřtství ale došlo až v roce 1708, za vlády císaře Josefa I.<sup>193</sup>

Dalším bodem bylo zjistit co nejvíce informací a podrobností o současném rozkolu mezi saským kurfiřtem a hannoverským vévodou ve věci hraběte Königsmarcka. V instrukci doslova stálo: „...*auch verlautet, daß sich einiger unwillen und mißverstandeniß zwischen denen churfürsten zu Sachsen und Hannover Liebden wegen eines gewissen graffens von Königsmarck hervorthuen solle*“.<sup>194</sup> Hrabě Philipp Christoph z Königsmarku působil ve službách hannoverského vévody a s jeho manželkou udržoval milostný poměr. Když si začal uvědomovat, že upadá v nemilost, přijal místo v saské armádě. V červenci roku 1694 jel do Hannoveru, aby oficiálně odešel z hannoverských služeb. Od té doby ho nikdo neviděl.<sup>195</sup> Vzhledem k tomu, že hrabě byl již ve službách saských a poslední místo, kde byl spatřen, byl hannoverský dvůr, nechal k němu Fridrich August I. vyslat zvláštního vyslance, aby zjistil více.<sup>196</sup> Císař chtěl, aby mezi Hannoverci a Sasy nevzniklo zbytečné napětí. Potřeboval, aby spolupracovali ve válce a ve věci devátého kurfiřtství. Vyslanec se proto neměl do těchto záležitostí vměšovat, pokud to nebylo nutné.<sup>197</sup>

---

<sup>191</sup> KUBEŠ, Jiří. Readmise (1708). In: *Encyklopedie českých právních dějin.: Sv. 10 (R-Ř)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 74-77.

<sup>192</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. Instrukce s. 5.

<sup>193</sup> KUBEŠ, Jiří. Readmise (1708). In: *Encyklopedie českých právních dějin.: Sv. 10 (R-Ř)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. s. 74-77.

<sup>194</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. Instrukce s. 6.

<sup>195</sup> In: HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Absonderliche Menschenkinder. Portraits*. Berlin: R. Lesser, 1867. s. 148-149. Více viz kapitola Nezvěstný hrabě Königsmarck.

<sup>196</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Maria Aurora Gräfin von Königsmark. In: *ADB*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1882. (Band 16). s. 526–528.

<sup>197</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. Instrukce, s. 6.



Na konci instrukce se uvádí, že vyslanec čas od času dostane poštou nové instrukce od Leopolda I., který do něj vkládá svou důvěru.<sup>198</sup>

---

<sup>198</sup> Tamtéž, Instrukce s. 7.

## Kapitola V.

### Audience u kurfiřta a kurfiřtek

Každý diplomat se snažil, co nejrychleji po svém příjezdu do země, kde měl danou funkci zastávat, absolvovat první audienci u panovníka. Na té došlo k předání kreditivu<sup>199</sup>, tedy plné moci, a listu od jeho panovníka a od této chvíle byl akreditován a mohl začít plnit svěřené úkoly.<sup>200</sup> Celou audienci, ale i minuty před ní a po ní doprovázelo symbolické jednání, na které se kladl velký důraz. V polovině 17. století se dotvořil společný ceremoniální jazyk, který se skládal z různých symbolů a gest. Ceremoniální pravidla (kdo si kam sedne, kdo se před kým ukloní jako první...) se napříč zeměmi ale dost často lišila. Proto se tímto tématem začali zabývat učenici a vzniklo několik odborných příruček, díky kterým se dalo zabránit různému nedorozumění. Mezi nejvýznamnější díla patřily příručky Johanna Christiana Lüniga a Gottfrieda Stieveho psané německy či francouzsky psaná práce Jeana Rousseta de Missy.<sup>201</sup> Vždy také záleželo na hodnosti diplomata.<sup>202</sup> Velvyslanci se těšili největším poctám, neboť ostatní se k nim měli chovat přesně tak, jako by u nich byl panovník, kterého diplomat zastupoval. Při diplomatických vjezdech či audienci se také dalo dle chování diplomata či daného suveréna upozorovat, jaký je vztah mezi zeměmi.<sup>203</sup> Našli bychom ale také panovníky, kteří si na přesné dodržování ceremoniálních pravidel nepotrpěli. Mezi takové vládce patřili švédský král Karel XII. a anglický král Jakub II., a dokonce i král Slunce si ke sklonku 17. století na okázalé ceremonie moc nepotrpěl.<sup>204</sup>

V dopisu, který je datovaný 6. září roku 1694, Harrach informuje Leopolda I. o svých postupech z kraje své mise. V relaci píše císaři, že dorazil do Drážďan 4. září, a vypisuje, co už všechno stihl udělat, a informuje, jak pilně plní svěřené úkoly. Hned 5. září už se účastnil první audience u kurfiřta. Zajímavé je, že mladý hrabě zde relativně detailně popsal svou cestu

---

<sup>199</sup> Harrachův kreditiv je dochován pouze v opisu, je uložen v ÖStA Wien, AVA, FA Harrach, *Kart. 115/4*. a je přiložen jako obrazová příloha (viz obr. 10).

<sup>200</sup> KUBEŠ, Jiří. Ceremoniál přijetí císařských vyslanců na dvoře anglických králů (1660-1740). In: KRÁL, Pavel; SMÍŠEK, Rostislav; HRDLÍČKA, Josef. *Symbolické jednání v kultuře raného novověku: věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*. Praha: NLN, 2019. s. 93.

<sup>201</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 43.

<sup>202</sup> Na hodnosti diplomata závisely i pocty, kterých se dotyčným mělo dostat. Více o této problematice kapitola Rangstufen und Zeremoniell In: MÜLLER, Klaus. *Das Kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden 1648-1740*, Bonn: Ludwig Röhrscheid, 1976. s. 116-143.

<sup>203</sup> Dostí výmluvným příkladem může být zkušenost, která se přihodila Heřmanu Jakubovi Černínovi, když v roce 1695 pobýval jako velvyslanec ve Varšavě. Hned při svém oficiálním vjezdu do Varšavy před audiencí došlo k několika problémům. Více viz: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 57.

<sup>204</sup> ROOSEN, William Jacob. *The Age of Louis XIV: The Rise of Modern Diplomacy*. Cambridge. 1976. s. 182.

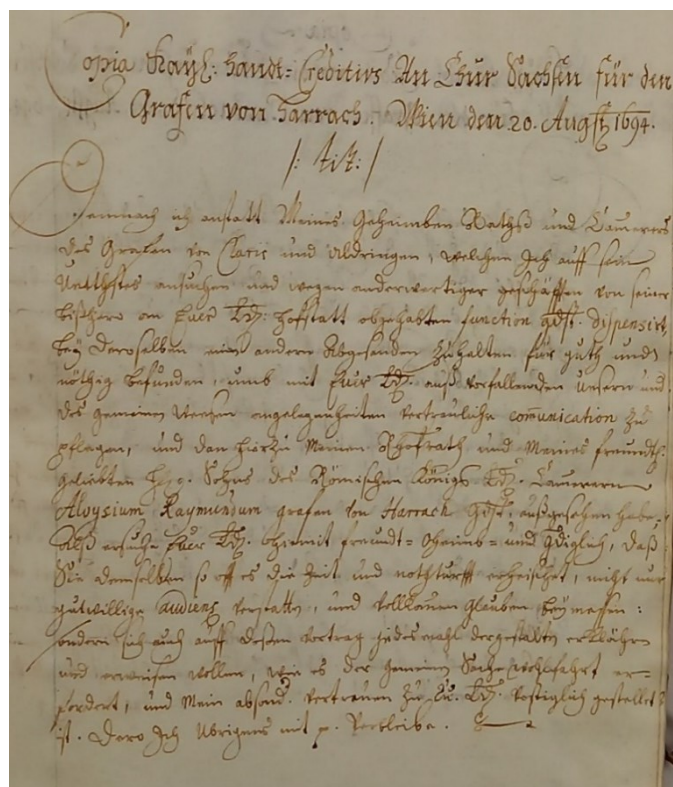
z kvartýru ke kurfiřtovi.<sup>205</sup> Ze svého vyslaneckého kvartýru byl odvezen třemi kočáry až ke kurfiřtskému paláci. Hned pod schody ho přivítal podmaršálek, nahoře na schodech si ho převzal vrchní maršálek a u předpokoje před audienční místností na něj čekal i vrchní komorník. Kurfiřt císařského vyslance přivítal téměř u dveří své audienční místnosti, což znamenalo, že si ho velmi váží. Harrach mu předal pozdrav od císaře a svůj kreditiv, ve kterém se psalo, že je poslán v hodnosti vyslance na drážďanský dvůr a nahrazuje císařova předešlého diplomata hraběte Claryho Aldringena. Císař také prosil kurfiřta, aby Harrachovi, dle jeho potřeb poskytoval audience a vložil do něj svou důvěru. Fridrich August I. odpověděl podobným způsobem. Touto situací pro nás bohužel hraběcí popis audience končí.<sup>206</sup> Nebyla to ale jediná první audience, protože Harrach se musel akreditovat i na dvorech ostatních dospělých členů panovnickovy rodiny. V Drážďanech tehdy panovala poměrně komplikovaná situace. Kurfiřt ještě neměl děti (první a jediný legitimní potomek se narodil až na podzim 1696), ale musíme si uvědomit, že na dvoře působily v té době celkem tři kurfiřtky, a to manželka současného saského vládce Kristia Eberhardina Hohenzollernská a dvě kurfiřtky vdovy, tj. jeho matka Anna Žofie Dánská, vdova po Janu Jiřím III., a kurfiřtova švagrová, vdova po Janu Jiřím IV., Eleonora Sasko-Eisenašská. U všech těchto dam musel vyslanec absolvovat audienci. Ve stejný den, kdy proběhla audience u kurfiřta, se dočkal podobného přijetí i u vdovy po Janu Jiřím IV. a poté se zúčastnil hostiny, po které byl se stejnými poctami odveden, resp. odvezen do svého pronajatého kvartýru. Z dopisu, ve kterém je popisována audience se všemi ceremoniálními poctami, byly v roce 1733 zhotoveny pro další diplomaty dva extrakty.<sup>207</sup>

---

<sup>205</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 6. září 1694.

<sup>206</sup> Tamtéž. Celý popis audience zní: „*Ew. Kay. May. hiemit gehorsambst zu hinterbringen nicht ermangle, das ich ohnverzüglich umb meine erste audienz nebst gegebenen Ew. Kay. May. credentialien bey dem oberhoffmarechal die gebührende ansuchung thun lassen, so mir auch gestern gleich zugesagt undt mit gewöhnlichen ceremonien erthailt worden, da ich nemlich mit dreÿ chfsth. wagen abgeholet, in den innersten hoff vor der stiegen von dem undter-, oben aber von dem obermarechal, bey der antechambre von dem obercamerer undt von Ihro chfstl. dhl. fast an der thür dero zimer epmfangen worden, welche der von Ew. Kay. May. auffgegebne gnädigsten gruß undt versicherungen dero kay. undt ohaimblichen zuenaigungen undt affection mit viehlen sehr respectuesen contestationen beantwortet undt nicht nur zu ohnverbrichlichen beobachtung alles deßen, so mit Ew. Kay. May. bißhero tractirt worden, sich höchlich verbunden, sondern auch alle fernere kay. befehle die ghorsambste folge zu laisten mit mehreren sincerirt, darüber ich in glaicher ordnung, wailen die übrigen drey churfürstinen dhl. dhl. sich nicht allhier befindten, bey lezt verwiitbte das gnädigste compliment abgelegt, bey chf. dhl. taffel behalten undt mit voriger gefolge widerumb in mein quartir zurück begleitet worden.*“

<sup>207</sup> Tamtéž, dopis z 6. září 1694.



**Obr. 10:** Císařský kreditiv z 20. srpna 1694, který Harrach předkládal kurfiřtovi při své první audienci 5. září 1694 (opis). Uloženo v ÖStA Wien, AVA, FA Harrach Kart. 115/4.

Tuto audienci na saském dvoře můžeme volně porovnat s audiencemi u anglických králů a královen, k nimž císař vysílal dlouhou dobu také jen vyslance.<sup>208</sup> Důvodů bylo více: velvyslance posílal ke svým stálým spojencům (Benátky, Polsko-litevská Unie, Španělsko) a pozice vyslance byla na vydržování méně nákladnější. Musíme ale brát v potaz, že saský kurfiřt byl císařovým leníkem, který musel uznávat, chtě nechtě, císařovu přednost. Naproti tomu korunovaný anglický král nebyl ničím leníkem, a proto mohl jednat více dle svého uvážení. Král Karel II. (1630-1685) se k císařským vyslancům choval jako k velvyslancům: přijímal je ve stoje a bez pokrývky hlavy. Tímto gestem zajisté prokazoval diplomatům velkou úctu. Ještě většímu respektu se ale dlouho dostávalo císařským vyslancům v Sasku. Harrachův předchůdce hrabě Clary Aldringen byl saským kurfiřtem Janem Jiřím III. přijat na jeho loveckém zámku, a dokonce mohl v hostitelově obydlí přespát dvě noci.<sup>209</sup> Na anglickém dvoře stejně jako na tom saském měli císařští diplomaté používat standardně při audiencích němčinu. V obou zemích se

<sup>208</sup> První dva velvyslance měl v Anglii až císař Karel VI. Ten během mise povýšil své dva vyslance na velvyslance. In: KUBEŠ, Jiří. Ceremoniál přijetí císařských vyslanců na dvoře anglických králů (1660-1740). In: KRÁL, Pavel; SMÍŠEK, Rostislav; HRDLIČKA, Josef. *Symbolické jednání v kultuře raného novověku: věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*. Praha: NLN, 2019. s. 93.

<sup>209</sup> Nabídnutí bydlení pro císařova zástupce v hostitelově zámku/paláci nebývalo vůbec časté a takovému vyslanci se tímto krokem dostalo velké cti. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 123.

také účastnili audience i u panovníkovy ženy. V druhé půli 17. století obdrželi vyslanci v Anglii i v Sasku veřejnou audienci.<sup>210</sup> Odlišným prvkem bylo to, že v Anglii působili ceremoniáři, což byla funkce, kterou císařovi služebníci z Vídně neznali. Jistá změna v chování k císařovým vyslancům nastala v době, kdy vládl v Anglii král Jakub II. (1633-1701), který stejně jako Francouzi odmítal výsadní postavení císaře mezi ostatními křesťanskými panovníky a přijímal diplomaty vsedě a s pokrývkou hlavy. V Harrachově případě nevíme, zda měl kurfiřt na hlavě nějakou pokrývku hlavy, nicméně víme, že na něj čekal ve stoje u dveří, a kdybychom měli vycházet z příkladu anglického krále Karla II., tak kurfiřt dle mého soudu byl také bez pokrývky hlavy.<sup>211</sup>

Harrach uvedl již v prvním dopise adresovaném císaři (z 6. září 1694), že vládnoucí kurfiřtka pobývá v Teplicích a manžel ji tam pojedje navštívit.<sup>212</sup> O setkání s manželkou kurfiřta Kristinou Eberhardinou Hohenzollernskou vyslanec informuje v dopise ze 14. září 1694. Mezi 6. a 13. zářím jel totiž společně s válečným radou Bořem starším do Teplic.<sup>213</sup> Při té příležitosti se poprvé oficiálně sešel i s kurfiřtkou: „...*kriegs rath von Booße zu Ihro Churfürstliche Durchleucht nacher Töpliz (wohin dießelbe ich gefolget und Ewer Kayserliche Mayestat allergnädigsts handschreiben der alldort sich befindenden regierenden churfürstin geziemend überreicht...*“<sup>214</sup>

U kurfiřtovy matky Anny Žofie Dánské absolvoval Harrach první audienci až v prosinci roku 1694, kdy přijela poprvé za dobu vyslancova mandátu do Drážďan. Bylo tomu v době, kdy zdravotní stav jejího syna, kurfiřta Fridricha Augusta I., byl velmi vážný kvůli problémům s kolikou.<sup>215</sup> Hrabě tedy využil příležitosti a požádal ji o udělení audience, která proběhla 6. prosince, ale musela se obejít bez obvyklých ceremonií, a to ze dvou důvodů. Kurfiřtova matka zde neměla celý svůj dvůr a také brala v potaz synův zdravotní stav.<sup>216</sup>

---

<sup>210</sup> Od počátku 18. století se začala prosazovat soukromá audience. In: KUBEŠ, Jiří. Ceremoniál přijetí císařských vyslanců na dvoře anglických králů (1660-1740). In: KRÁL, Pavel; SMÍŠEK, Rostislav; HRDLIČKA, Josef. *Symbolické jednání v kultuře raného novověku: věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*. Praha: NLN, 2019. s. 95.

<sup>211</sup> Tamtéž. s. 92-99, srov. KUBEŠ, Jiří. Imperial Envoys at the English and British Court (1660–1740): Reception Ceremonies and Disputes over Titles. In: *The Court Historian*. 2022, 27(1). s. 42-60.

<sup>212</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 6. září 1694.

<sup>213</sup> Harrachův pobyt v Teplicích zmiňuje Johann Georg Marcus Clary Aldringen ve svém listu knížeti Ferdinandovi z Dietrichsteina datovaném 13. září 1694. Více viz KUBEŠ, Jiří. Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století. In: *ČČH*. 2015, 113 (2), s. 371.

<sup>214</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis ze 14. září 1694.

<sup>215</sup> Více o kurfiřtových problémech v příslušné kapitole.

<sup>216</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 6. prosince 1694.

## Kapitola VI.

### Nejdůležitější kontakty Aloise Thomase z Harrachu na saském dvoře

Z provedené analýzy Harrachových dopisů, jež pravidelně hrabě posílal císaři, vyplynulo, že se císařský vyslanec setkával se saským kurfiřtem velmi často (o schůzce s kurfiřtem píše v téměř každém dopise). O tom, že vztah kurfiřta k císařskému vyslanci byl velice přátelský, svědčí i to, že Harrach dokonce kurfiřta doprovázel i na trhy do Lipska či na kurfiřtský venkovský zámek Torgau.<sup>217</sup> Určitou roli hrál i fakt, že Fridrich August I. byl spojencem císaře a chtěl s ním udržovat všestranně přátelské vztahy.

Z analýzy dopisů vykristalovaly také dva okruhy lidí, se kterými se vyslanec scházel, případně komunikoval přes prostředníky/dopisy. Byli to buď vysocí dvorští hodnostáři (členové tajné rady), nebo vojenští funkcionáři, tj. velící důstojníci či členové válečné rady. To, že vyslance zajímali právě lidé z těchto okruhů, je logické, neboť jeho důležitým úkolem bylo zajistit, aby saský kurfiřt každý rok poslal svou jednotku do císařovy armády v Uhrách/ na Rýně, a těmi, jež tato jednání mohli do značné míry ovlivnit, byly právě špičky dvora a armády, které si v následujících řádcích blíže představíme, protože o nich později bude pravidelně řeč. Abych zjistil důležitost dvořanů, se kterými se Harrach nejvíce setkával, sledoval jsem při analýze dopisů, na kolika listech v jednotlivých dopisech se jejich jméno zmiňuje. Z analýzy jsem získal jména pěti mužů, kteří v Harrachových relacích pravidelně vystupují (viz tabulka 1).

**Tabulka 1: Nejčastěji zmiňovaní dvořané saského kurfiřta v relacích císařského vyslance hraběte Harracha v letech 1694–1696.**

Jméno dvořana	Funkce	Počet dopisů se zmínkou	Počet listů se zmínkou
ze Schöningu, Hans Adam	generál polní maršál	36	71
von Boße starší, Christoph Dietrich	skutečný tajný válečný rada	13	26
von Gersdorf, Nicolaus	prezident tajné rady	9	10
von Haxthausen, Christian August	nejvyšší komorník	8	14
von Reuß, Heinrich VI.	generál polní zbrojmistr	7	10

Bezkonkurenčně nejčastěji skloňoval ve svých relacích vyslanec Harrach jméno Hanse Adama ze Schöningu (1641–1696). Byl to syn stejnojmenného otce a Mariany Schapelow

<sup>217</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b.

von Wulkow. Po studiích na univerzitách ve Wittenberku a Štrasburku se vydal na kavalírskou cestu. Navštívil Paříž, Turín, Benátky, Neapol, Janov, Milán a dorazil až na Maltu.<sup>218</sup> Zde mu velmistr řádu maltézských rytířů Rafael Cotoner v roce 1662 nabídl členství v řádu, a to pod podmínkou, že se vzdá protestantského vyznání a konvertuje ke katolicismu. To však Schöning odmítl, ale o dva roky později byl přijat do řádu v Braniborsku. Proto dodržoval celibát a rodinu nezaložil.<sup>219</sup> Zapojil se do válek proti Francouzům, kde při obléhání Wasselheimu nedaleko Štrasburku přišel o tři prsty.<sup>220</sup> Také se vyznamenal v bojích proti švédským vojskům, především u Štětína.<sup>221</sup> Roku 1686 velel 8 000 mužům, které kurfiřt poslal na pomoc císařskému vojsku proti Turkům. Zúčastnil se bojů o Budapešť. Za své činy získal od císaře Leopolda I. meč posázený diamanty.<sup>222</sup> Schöningova výbušná a cholerická povaha mu ztěžovala působení v braniborské armádě a za své chování byl braniborským kurfiřtem Fridrichem Vilémem dost často kárán.<sup>223</sup> V roce 1689, kdy velel braniborské armádě proti Francouzům na Dolním Rýně, se dostal do potyčky s generálem Barfusem a vytasili proti sobě zbraně. Po tomto incidentu pak byl propuštěn z braniborských služeb.<sup>224</sup>

Na jaře 1691 nastoupil ve funkci generála polního maršála spolu s 30 dalšími braniborskými důstojníky do služeb saského kurfiřta Jana Jiřího III. a zapojil se do bojů proti Francouzům v průběhu devítileté války, avšak v saské armádě je nevítili s otevřenou náručí, spíše je považovali za vetřelce.<sup>225</sup> Po kurfiřtově smrti začal vládnout jeho nejstarší syn Jan Jiří IV., který Schöningovi bezmezně důvěřoval. Když si saské vojsko stěžovalo, že se k němu císařské jednotky nechovají dobře a jejich ubytování je v zimě velmi špatné, vystoupil tvrdě

---

<sup>218</sup> KOLEKTIV AUTORŮ. *Morgenblatt für gebildete Leser*, Svazek 57. Stuttgart und München: J. G. Cotta'sche buchhandlung, 1863. s. 170.

<sup>219</sup> DAUBER, Robert R. *Johanniter-Malteser-Ritter unter kaiserlichen Fahnen 1523-1918*. Gnas. 2007. s. 134.

<sup>220</sup> KEMBLE, John Mitchell. *State Papers and Correspondence Illustrative of the Social and Political State of Europe from the Revolution to the Accession of the House of Hanover*. London: John W. Parker a son, 1857. s. 109.

<sup>221</sup> FÖRSTER, Friedrich Christoph. *Preussens Helden im Krieg und Frieden. Eine Geschichte Preussens seit dem Grossen Kurfürste bis zum Ende der Freiheitskriege, in Biographien seiner grossen Männer. Zweite Auflage ... Mit Abbildungen: Band I*. Berlin: Gustav Hempel, 1848. s. 225.

<sup>222</sup> POTEN, Bernhard. Hans Adam von Schöning. In: *ADB*. Band 32. Leipzig: Duncker & Humblot, 1891. s. 309–311.

<sup>223</sup> Schöning se jednou domníval, že ho baron von Blumenthal svým chováním urazil, pozval ho k sobě na chodbu a tam ho zbil holí. Tímto činem pohněval i samotného kurfiřta. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Preussens Helden im Krieg und Frieden. Eine Geschichte Preussens seit dem Grossen Kurfürste bis zum Ende der Freiheitskriege, in Biographien seiner grossen Männer. Zweite Auflage ... Mit Abbildungen*, Svazek 1 s. 227.

<sup>224</sup> KEMBLE, John Mitchell ed. *State Papers and Correspondence: Illustrative of the Social and Political State of Europe from the Revolution to the Accession of the House of Hanover*. London: J. W. Parker, 1857. s. 110.

<sup>225</sup> POTEN, Bernhard. Hans Adam von Schöning. In: *ADB*. Band 32. Leipzig: Duncker & Humblot. 1891. s. 311.

proti císaři a po kurfiřtovi chtěl, aby své jednotky na Rýně zredukoval.<sup>226</sup> Situace se vyhrotila a nakonec se Jan Jiří IV. rozhodl v roce 1692 neposlat do Porýní svých 12 000 mužů.<sup>227</sup> Císař a jeho spojenci vinili Schöninga z toho, že udržuje až moc velký kontakt s nepřátelskými Francouzi a pomlouvá hlavu říše.<sup>228</sup> V noci z 23. na 24. června 1692 byl proto Schöning na císařský rozkaz zadržen v Teplicích, kde byl na lázeňské kůře. Vojáci ho vytáhli z postele a pouze v županu ho odvezli do Prahy. Schöning byl zanedlouho převezen do pevnosti Špilberk, kde byl pak následně vyslýchán.<sup>229</sup> Kurfiřt Jan Jiří IV. se snažil svého oblíbence dostat na svobodu, ale císař byl proti tomu.<sup>230</sup> Postupně se podařilo hlavně díky procísařské skupině šlechticů na saském dvoře se znovu sblížit s císařem. Již roku 1693 vyslal Jan Jiří IV. svá vojska do bojů do Porýní, a poté také Sasko vstoupilo do Velké Aliance proti Francii. Nakonec se roku 1694 dohodlo i generálovo propuštění, kterého se kurfiřt ale nedožil.<sup>231</sup>

Když přijel hrabě Harrach do Drážďan, Schöning už byl zpět v Sasku. Po svém propuštění získával na dvoře svou pozici pomalu zpátky. Po celou dobu působení hraběte Harracha si Schöning udržoval velký vliv na mladého kurfiřta Fridricha Augusta I., ale postupně se na dvoře dostával do izolace a nezískal důvěru ani významných ministrů, ani (jak ještě uvidíme) samotného císaře. Zemřel krátce poté, co císařský vyslanec opustil Sasko v létě 1696.

---

<sup>226</sup> KAAK, Heinrich. Hans Adam von Schöning. In: *Sächsische Biografie* [online]. Dostupné z: [https://saebi.isgv.de/biografie/Hans\\_Adam\\_von\\_Sch%c3%b6ning\\_\(1641-1696\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Hans_Adam_von_Sch%c3%b6ning_(1641-1696)). [cit.2023-02-21].

Nestránkované

<sup>227</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 368.

<sup>228</sup> VON SCHÖNING, Kurd. *Des General-Feldmarschalls Hans Adam von Schöning auf Tamsel Leben und Kriegsthaten namentlich sein Zug mit achttausend Brandenburgern gegen die Türken:: ein Beitrag zur Erkennung der Zeitverhältnisse in den Kurbrandenburgischen und Kursächsischen Landen während der 2ten Hälfte des 17ten Jahrhunderts*. Berlin: C. G. Lüderiz, 1837. s. 242.

<sup>229</sup> Tamtéž. s. 241.

<sup>230</sup> O Schöningovi a jeho působení na dvoře a vlivu na kurfiřta Jana Jiřího IV. se lze dočíst více v literatuře. VON SCHÖNING, Kurd. *Des General-Feldmarschalls Hans Adam von Schöning auf Tamsel Leben und Kriegsthaten: namentlich sein Zug mit achttausend Brandenburgern gegen die Türken : Ein Beitrag zur Erkennung der Zeitverhältnisse in den Kurbrandenburgischen und Kursächsischen Landen während der 2ten Hälfte des 17ten Jahrhunderts*. Berlin: Lüderitz, 1837. 352 s.; HERBIG, R. G. Kurfürst Johann Georg der Vierte und Feldmarschall Hans Adam von Schöning 1691-1694. In: WEBER, Karl. *Archiv für die Sächsische geschichte, Svazek 11*. Leipzig: Christian Bernhard Tauchnitz, 1873. s. 351- 408.

<sup>231</sup> KUBEŠ, Jiří. Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století. In: *ČČH*. 2015, 113(2). s. 362.





**Obr. 11:** Generál Hans Adam von Schöning. Reprofoto: SCHÖNING, Kurd. *Des General-Feldmarschalls Hans Adam von Schöning auf Tamsel Leben und Kriegsthaten namentlich sein Zug mit achttausend Brandenburgern gegen die Türken*. Lüderitz. 1837. 352 s.

Jak již víme, podávat zprávy o Schöningově chování bylo i jedním z úkolů, jež vyslanec dostal v instrukci.<sup>232</sup> Z analýzy vyplývá, že jeho jméno v dopisech zasílaných císaři se vyskytovalo nejčastěji (celkem v 36 relacích).<sup>233</sup> S hrabětem také císařský vyslanec jednal o všemožných věcech. V prvních zprávách, které Harrach zasílal císaři, je informace, že generál na saském dvoře získává své předešlé postavení.<sup>234</sup> Harrach si byl vědom skutečnosti, že hrabě byl kurfiřtovým oblíbencem, a proto často využíval Schöninga, aby mu pomohl získat na kurfiřta pro císařské zájmy.<sup>235</sup>

Druhým nejčastěji zmiňovaným služebníkem saského kurfiřta v Harrachových relacích byl Christoph Dietrich von Boße starší (1628–1708), který byl jediným synem ředitele merseburské komory, Balthasara Boßeho.<sup>236</sup> V roce 1646 započal se svou vojenskou kariérou. Začínal v císařských a později krátce pobýval i v braniborských službách.<sup>237</sup> V roce 1648 ale působil ve francouzské armádě jako kapitán. Společně se svým nadřízeným a dalšími

---

<sup>232</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. Instrukce s. 4.

<sup>233</sup> Schöning je zmiňován 6. 9. (1 list), 14. 9. (4), 19. 9. (2), v P. S. 24. 9. (3), 22. 10. (1), 25. 10. (1), 29. 10. (2), 3. 12. (1), 10. 12. (1), 13. 12. (2), 20. 12. (2) a 31. 12. 1694 (2). V roce 1695 je zmiňován 8. 2. (1), 11. 2. (1), 21. 2. (1), 23. 2. (2), 28. 2. (2), 25. 3. (1), 31. 3. (3), 1. 4. (6), 4. 4. (4), 8. 4. (1), P. S. 23. 4. (1), 25. 4. (3), 13. 5. (1), 16. 5. (1), 20. 5. (1), 24. 5. (3), P.S. 24. 5. (1), 30. 5. (3) a 14. 6. (7). V roce 1696 je zmiňován 13. 1. (1), 21. 1. (1), 3. 2. (1), 17. 2. (1) a 26. 3. (2). Tamtéž.

<sup>234</sup> To může dokazovat i fakt, že jeho zeť Rechenberg byl jmenován jedním z osmi nových komorníků. In: Tamtéž, dopis z 6. září 1694.

<sup>235</sup> Tamtéž.

<sup>236</sup> BÜLAU, Friedrich. *Geheime Geschichten und räthselhafte Menschen: Sammlung verborgener oder vergessener Merkwürdigkeiten, Svazek 10*. Leipzig: Friedrich Arnold Brockhaus, 1864. s. 88.

<sup>237</sup> BOSSE, Carl Emil. *Die Familie von Bose: Beiträge zu einer Familiengeschichte*. Dresden: Lehmannsche Buchdruckerei Dresden. 1904. s. 147.

důstojníky francouzské armády byl v Lotrinsku poražen lotrinským vévodou a několik měsíců vězněn na zámku Bitsch, dokud ho otec nevykoupil.<sup>238</sup> Roku 1654 se vrátil do Saska a stal se pážetem druhé manželky saského kurfiřta Jana Jiřího I. Magdaleny Sibylly.<sup>239</sup> V roce 1672 byl jmenován komorním radou. O šest let později ho vévoda August<sup>240</sup> přizval do Halle, aby řídil finance vévodství Sachsen–Weißenfels. Po vévodově smrti se vrátil do Drážďan, kde začínal vládnout Jan Jiří III., který v roce 1682 Božeho jmenoval skutečným tajným válečným radou. S tímto kurfiřtem se také účastnil osvobození Vídně z turecké okupace roku 1683 a zapojil se se saskou armádou na Rýně do bojů proti Francouzům.<sup>241</sup> Skutečným tajným válečným radou zůstal i za kurfiřta Jana Jiřího IV. a jeho bratra Fridricha Augusta I. Za dob působení ve státní správě přišel s několika dobrými návrhy na změny v různých odvětvích, ale ani jeden z nich nebyl realizován.<sup>242</sup> V některých publikacích autoři pochybují o poctivém nabytí veškerého jeho majetku a uvádí domněnky o různých finančních machinacích.<sup>243</sup> Za svůj život se zúčastnil několika konferencí, na nichž jako vyslanec zastupoval zájmy saských kurfiřtů.<sup>244</sup> Ze saských služeb byl propuštěn až v roce 1704 a o čtyři roky později zemřel ve věku 80 let. Z jeho osmi synů se dožilo pět dospělosti a na saském dvoře se ještě za života otce nejvíce uchytil Christoph Dietrich mladší.<sup>245</sup>

---

<sup>238</sup> GAUHE, Johann Friedrich. *Des Heil. Röm. Reichs Genealogisch-Historisches Adels-Lexicon: Darinnen die älteste und ansehnlichste adeliche, freyherrliche und gräfliche Familien nach ihrem Alterthum, Ursprunge, Vertheilungen in unterschiedene Häuser [et]c. nebst den Leben derer daraus entsprossenen berühmtesten Personen, insonderheit Staats-Minister ... mit bewährten Zeugnissen vorgestellt werden ....* 2 svazek. Leipzig:Friedrich Gleditsch. s. 1389.

<sup>239</sup> BOSSE, Carl Emil. *Die Familie von Bose: Beiträge zu einer Familiengeschichte.* Dresden. Lehmannsche Buchdruckerei Dresden, 1904. s. 148

<sup>240</sup> Vévoda August byl čtvrtým synem kurfiřta Jana Jiřího I. Poté, co jeho otec ve svém testamentu rozdělil saské kurfiřtství mezi své syny, se stal sasko-weißenfelským vévodou. Se svým bratrem, saským kurfiřtem, se několikrát dostal do sporů. Více In: Hellmut Kretschmar: August, Herzog Sachsen Weisenfel. In: *NDB*. Band 1. Duncker & Humblot, Berlin 1953, s. 680-681.

<sup>241</sup> BOSSE, Carl Emil. *Die Familie von Bose: Beiträge zu einer Familiengeschichte.* Dresden: Lehmannsche Buchdruckerei Dresden, 1904. s. 149.

<sup>242</sup> VEHSE, Carl Eduard. *Geschichte der deutschen Höfe seit der Reformation: 5. Abth., Geschichte der Höfe des Hauses Sachsen; 6. Th. 33.* Hamburg: Hoffmann und Campe, 1854. s. 107.

<sup>243</sup> Tamtéž. s. 108. a BÜLAU, Friedrich. *Geheime Geschichten und räthselhafte Menschen: Sammlung verborgener oder vergessener Merkwürdigkeiten.* Svazek 10. Leipzig: Friedrich Arnold Brockhaus, 1858. s. 90-91.

<sup>244</sup>KOLEKTIV AUTORŮ. *Neu-vermehrtes Historisch- und Geographisches Allgemeines Lexicon: n welchem das Leben, die Thaten und andere Merckwürdigkeiten deren Patriarchen, Propheten ... Aus allen vorhin ausgegebenen ... Lexicis ... zusammen gezogen ...* Basel: Johann Brandmüller, 1724. Svazek 1. s. 561-562.

<sup>245</sup> Christoph Dietrich Bože mladší sepsal otčův i svůj životopis – texty z něj jsou také v knize od Carla Emila von Božeho; Ve službách saských kurfiřtů sloužil i jeho třetí syn Adam Heinrich Bože jako generál. Více viz In: BOSSE, Carl Emil. *Die Familie von Bose: Beiträge zu einer Familiengeschichte.* Dresden: Lehmannsche Buchdruckerei Dresden, 1904. s. 146-182.



**Obr. 11:** Christoph Dietrich von Boße starší (1628–1708). Zdroj: Wikipedia Commons.

Jméno tohoto ostříleného saského služebníka se vyskytuje v dopisech jako druhé nejčastější. Jde o 13 relací se zmínkami na 26 listech.<sup>246</sup> V roce 1695 s ním Harrach jako s vlivným válečným radou řešil záležitosti, které se týkaly saské armády, jež v té době operovala v Porýní a následně se vracela do Saska. V roce 1695 byl společně se svým synem stejného jména odpovědný za dohodnutí trasy, kudy měla pochodovat saská armáda do Uher.

Třetím nejčastěji zmiňovaným mužem byl Nicolaus von Gesrdorf (1629–1702). Jeho otec stejného jména zemřel v roce 1631, a tak na jeho výchovu dohlížela především jeho matka Anna Maria von Loebenu. Ve svých 14 letech se stal pážetem kurfiřtského prince Jana Jiřího II. Od roku 1647 studoval čtyři roky na univerzitě ve Wittenberku a po studiích podnikl kavalírskou cestu, při níž navštívil Francii, Anglii, Holandsko a Itálii.<sup>247</sup> Krátce po svém návratu začal být diplomaticky velmi činným. Roku 1658 se účastnil korunovace císaře Leopolda I. ve Frankfurtu nad Mohanem a téhož roku byl vyslán i ke švédskému králi Karlu X. Gustavovi. V letech 1662–1664 se účastnil říšského sněmu v Řezně a zasadil se také o vyjednání Cášského míru.<sup>248</sup> V roce 1672 byl povýšen do stavu říšských baronů. Aktivně se podílel na udržování

---

<sup>246</sup> Boße byl zmiňován v relacích z 14. 9. (5 listů), 19. 9. (1), 24. 9. (1), v P. S. z 24. 9. (3), 25. 10. (3), 26. 11. (1) a 3. 12. 1694 (1). Následně v relacích z 13. 5. (2), 16. 5. (1), 20. 5. (1), 24. 5. (4) a P. S. z 24. 5. 1695 (2) a konečně z 21. 1. 1696 (1). ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b.

<sup>247</sup> KORSCHULT, Gottlieb. *Geschichte von Berthelsdorf*. Leipzig: E. Kummer, 1852. s. 32.

<sup>248</sup> STRAMBERG, Christian. *Denkwürdiger und nützlicher Rheinischer Antiquarius: welcher die wichtigsten und angenehmsten geographischen, historischen und politischen Merkwürdigkeiten des ganzen Rheinstroms, von seinem Ausflusse in das Meer bis zu seinem Ursprunge darstellt. "Das" Rheinufer von Coblenz bis Bonn; 8. Band. Mittelrhein : 3., Koblenz: Rudolph Friedrich Christian Hergt, 1861. s. 585.*

dobrých vztahů mezi kurfiřtským Saskem a císařem. V roce 1680 ho Jan Jiří III. jmenoval svým vrchním komorníkem a o šest let později se z něj stal ředitel tajné rady.<sup>249</sup>

Z analýzy vyplynulo, že Harrach zmiňoval Gersdorfa v devíti relacích a spolupracoval s ním nejvíce v roce 1694.<sup>250</sup> Konkrétně s ním řešil otázky týkající se saské armády v Porýní. V roce 1695 ředitel tajné rady spolupodepsal smlouvu, v níž byly sepsány podmínky saské vojenské pomoci císaři. V roce 1696 s ním vyslanec řešil problémy týkající se šlesvicko–holštýnského sporu.<sup>251</sup>

Významným drážďanským dvořanem byl i Christian August von Haxthausen (1652–1696),<sup>252</sup> který se v roce 1680 stal hofmistrem mladého prince Fridricha Augusta I. Absolvoval s ním také kavalírskou cestu, při které princ cestoval inkognito pod jménem hrabě z Leisnigu. Když se stal roku 1694 Fridrich August I. kurfiřtem, učinil z Haxthausena nejvyššího komorníka svého dvora. Tuto funkci vykonával do své smrti v roce 1696.<sup>253</sup>

Nejvyššího komorníka zmiňoval vyslanec Harrach v osmi relacích na 14 listech.<sup>254</sup> Nejvíce zmínek o Haxthausenovi pochází z roku 1695. Tehdy ho kurfiřt vyslal do Vídně, aby tam zajistil některé věci, které se týkaly příjezdu kurfiřta do sídelního města císařů Svaté říše římské a jeho následného tažení do Uher. Haxthausen například zařizoval ceremoniální záležitosti a vyjednával též o navýšení koňských porcí a větší počet lodí.<sup>255</sup>

Při řešení válečných problémů se Fridrich August I. mohl spolehnout na ostříleného generála polního maršála, hraběte Heinricha VI. Reuße (1649-1697). V mládí studoval v Ženevě a v Lyonu. První větší válečné zkušenosti získal ve službách svého bratrance, münsterského biskupa, který se zapojil do francouzsko-holandské války, jež začala v roce 1672, a to na straně Francie. Hrabě Reuß poté sloužil v braniborských, španělských a holandských službách. Po těžkém zranění při obléhání Maastrichtu v roce 1676 se válčení na čas vzdal. V roce 1683 ho však do svých služeb přijal saský kurfiřt Jan Jiří III., se kterým se účastnil

---

<sup>249</sup> TRESKOW, Isabella. Nikol von Gersdorf. In: *Sächsische Biografie* [online]. Dostupné z: [https://saebi.isgv.de/biografie/Nikol\\_von\\_Gersdorf\\_\(1629-1702\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Nikol_von_Gersdorf_(1629-1702)). [cit. 2023-02-21] neustránkované.

<sup>250</sup> Gersdorfa vyslanec zmiňoval ve zprávách z 6. 9. (2 listy), 19. 9. (1), 24. 9. (1), 4. 10. (1), 22. 10. (1) a 13. 12. 1694 (1), 25. 4. 1695 (1), 10. 2. (1) a 20. 4. 1696 (1). ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b.

<sup>251</sup> Řešen hlavně v dopisech z roku 1696. In: ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. dopisy z roku 1696.

<sup>252</sup> *Monatsblatt des Heraldisch-Genealogischen Vereines „Adler“*. Band 4. Carl Gerold's Sohn, 1900. s. 193.

<sup>253</sup> Po jeho skonu byla jeho kancelář zapečetěna dvorním maršálkem Haugwitzem a k jejímu otevření došlo až po kurfiřtově návratu z Uher, In: WEBER, Karl. *Archiv für die Sächsische Geschichte, Band 6*. Leipzig: Christian Bernhard Tauchnitz, 1868. s. 291-292.

<sup>254</sup> Haxthausen je zmiňován v relacích z 6. 9. (1 list), 14. 9. 1694 (1), 13. 5. (1), 30. 5. (3), 4. 6. (4), 14. 6. (1) a 17. 6. 1695 (2) a 3. 2. 1696 (1). Viz ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b.

<sup>255</sup> Tamtéž, dopis ze 13. května 1695.

osvobození Vídně z tureckého obležení. Od roku 1689 se podílel na bojích proti Francouzům v Porýní. Za vlády Jana Jiřího IV. byl pověřen diplomatickou misí v Anglii. V roce 1694 se pak zase účastnil bojů v Porýní a v letech 1695-1696 vyrazil s kurfiřtem, který velel císařské armádě, bojovat do Uher.<sup>256</sup> V roce 1697 vedl saskou armádu v Uhrách a byl pod velením císařského vrchního velitele prince Evžena Savojského. Do Saska už se nevrátil, protože zemřel na následky zranění, které utrpěl v bitvě u Zenty.<sup>257</sup>



**Obr. 13:** Saský generál a polní maršál, hrabě Heinrich VI. Reuß (1649-1697). Zdroj: Wikimedia Commons.

Polní maršál se dostal na stránky sedmi relací (10 listů) a zmínky o něm pochází převážně z roku 1694.<sup>258</sup> V té době byl se saskou armádou v Porýní a účastnil se bojů proti Francii. Většinu informací od něj Harrach získával prostřednictvím posílů/dopisů. Osobně se vyslanec s generálem scházel od listopadu 1694, kdy se vrátilo vojsko zpět do Saska.

Nyní, když už víme, s kterými osobami se Harrach pravidelně setkával, se můžeme podívat na to, jak s nimi spolupracoval při plnění svých povinností. V následujících kapitolách se dozvíme různé informace, které pochází z analyzovaných relací.

<sup>256</sup> HAHN, Ferdinand. Heinrich VI. (Reuß). In: *ADB*. Band 11. Leipzig: Duncker & Humblot, 1880. s. 583–586.

<sup>257</sup> WEBER, Harald. *Militärsgeschichte des Churfürstenthums Sachßen und Ihrer Königlichen Majestät in Pohlen : 1613 - 1733*. Burgstädt. Verlag für Sächsische Regionalgeschichte, 2008. s. 140.

<sup>258</sup> Zmínky o Reußovi jsou v relacích z 19. 9. (2 listy), 24. 9. (1), v P. S. z 24. 9. (3), 22. 10. (1), 19. 11. (1) a 26. 11. 1694 (1) a 17. 6. 1695 (1). Viz ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b.

## Kapitola VII.

### Vojenská pomoc saského kurfiřta císaři v letech 1694-1696

Jedním z Harrachových důležitých úkolů bylo dohodnout spolupráci kurfiřta a císaře na vojenském poli.<sup>259</sup> V komplikované době, kdy Leopold I. válčil na dvou frontách najednou, bylo nutné zajistit spolupráci co největšího počtu říšských knížat v čele s kurfiřty, kteří si mohli dovolit postavit do pole největší vojenské kontingenty. Již víme, že napětí mezi císařem a kurfiřtem Janem Jiřím IV. bylo odstraněno a od roku 1693 saští vojáci opět bojovali po boku císaře. Každý rok se tedy muselo dohodnout, jak velká bude saská armáda, která pomůže té císařské v bojích proti nepříteli, a kde bude působit. Bylo také nutné dojednat trasu, kudy vojsko bude na válečné pole pochodovat, zajistit zásobování a domluvit se na finančních otázkách. Tyto věci se řešily s předstihem, tj. pravidelně v zimě, tedy v období, kdy se neválčilo. Protože vyslanec Harrach dorazil do Drážďan na počátku září roku 1694, tj. právě v době, kdy saská vojska operovala s císařskou armádou v Porýní a celá kampaň špela pomalu ke svému konci, nemusel v této otázce od počátku vyvíjet významnější aktivitu. Pomoc v letech 1693–1694 dojednali za císařskou stranu diplomaté Adolf Vratislav ze Šternberka, Philipp Wilhelm z Boineburgu a Johann Georg z Clary Aldringenu.<sup>260</sup> Harrachovi proto stačilo, že císaře informoval o průběhu saské pomoci. První významnější jednání jej čekalo až později, když se mělo rozhodnout o místě zimních kvartýrů.<sup>261</sup> Následující dva roky ale už byl vyslanec u toho, když se dojednávala vojenská pomoc v nadcházející kampani. V roce 1695 se mu povedlo ujednat s kurfiřtovými ministry tzv. Drážďanskou recesi (byla podepsána 13. dubna), podle které se kurfiřt stal vrchním velitelem císařské armády a vyrazil i se svými oddíly do Uher bojovat proti Turkům.<sup>262</sup> V roce 1696 dojednal saskou pomoc císaři opět v Uhrách a poté ze Saska odjel.

Nyní se podíváme na události zmíněných třech let podrobněji. V Porýní probíhaly v roce 1694 boje, které byly součástí tzv. Devítileté války, při níž válčila císařská koalice s francouzským králem Ludvíkem XIV. Nebudeme se zabývat jednotlivými válečnými

---

<sup>259</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. Instrukce.

<sup>260</sup> KUBEŠ, Jiří. Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století. In: *ČČH*. 2015, 113(2), s. 362.

<sup>261</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. dopis z 22. října 1694.

<sup>262</sup> FELGEL, Anton Viktor. Harrach, Aloys Graf von In: *ADB*. Band 10. Leipzig: Duncker & Humblot, 1879. s. 627.

akcemi,<sup>263</sup> ale zaměříme se především na působení saské armády v Porýní a do toho kontextu událostí se budeme snažit zasadit i dopisy vyslance Harracha psané císaři Leopoldovi I.

V roce 1694 nedošlo v Porýní k větším střetům mezi znepřátelenými vojsky. Zkraje srpna se císařské jednotky utábořily v okolí Philippsburgu<sup>264</sup> a jejich velitel Ludwig Wilhelm Bádenský se postupně připravoval k překročení Rýna. Teprve 13. srpna 1694 konečně dorazila na porýnské bojiště i saská armáda vedená generálem polním zbrojmistrem, hrabětem Heinrichem VI. Reusem. Se saskými jednotkami byly hned od začátku potíže. Spojenci si možná mysleli, že získali silného spojence, ale smlouva o pomoci byla nadefinovaná tak, že znemožňovala téměř každý větší a rychlý posun proti Francouzům. Markrabě požádal saského vrchního velitele o doprovod do Kinzigthalu. Hraběte Reuße však zavazovala smlouva, že se nesmí s jednotkami přesunout dál od zásob, které byly přivázeny po vodě. Kurfířt nakonec pochod povolil, ale Bádenský se měl postarat o zásobování. Byla také uzavřena dohoda mezi saským válečným radou Kühleweinem a císařským proviantním ředitelem Stärzerem, podle které se velitel císařské armády zavázal za dopravu potravin zaplatit.<sup>265</sup>

Ludwig Wilhelm Bádenský se snažil všechny rozumné požadavky Sasů splnit, ale zřejmě se to nedařilo, protože již na počátku září žádali znepokojení vysocí představitelé saské armády, aby jim byly dány slíbené zásoby.<sup>266</sup> Devátého září 1694 se konala válečná porada za účasti saských velitelů. Markrabě Bádenský tehdy hodlal překročit Rýn a překvapit nepřítele přímým vtrhnutím do středu francouzských pozic.<sup>267</sup> Den po poradě však přišel Reußeovi vzkaz od kurfírta, v němž byl kárán za to, že opustil zásoby v Heilbronně a táhl dále k Rýnu, čímž porušil dané instrukce. Kurfířt se obával, že to může vést ke zkáze vojska.<sup>268</sup>

Napjatou situaci na drážďanském dvoře dokumentuje Harrachova relace ze 14. září. Nejmocnější kurfířtovi rádci se prý neshodli, jak postupovat dále. Zatímco Schöning kurfířtovi radil, aby za každou cenu dále spolupracoval s velitelem císařského vojska, nebrzdil jeho přesuny a doporučoval mu, aby za 20 000 zlatých nakoupil zásoby. S odlišným způsobem řešení přišli tajní radové Christoph Dietrich Boße starší s Christianem Augustem z

---

<sup>263</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 1*. J. Bielfeld, 1892. Ve čtvrté kapitole knihy se autor zabývá válečnými akcemi v Porýní na stranách 182-254. V druhém svazku knihy Aloys Schulte nashromáždil dopisy od markraběte Bádenského, jež psal povolaným osobám.

<sup>264</sup> Dne 1. srpna byl zřízen tábor císařské armády v Langenbrückenu, 3. srpna v Unteröwisheimu a 17. srpna v Durlachu. In: SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 1*. J. Bielfeld, 1892. s. 211.

<sup>265</sup> Tamtéž. s. 211-212.

<sup>266</sup> Tamtéž, svazek 2. s. 163.

<sup>267</sup> Tamtéž, svazek 1. s. 213.

<sup>268</sup> Tamtéž, svazek 2. s. 164.

Haxthausenu, kteří navrhovali stáhnout jednotky k původním skladům zásob. „... *beyde geheime rätthe von Boße und Haxthausen ihme einen possen zu spielen, dem churfürsten zu dem widrigen, nehmlich die armée gemach gegen ihne mahazin zurückzuziehen, gerathen...*“<sup>269</sup> Kurfiřt se rozhodl pro tuto možnost a s tím také následně vyslal radu Boßeho k armádě.<sup>270</sup> Generál polní zbrojmistr Reuss pak skutečně stáhl saskou armádu až k Eppingenu.<sup>271</sup>

Jakmile se o této informaci Harrach dozvěděl, šel za Schöningem, aby se dozvěděl více. Generál byl značně rozladěný, že dojde k redukci celé armády. Rozčilovaly ho také zprávy, které se šířily, že to je jeho vina. Tu ale kategoricky odmítal. Dle něj tyto fámy měli šířit jeho nepřátelé, a proto, aby dokázal svou nevinu, daroval důvěrně vyslanci opisy instrukcí pro Reusse.<sup>272</sup> Zatímco Harrach informoval císaře o Schöningově procísařském počínání, ve Vídni a u anglického dvora stále převažovaly názory, které vinily Schöninga z opětovného spolčování se s francouzským nepřítelem a on prý měl dát podnět ke stažení vojska, aby tak oslabil císařskou armádu. Sílily i hlasy, že tento čin udělal, aby se císaři pomstil za své zatčení v Teplicích v roce 1692. Sám Aloys Schulte uvádí, že nejde z jemu přístupných materiálů stoprocentně říct, zda Schöning skutečně mohl za stažení saských vojsk, avšak hlavní představitelé protifrancouzské koalice o tom byli víceméně přesvědčeni. Podle jiných názorů, jak uvádí Schulte, mohl za stažení vojsk Boße mladší, který ve spěchu před lovem kurfiřtovi předložil příslušný reskript k podpisu s tím, že vládce ho ani nepřečetl.<sup>273</sup>

Vyslanec samozřejmě navštívil i ostatní aktéry, aby zjistil, co se vlastně stalo. Po stažení saských vojsk se na toto téma bavil Harrach s Boßem a kurfiřtem. Fridrich August I. vyslanci sdělil, že 24. září dostal zprávu od své armády, která obdržela zásoby a již se spojila s Bádenským. Kurfiřt také slíbil, že veškeré jednání nechá prověřit a zjistí, proč se tak generalita rozhodla. Jak Boße, tak Fridrich August I. uváděli, že situace nemusela vůbec nastat, kdyby se dodržovalo takové zásobování, jaké bylo domluveno ve smlouvách.<sup>274</sup> Z trochu jiného pohledu můžeme nahlížet na působení Sasů v císařské armádě, a to i díky dopisu, který odeslal 20. října 1694 Ludwig Wilhelm Bádenský saskému kurfiřtovi. V tomto psaní reaguje na dopis od Fridricha Augusta I. ze dne 28. září. Markrabě v dopise kritizuje neschopnost a zbabělost většiny Schöningových velitelů. Dodává, že kdyby tam byl kurfiřt přítomen a vše by viděl, tak

<sup>269</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis ze 14. září 1694.

<sup>270</sup> Tamtéž, dopis ze 14. září 1694.

<sup>271</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek I.* J. Bielfeld, 1892. s. 214.

<sup>272</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 19. září 1694.

<sup>273</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek I.* J. Bielfeld, 1892. s. 224-225.

<sup>274</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopisy ze 14. září a 24. září 1694.



by byl jistě také silně rozčarován. Z vět čiší obhajoba jeho kroků. Sám markrabě tvrdí, že udělal vše pro dobro saské armády, dokonce i přerozdělil zásoby ve prospěch saských jednotek a místo vděku sklídl jen nadávky.<sup>275</sup>

Ke konci září se začala na saském dvoře řešit také otázka zimních kvartýrů pro saskou armádu. Císařský vyslanec se jednání účastnil a navrhl své řešení.<sup>276</sup> Druhého října 1694 dorazil do Drážďan saský adjutant von Carlovitz s hlášením, že letošní kampaň je u konce a že Bádenský s armádou překračují Rýn nazpět.<sup>277</sup> Bylo nutné co nejrychleji rozhodnout o osudu vojska a ukázalo se, že to nebylo vůbec jednoduché vyjednávání.

Původně kurfiřt plánoval zřídit zimní kvartýry pro své vojsko ve Švábsku a Frankách, avšak tyto kraje tam saské jednotky nechtěly.<sup>278</sup> Fridrich August I. dal proto vědět Harrachovi, že své jednotky stáhne, ale nesmí se jim pak příští rok vyčítat, že přijedou zase později. Schöning radil kurfiřtovi, aby financoval ze svého alespoň přezimování části armády, neboť při stažení celého vojska by mohly v Sasku nastat potíže (vojáci by mohli přitáhnout z bojiště nemoci...): „*in deme durch so beschwerliche marche die armée nicht allein abgemattet, sondern auch vihl kranckheiten durch den soldaten ins land gebracht würden*“.<sup>279</sup> Podobný názor na stažení vojsk měl i ředitel tajné rady Nicolaus z Gersdorfu a kurfiřtovi radil, aby na pozicích nechal alespoň povinný říšský kontingent: „...*Ihro Churfürstliche Durchleucht einzurathen, daß sie zum wenigsten dero reichs quantum draussen lassen*...“<sup>280</sup> Kurfiřt se ale rozhodl jinak. Nakonec se celá saská armáda 16. října vydala na pochod<sup>281</sup> přes Švábsko a Franky, což se ale nelíbilo císařskému vyslanci, který se řídil císařskými instrukcemi a chtěl, aby alespoň půlka vojska pochodovala přes severní Porýní. To saská strana odmítla a válečný rada Boße argumentoval tím, že hesensko-kasselský lantkrabě by pochod přes své území nikdy nepovolil. Stažení saské armády kvitovali i kurfiřtovi spojenci, konkrétně braniborský kurfiřt a hannoverský vévoda, neboť podle nich by jinak mohli situace využít Dánové a dojednat některé věci proti říši.<sup>282</sup> Nakonec i přes císařovu nelibost<sup>283</sup> došlo k přesunu vojsk přes Franky a kurfiřt

---

<sup>275</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 2. Quellen (Tagebücher, briefe, akten und karten)* 1892. J. Bielefeld, 1892. s. 140-141.

<sup>276</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 24. září 1694.

<sup>277</sup> Tamtéž, dopis z 24. září 1694.

<sup>278</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 1.* J. Bielfeld, 1892. s. 227.

<sup>279</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 22. října 1694.

<sup>280</sup> Tamtéž, dopis z 22. září 1694.

<sup>281</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 2. Quellen (Tagebücher, briefe, akten und karten)* 1892. J. Bielefeld, 1892. s. 178.

<sup>282</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 25. října 1694.

<sup>283</sup> „...*Ewer Kayserliche Mayestat werden über die zirückziehung hießiger völcker kein bedenken, wegen des nehmenden schädlichen durchmarche aber ein besonderes mißvergnügen tragen.*“ Tamtéž, dopis z 25. října 1694.

Harrachovi aspoň přislíbil, že vojsko na procházeném území nezpůsobí škody a bude dodržovat disciplínu.

Zklamání z účasti saského vojska na tažení toho roku zřejmě vedlo kurfiřta ke změně strategie pro příští rok. V Harrachově dopise, jenž je datovaný 15. listopadu 1694, máme první zmínku o tom, že se kurfiřt hodlá účastnit příští vojenské kampaně osobně: „... *im übrigen haben mir Ihre Churfürstliche Durchleucht zuverstehen gegeben, was gestalten sie vorhabens wären, künftiger campagne selbsten beyzuwohnen, und haben mir anderen dießfals fernes in vertrauen eröffnet, daß höchstgedachte Seiner Churfürstliche Durchleucht dahin abziehen, eine armée allein ohne des herrn marggraffen von Baden Dhl. ... zu commandieren*“<sup>284</sup> Harrach posléze často hovořil s kurfiřtem, ale o tom, že se chce osobně příští rok zúčastnit válečného tažení, nepadlo znovu ani slovo.<sup>285</sup> Až po delší době zopakoval kurfiřt tuto svou vůli Harrachovi s tím, že doufá, že císař nebude proti. Všechny podrobnosti s vyslancem pak měli vyřešit jeho ministři. Proto se na počátku prosince u Harracha stavil hrabě Schöning a předložil kurfiřtovy plány. Mladý kurfiřt chtěl, aby jeho vojska nadále působila v bojích proti Francii. Plánoval, že se spojí s dalšími vojsky ze středního Porýní a bude se tam chovat ofenzivně a Bádenský by podle něj měl působit v Horním Porýní a volit defenzivní styl boje. Fridrich August I. také chtěl, aby při případném spojení armád získal vrchní velení on a na rozdíl od svého bratra se chtěl stát skutečným velitelem saské armády. Navíc také chtěl, aby císař povolil tažení s armádou i Schöningovi. Harrach se mu pokoušel toto rozhodnutí vymluvit a přidal fakt, že kurfiřt ještě nemá dědice, a proto by bylo nejlepší, kdyby zůstal ve své zemi.<sup>286</sup> Dle relací se mu to však nedařilo a nic nenasvědčovalo tomu, že by Fridrich August I. svůj postoj změnil.<sup>287</sup>

V lednu 1695 se vyslanec v Drážďanech prokazatelně nenacházel a zřejmě odcestoval do Vídně. Možná řešil nějaké osobní problémy po smrti první ženy, možná se zastavil osobně u císařského dvora pro nové instrukce, možná obojí. V dopise z 8. února 1695 se dozvídáme, že Harrach dorazil zpátky do Drážďan. Kurfiřt byl zvědavý a vypytał se vyslance, co má za rozkazy, a proto také hraběte pozval hned 8. února k sobě na večeři, aby si řekli více.<sup>288</sup> Harrach přinesl důležité novinky od císaře. Ten sice kurfiřtovi nabídl vrchní velení císařské armády, ale ne v Porýní, nýbrž v Uhrách. Následně se Harrach snažil co nejrychleji získat kurfiřtovu odpověď. Při jednání Harrach působil na kurfiřta také skrze hraběte Schöninga. Císařský vyslanec si byl vědom, že Fridrich August I. bezmezně hraběti důvěřuje a o všech věcech se

---

<sup>284</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 15. listopadu 1694.

<sup>285</sup> Tamtéž, dopis z 3. prosince 1694.

<sup>286</sup> Tamtéž.

<sup>287</sup> Tamtéž, dopis z 31. prosince 1694.

<sup>288</sup> Tamtéž, dopis z 8. února 1695.

radí hlavně s ním.<sup>289</sup> Hrabě Harrach proto často generálovi sliboval, že pokud dané věci zařídí, císař to ocení a omilostní ho.<sup>290</sup> V relaci z 28. února vyslanec uvádí, že kurfiřt se rozhodl a že rád potáhne se svými vojáky do Uher, pokud císař schválí jeho podmínky. Harrach dále uvádí, že saský panovník se mu zdá být k tomuto plánu pevně nakloněn.<sup>291</sup> V této situaci bylo zásadní dohodnout smlouvu, v níž by byly specifikovány podmínky poskytnutí saské vojenské pomoci. Jenže Harrachovi během jednání dělali starosti někteří kurfiřtovi dvořané, kteří Fridricha Augusta I. zrazovali od rozhodnutí táhnout do Uher. Kurfiřt si ale celou dobu za svým rozhodnutím stál, i když na něm bylo v březnu vidět, že nemá takový zápal pro věc, jaký měl na začátku.<sup>292</sup> Proto Harrach císaři doporučoval, aby Schöninga jmenoval polním maršálem. Podle vyslance by si hrabě mohl vysloužit v armádě císařskou milost a celé jednání s kurfiřtem by se tím urychlilo. Schöning však vyslanci nečekaně oznámil svůj úmysl se z politiky stáhnout. Důvodem měl být jak narůstající věk a jeho slabost, tak jisté znechucení.<sup>293</sup>

V relaci ze dne 28. března Harrach psal, že se s kurfiřtem bavili o rozsahu vojenské pomoci. Buď by poslal 6 000 vojáků na Rýn, nebo by s ním odjelo do Uher 7 000 vojáků.<sup>294</sup> Na samém konci března se jednání posunulo a kurfiřt hovořil o tom, že vyšle do Uher 8 000 vojáků. Vyslanec také informoval císaře o Schöningově aktuální nečinnosti v politice a nabádal ho, aby hraběti udělil milost a povolil mu táhnout s kurfiřtem do Uher.<sup>295</sup> Na přelomu března a dubna pak kurfiřt uspořádal konferenci, na které měl se svými ministry projednat císařovu nabídku. Pozval však na ni i Schöninga,<sup>296</sup> což bylo proti starší dohodě s císařem. Harrach se proto odmítl účastnit jednání. Následujícího dne si pak vyslanec vyslechl z úst Bořeho staršího a Schöninga kurfiřtovo rozhodnutí. Některé body se ale zdály Harrachovi jako nespílitelné.

---

<sup>289</sup> Tamtéž, dopis z 28. února 1695.

<sup>290</sup> Tamtéž, dopis z 23. února 1695.

<sup>291</sup> Tamtéž, dopis z 28. února 1695: „*haben Ihro Chfl. Dhl. gestern entlich, da ich mehrmalen solche bearglich urgirt, sich dergestalten gegen mir herausgelassßen, undt erkleret, das sie die gnad des von Ew. Kay. May. Ihro allergnädigste auffgetragenen comando über dero arméé in Ungarn gehorsamlich anzunehmen undt mit dero volckern dahin anzuziehen resolvirt undt berait seyen, sofern Ew. Kay. May. beyligende puncta, so sie mir heindt geschickht, allergnädigst vor genehm zu halten geruhen wolten*“.

<sup>292</sup> Tamtéž, dopis z 18. března 1695.

<sup>293</sup> Schöningovi vadilo, že i přes všechnu jeho službu císaři jsou těžkosti spojovány právě s ním. In: Tamtéž, dopis z 25. března 1695: „*welcher sich darüber sehr alterirt bezeiget und sich hefftig beklaget, daß ohngeachtet seines zu Ew. Kay. May. diensten bißher geleisteten beytrags, wodurch er aller anderen churfürstlichen ministrorum, und des ganzen landts hass und feindschafft auff sich geladen, er gleichwohl die geßuchte gnade nicht erhalten könte, und weilen er vermercke, daß solches annoch von seinen feinden herrühren müße, als befinde er sich gemüssiget, hinfüro aller negotien, sonderlich bey zunehmendem alter und schwacheit, zu begeben, welches er auch Ihro Chfl. Dhl. nebst begehruung seines abschieds, zu eröffnen, und sich hinfüro in nichts mehr zu mischen, resolvirt*“.

<sup>294</sup> Tamtéž, dopis z 28. března 1695.

<sup>295</sup> Tamtéž, dopis z 31. března 1695.

<sup>296</sup> Po krátké nečinnosti se zase k politice vrátil. In: Tamtéž, dopisy z března 1695.

Aby se jednání urychlilo, předal Harrach kurfiřtovi císařské podmínky, aby Fridrich August I. věděl, kam až má hrabě povoleno zajít.<sup>297</sup>

Fridrich August I. čelil na svém dvoře také opozičním hlasům, které mu radily, aby s císařem nespolupracoval, resp. neposílal na bojiště tak velké jednotky. Ještě těsně před podepsáním smlouvy na saského vládce naléhaly kurfiřtky, především jeho matka, aby daný dokument nepodepisoval, protože poslední návrhy ho až moc zavazují a jejich naplnění povede k vysokým škodám a císař nebude brát dohodu vážně.<sup>298</sup> Kurfiřt na tato naléhání moc nedal a naplánoval, že nejdříve pojedje na trhy do Lipska a poté se přesune do Karlových Varů. Odtud už byl rozhodnut pokračovat s vojskem do Uher. Pokud by se nepodařilo smlouvu uzavřít, zůstal by tam déle, aby podstoupil celou léčebnou kúru.<sup>299</sup>

V druhé půli dubna projednávali kurfiřtovi ministři další císařův návrh. Vše se mělo projednat v tajné radě a opět i se Schöningem. Proti tomu se však Harrach ohradil. Nakonec se tajná rada sešla ve stálém složení. Na schůzi ministři představili pět bodů, s nimiž nesouhlasili.<sup>300</sup> Ze svých požadavků následně odmítali ustoupit. Hraběti se sice podařilo jisté věci dohodnout s kurfiřtem, ale následující den to bylo vše jinak. Ministři kurfiřtovi sdělili, že Harrach není ve věci vydržování vojsk dostatečně informován. Císařský vyslanec uvádí, že za těžkosti při jednání může s velkou pravděpodobností Schöning. Proti Harrachově činnosti ale tehdy zdatně intrikoval i dánský vyslanec Cay von Rumohr, který chtěl ve spolupráci s kurfiřtovou matkou Fridricha Augusta I. od smlouvy odradit.<sup>301</sup> Nakonec dne 24. dubna 1695 poslal kurfiřt Harrachovi dodatek smlouvy a tentýž den odjel do Lipska na trhy. Vyslanec se s ministry dohodl na předložených podmínkách a ještě večer téhož dne podepsali smlouvu i s dodatky. Hrabě pak dokumenty nechal poslat císaři po svém sekretáři, aby je ratifikoval.<sup>302</sup>

Po uzavření smlouvy na Harracha čekalo další jednání. Musel dohlížet, aby byly všechny věci obsažené ve smlouvě plněny, urgoval vyslání saských vojsk a spolupracoval s místodržitelstvím v Čechách. Dne 10. května se Harrachův sekretář vrátil do Drážďan a

---

<sup>297</sup> Tamtéž, dopis z 1. dubna 1695.

<sup>298</sup> Tamtéž, dopis z 8. dubna 1695.

<sup>299</sup> Tamtéž, dopis z 15. dubna 1695.

<sup>300</sup> Šlo o tyto problémové body: 1. císař kurfiřtovi neodpověděl, jak bude vypadat jeho velení v Uhrách, 2. problém představovalo, že se kurfiřtovi bude muset snížit počet rekrutů, 3. vojákům i důstojníkům se budou dávat porce pouze v naturáliích, 4. kurfiřt nechtěl přijít o subsidie od Anglie a Holandska jen proto, že vyšle vojsko do Uher, 5. malé množství porcí pro saské vojsko. Tamtéž, dopis z 23. dubna 1695.

<sup>301</sup> Tamtéž, dopis z 23. dubna 1695. Cay von Rumohr († 1714) sloužil jako dánský královský vyslanec v Sasku v letech 1682, 1691-1692 a pak od dubna 1695 do srpna 1697. Viz BITTNER, Ludwig; GROSS, Lothar. *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648): Band I. 1648-1715*. Berlin: Gerhard Stalling, 1936. s. 118.

<sup>302</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 25. dubna 1695.

oznámil mu, že císař smlouvu ratifikoval a tím uznal vyslancovy kroky, které učinil. V císařské ratifikaci však přidal Leopold I. podmínku o počtu vojáků a v článku šest vypustil některá slova, a tak Harrach musel ministry a samotného kurfiřta uklidňovat a všechny kroky osvětlit. Císařský vyslanec také musel tlačit na kurfiřta, aby vyslal svá vojska včas na pochod a spolupracoval s nejvyšším českým purkrabím Adolfem Vratislavem ze Šternberka, se kterým řešil cestu saského vojska přes území Českého království. Dne 13. května předal Boše starší Harrachovi tabulku, jak mají být přerozděleny dohodnuté porce stravy pro vojáky. Harrach si ale všiml, že kurfiřt požaduje dvojnásobek koňských porcí, než bylo dohodnuto, a protestoval proti tomu.<sup>303</sup> Tentýž den se kurfiřt přesunul do Karlových Varů, kde hodlal setrvat do odjezdu do Vídně. Do lázeňského města se vydal z vyšších dvořanů den předtím jen Schöning. Všichni tajní radové zůstali v Drážďanech, a proto Harrach v sídelním kurfiřtském městě setrval, aby počkal do odchodu armády. Komunikace s kurfiřtem probíhala pomocí kurýrů, kteří pravidelně jezdili na trase Drážďany – Karlovy Vary.

V půli května přišel do Drážďan předběžný plán pochodu od českého místodržitelství. Jednáním o trase byli kurfiřtem pověřeni oba příslušníci z rodu Boše.<sup>304</sup> České místodržitelství přijalo všechny saské připomínky a upravilo trasu průchodu dle saských návrhů, ale i tak se Harrachovi nedařilo urychlit odchod vojska. Ke zhoršení situace napomohla i nemoc starého Bošeho a mladý neměl dané pravomoci. Dne 19. května dorazil do Drážďan od kurfiřtovy matky dánský vyslanec Rumohr, který chtěl odcestovat za kurfiřtem do Karlových Varů. Harrach se obával, že by Dán mohl jeho záměry překazit, a tak vyrazil do Karlových varů za Fridrichem Augustem I. také, aby urychlil odchod saských vojsk.<sup>305</sup> To se mu však nedařilo. Harrach z toho vinil tzv. špatně smýšlející dvořany,<sup>306</sup> kteří se snažili zmenšit efektivitu saské pomoci císaři. Schöning však za těmito problémy nestál. Císařský vyslanec nakonec dospěl k závěru, že za dané problémy, které se týkají odchodu saských vojsk, může Boše starší, který se prý svou údajnou nemocí snažil pouze zakrýt svou pomalostí.<sup>307</sup> Zbývalo vyřešit otázku počtu zásobovacích porcí, které Sasové žádali. Harrach doporučoval kurfiřtovi, aby nechal doma své

---

<sup>303</sup> Tamtéž, dopis ze 13. května 1695.

<sup>304</sup> K danému plánu měli jisté připomínky: nabízenou trasu nemohli přijmout, protože část jízdy byla ubytována daleko, převzetí saských vojsk mělo proběhnout v Teplicích, kurfiřt chtěl dále navýšit dané porce, dále ministři chtěli vědět, zda dělostřelectvo bude dopraveno po vodě, či po souši. Tamtéž.

<sup>305</sup> Tamtéž, dopis z 20. května 1695.

<sup>306</sup> Ti, kteří nechtěli, aby se kurfiřt účastnil bojů proti Turkům. Nesdíleli sympatie s císařskou politikou.

<sup>307</sup> Tamtéž, dopis z 24. května 1695.

dělostřelectvo,<sup>308</sup> s nímž se ve smlouvě zprvu nepočítalo. Tím by také zbylo pro vojsko více zásob.<sup>309</sup>

Harrach dostal také za úkol zabránit účasti hraběte Schöninga v tažení, a to s odůvodněním, že by generálova účast mohla poškodit kurfiřtovu pověst. Harrach několikrát nabádal Schöninga, aby se nějak ze své účasti na tažení omluvil. Hrabě však trval na tom, že zůstane v Sasku jen tehdy, když mu to nařídí přímo kurfiřt. Téměř při každé Harrachově návštěvě si stěžoval, že i přes jeho služby císaři se proti němu tvrdě postupuje. Vyslancova situace nebyla vůbec jednoduchá, protože kromě Schöninga začal být rozladěný i sám kurfiřt. Stěžoval si na různé problémy, které průběžně nastávaly. Například že nedostal ještě přislíbenou asignaci od Hornorýnského kraje, a dokonce Harrachovi sdělil, že nyní lituje, že tu smlouvu vůbec podepisoval: „...es affligiren sie auch die imerzu ney entstehende difficulteten dergestalten, das sie wundschen möchten, das ganze werck niemal angefangen und dero trouppen anderstwo emploirt zu haben...“<sup>310</sup> Císařský vyslanec se snažil všechny potíže vyřešit a kurfiřta uklidnit. Přílišná vyslancova horlivost měla ale opačný efekt; kurfiřt se mu začal vyhýbat, a v půli června mu dokonce odmítal poskytnout audienci. Harrachovi nakonec pomohl kurfiřt uklidnit hrabě Schöning a Fridrich August I. dal konečně pokyn k odchodu vojsk.<sup>311</sup> Schöning se tažení s armádou nakonec nezúčastnil.

Cílem tažení v roce 1695 mělo být znovu dobytí Temešváru. Kurfiřt vyrazil z Karlových Varů do Vídně 18. června 1695.<sup>312</sup> Ve Vídni se mu dostalo vřelého uvítání od císaře Leopolda I. a jeho syna, římského krále, Josefa I. Dne 12. července dorazily k Vídni také saské jednotky. Následujícího dne se konala vojenská přehlídka, na kterou se dostavil císař s manželkou Eleonorou Magdalenou a se svými syny, římským králem Josefem a arcivévodou Karlem. Poté se Fridrich August I. vydal do Uher a dne 31. července ho ve Futaku přivítal polní maršál Aeneas Caprara. Po sjednocení vojsk čítala císařská armáda asi 60 000 mužů.<sup>313</sup> Hlavní císařské vojsko se seskupilo u Petrovaradínu a očekávalo útok Turků. Těm se však útočit nechtělo a vydali se směrem k Sedmihradsku. Kurfiřt s armádou se snažil dostat blíže k tureckému vojsku, ale narazil na bažinaté území, kde se pochodovalo velmi špatně. Po čtyřech dnech byl

---

<sup>308</sup> Na své dělostřelectvo byl kurfiřt velmi pyšný. Jeho vojáci prý dokázali z děla vystřelit přes 50 ran za půl hodiny.

<sup>309</sup> Tamtéž, dopis z 30. května 1695.

<sup>310</sup> Tamtéž, dopis ze 14. června 1695

<sup>311</sup> Tamtéž, dopis ze 14. června 1695.

<sup>312</sup> Tamtéž, dopis ze 17. června 1695.

<sup>313</sup> VON SCHIMPF, Georg. *Geschichte des Kgl. Sächs. Garde-Reiter-Regiments: im Auftrage des Regimentes zusammengestellt*. Dresden: Wilhelm Baensch Verlagshandlung, 1880. s. 45.

okolnostmi donucen se vrátit do předchozího tábora.<sup>314</sup> Polní maršál Veterani, který měl na starosti bránit Sedmihradsko, se se svými muži přesunul k Lugosu, kde se hodlal spojit s hlavní císařskou armádou a zaútočit na Temešvár, kde se Turci shromažďovali. Když se sultán dozvěděl, že Veterani má u Lugosu pouze kolem 6 000 vojáků, rozhodl se svou armádou čítající asi 60 000 mužů na císařské vojsko zaútočit. Bitva proběhla 21. září 1695 a na císařské straně padlo přes 2 000 vojáků, včetně Veteraniho.<sup>315</sup> Po této bitvě se sultán s armádou vydal k Widdinu a císařská vojska se od října usazovala v jednotlivých zimních kvartýrech.<sup>316</sup> Celkově lze říci, že kampaň v tomto roce nebyla pro císařské vojsko úspěšná. Saský kurfiřt odjel z Uher 1. října do Vídně, kde slíbil, že se vedení císařských vojsk ujme i příští rok, a odjel do Drážďan na svůj dvůr.<sup>317</sup>

V roce 1696 měl opět kurfiřt velet císařské armádě proti Turkům v Uhrách. Harrach, který dorazil do Saska v první polovině ledna, proto musel s Fridrichem Augustem I. dohodnout počet vojáků, který na tuto akci poskytne, a zařídit další nezbytné logistické věci. Nakonec se jednalo o více než 4 000 mužů pěchoty. Saský panovník i císařský vyslanec museli také spolupracovat s nejvyšším kancléřem Království českého, hrabětem Františkem Oldřichem Kinským, se kterým vyjednávali zásobování a průchod saských vojsk českými zeměmi.<sup>318</sup>

Při jednání o vojenské pomoci císaři měl kurfiřt zprvu nadnesené požadavky na peněžní příspěvky a zásobovací porce, od kterých během jednání postupně ustupoval.<sup>319</sup> V únoru se Harrach snažil vyjednávání urychlit. Upozorňoval na to, že smlouva musí být tentokrát dojednána co nejdříve, neboť doba válečného tažení se blíží a císař si nepřeje, aby došlo ke zdržení jako v předchozím roce. Kurfiřt však požadoval více zásob pro armádu a poukazyval na jejich nedostatek v roce minulém. Harrach do Vídně citoval jeho slova: „*als sie vorgangene campagne, wegen ermanglung satßamer verpflegung, so grossen zußaz entragen müssen, wollen auch sonst nicht bergen*“.<sup>320</sup> Vyslanci také sdělil, že se chystá v době půstu na několik

---

<sup>314</sup> VON SCHIRACH, Gottlob Benedikt. *Biographie der Deutschen. Von Gottl. Benedikt von Schirach: Svazek 5.* Wien: Johann Thomas Edlen von Trattner, 1789. s. 202.

<sup>315</sup> VON MARTENS, Carl. *Allgemeine Geschichte der Türken-Kriege in Europa, von 1356 bis 1812: svazek 2.* Stuttgart: F. E. Löflund. 1829. s. 60-61 V literatuře se počty vojáků liší např. In: VON SCHIMPF, Georg. *Geschichte des Kgl. Sächs. Garde-Reiter-Regiments: im Auftrage des Regimentes zusammengestellt.* Dresden: Wilhelm Baensch Verlagshandlung, 1880. s. 48 uvádí, že Veterani měl k dispozici 8 000 vojáků a sultánova armáda měla čítat až 100 000 vojáků.

<sup>316</sup> MEBES, Julius. *Beiträge zur Geschichte des Brandenburgisch-Preussischen Staates und Heeres.* Berlin: Selbstverlag des Verfassers, 1867. s. 254.

<sup>317</sup> VON SCHIMPF, Georg. *Geschichte des Kgl. Sächs. Garde-Reiter-Regiments: im Auftrage des Regimentes zusammengestellt.* Dresden: Wilhelm Baensch Verlagshandlung, 1880. s. 49.

<sup>318</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b., dopis z 21. ledna 1696.

<sup>319</sup> Tamtéž, dopis z 3. února 1696.

<sup>320</sup> Tamtéž, dopis z 10. února 1696.

dní vyrazit do Vídně, aby se tam zúčastnil vojenských konferencí.<sup>321</sup> Nakonec již počátkem dubna 1696 dorazili první vojáci s koňmi na českou hranici a celá saská jednotka poskytnutá císaři se měla v Teplicích objevit 15. května. Mezi tím se měly ještě dořešit některé věci.<sup>322</sup>

K dopisu, který je datovaný 20. dubna, připojil Harrach tabulku, v níž byly informace, jak bude saské vojsko čítající 4 000 mužů děleno a jak budou děleny zásoby, na kterých se s kurfiřtem dohodli. Další informací bylo, jak se české místodržitelství postará o bezpečný průchod saských vojsk Čechami<sup>323</sup> a že kurfiřtská ekvipáž vyrazí 24. dubna. Koncem dubna, když bylo vše potřebné dohodnuto a kurfiřt se vydal do Vídně za císařem, skončila Harrachova mise v Sasku.

Z Vídně se kurfiřt vydal do bojů proti Turkům jako vrchní velitel císařské armády. K ruce měl zkušené císařské generály Capraru a Heuslera a 25. května už byl s vojsky u Budína. Hlavním cílem celého tažení bylo opět dobytí Temešváru.<sup>324</sup> Dne 3. srpna započalo obléhání města císařskými vojsky.<sup>325</sup> Když se sultán Mustafa II. dozvěděl o obléhání Temešváru, vydal se ho se svými vojsky zachránit. Císařské obléhání města netrvalo dlouho, neboť kurfiřt dal již 19. srpna pokyn k jeho ukončení a vytáhl s armádou proti sultánově přibližující se armádě. Ke střetu obou armád došlo 26. srpna 1696 na řece Bega u Olasche. I když se podařilo císařským vojákům pobýt mnoho janičárů, celkový výsledek se nedal označit jako úspěšný. Turecká armáda tímto zabránila dobývání Temešváru, ale na další výboje se nezmohla.<sup>326</sup> Během ústupu přišla císařská armáda o 23 děl<sup>327</sup> a po bitvě se na kurfiřtovo velení snesla kritika. Někteří účastníci zdůvodňovali neúspěch bitvy tím, že kurfiřt byl během velení opilý.<sup>328</sup>

---

<sup>321</sup> Tamtéž, dopis 27. února 1696.

<sup>322</sup> Tamtéž, dopis z 9. dubna 1696.

<sup>323</sup> Při přebírání vojska u Teplic měl být příslušný komisař, ale také dva krajští hejtmani pro daný kraj, kteří se měli postarat o řádný průchod vojsk a nevybočování z dohodnutých tras. In: Tamtéž, dopis z 20. dubna 1696.

<sup>324</sup> VON MARTENS, Carl. *Allgemeine Geschichte der Türken-Kriege in Europa von 1356 bis 1812: Svazek 1.* Stuttgart: F. Löflund, 1829. s. 502.

<sup>325</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 1.* Karlsruhe: J. Bielefeld's Verlag, 1892. s. 350.

<sup>326</sup> VON MARTENS, Carl. *Allgemeine Geschichte der Türkenkriege in Europa: von 1356 bis 1812. Von 1670 bis 1812, Svazek 2.* Stuttgart: Löflund, 1829. s. 62-63.

<sup>327</sup> SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 1.* Karlsruhe: J. Bielefeld's Verlag, 1892. s. 352.

<sup>328</sup> SCHREIBER, Hermann. *August der Starke.* Gernsbach: Katz, 2000. s. 280.



## Kapitola VIII.

### Hrabě Harrach jako informátor VIII.

#### VIII. 1 Zdraví kurfiřta a dvořanů

Mezi časté informace, které byly součástí (vel)vyslanceckých dopisů, patřily ty, které se zabývaly zdravotním stavem jejich hostitelů.<sup>329</sup> Takovéto zprávy byly velmi žádané. V případě úmrtí daného vládce by se musela řešit otázka nástupnictví, nových ministrů, platnosti smluv uzavřených za vlády nebožtíka a podobně. Nástupce mohl mít jiné názory na mezinárodní politiku, nebo pokud otázka nástupnictví nebyla vyřešena, mohla situace vést i k válce. Proto se zdraví vládce stávalo veřejnou a politickou záležitostí, jež zajímala i ostatní panovníky. Korespondence je navíc obecně častým zdrojem informací o zdraví urozených.<sup>330</sup> Harrach nebyl výjimkou a ve svých relacích neopomněl informovat císaře Leopolda I. o zdraví mladého kurfiřta Fridricha Augusta I. Silného.

Může se zdát, že mladého vládce, jemuž bylo v roce 1694 teprve 24 let, nemohlo nic trápit, ale vyslancovy zprávy dokládají, že zcela zdravý nebyl. V Harrachově relaci, která je datována 19. listopadu 1694, je první zmínka o kurfiřtových problémech s kolikou, která, jak se později ukáže, ho velmi trápila. Uvádí, že kvůli těmto problémům také odložil svůj odjezd z Torgau do Drážďan.<sup>331</sup> Vyslanec však neinformoval pouze o názvu nemoci. Často přidával i detaily, které ukazovaly, jak vážná situace je. Například dne 1. prosince 1694 prý postihla kurfiřta v noci tak silná kolika, že v sobě neudržel ani léky, které mu byly podávány. Kurfiřtův stav byl tedy poměrně vážný. Naštěstí to ale netrvalo dlouho. Ve vyslancově relaci z 3. prosince se již píše o jistém zlepšení. Lékaři však předběžně varovali, že pokud by se tato situace měla častěji opakovat, mohl by Fridrich August I. zemřít.<sup>332</sup> Situace byla asi tak vážná, že do Drážďan narychlo dorazila 5. prosince kurfiřtova matka Anna Žofie Dánská.<sup>333</sup> Zanedlouho se

---

<sup>329</sup> Jedním z panovníků, o jehož zdravotním stavu napsali velvyslanci pocházejících z různých evropských zemí několik dopisů, byl císař Rudolf II. Velký zájem o jeho zdravotní stav byl hlavně v 70. letech 16. století, kdy na tom byl velmi špatně (ranní zvracení, průjmy, časté bolesti břicha a neustálý kašel). In: BŮŽEK, Václav; MAREK, Pavel. *Smrt Rudolfa II.* Praha: NLN, Knihnice Dějin a současnosti, 2015. 156 s.

<sup>330</sup> V posledních letech se i čeští badatelé začali zabývat u nás opomíjeným tématem nemocí, jejich léčbou a pacientů – jde o tzv. Patientengeschichte. Při výzkumu se využívá především deníků, pamětí, soukromé korespondence mezi nemocným a jeho příbuznými, pacientem a lékařem. Pro období raného novověku lze sáhnout především po publikacích od zahraničních autorů: Michaela Stolbergra, Roye Portera či Edwarda Shortera. Více informací viz In: ŠVANDOVÁ MARŠÁLKOVÁ, Lenka. Zdraví a nemoc očima barokního aristokrata. Zdravotní stav knížete Waltera Xavera z Ditrichštejna ve 20. letech 18. století. *Folia Historica Bohemica*. Praha: HÚ AV ČR. 2015. 30(1). s. 171-195.

<sup>331</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 19. listopadu 1694.

<sup>332</sup> Tamtéž, dopis z 3. prosince 1694.

<sup>333</sup> Tamtéž, dopis z 6. prosince 1694.

už dokázal kurfiřt i sám obléci, ale zatím neopouštěl své pokoje. Všem vyslancům však povolil osobní návštěvu.<sup>334</sup> Harrach byl pozván na 8. prosince. Kurfiřtovi zdraví ale nevydrželo moc dlouho. Vrátily se mu silné bolesti a všichni lékaři mu radili, aby se vyvaroval těm věcem, které mu škodí, jinak se jen tak nemoci nezbaví. Za této situace ke kurfiřtovi opět nikdo z vyslanců nesměl, a tak s Harrachem jednal místo něj generál Schöning, který měl jako jeden z mála v době nemoci přístup ke kurfiřtovi. Z dopisů víme, že u něj pravidelně strávil několik hodin úplně sám,<sup>335</sup> což nám ukazuje, jak moc si ho mladý vládce vážil. Informace o problémech s kolikou se vyskytují především v prosinci roku 1694. Kurfiřt si tedy zřejmě vzal rady lékařů k srdci, neboť v následujících dopisech (roky 1695, 1696) se již o problémech s kolikou nehovoří.<sup>336</sup>

Zdravotní stav nebyl řešen pouze u vládnoucích osob, ale i u členů jejich rodiny či vlivných ministrů. Harrach proto sledoval i zdravotní stav kurfiřtova důvěrníka generála Schöninga, jehož zdraví bylo značně podlomeno v době, kdy byl vězněn na Špilberku. V relaci datované 31. prosince 1694 je zmínka o delší Schöningově nemoci (trpěl bolestmi močových kamenů).<sup>337</sup> V dopise z 8. února 1695 Harrach uvádí, že se Schöning uzdravil z nemoci, která ho předtím sužovala, ale podle nové zprávy ze 7. února znovu ulehl.<sup>338</sup> V době příprav kurfiřtova tažení do Uher v roce 1695 se teoreticky jednalo i o generálově účasti v kampani, ale sám Schöning se vymluvil na zdravotní problémy.<sup>339</sup> Další zmínku o zdraví nalezneme v relaci z února 1696. Harrach informuje císaře, že se Schöning nezúčastnil uspořádané konference kvůli nemoci, která přetrvává.<sup>340</sup> Hrabě určitě nepřeháněl, když si před císařským vyslancem na své zdraví stěžoval, protože již v srpnu 1696 zesnul.

Ve vyslancových relacích narazíme též na zprávy o nemoci Christoha Dietricha Bošeho staršího, zodpovědného za saskou armádu, na jejíž pomoci císaři velmi záleželo. V květnu roku 1695 vrcholily přípravy na pochod saského vojska na bojiště do Uher<sup>341</sup> a Christoph Dietrich Boše starší, který byl kurfiřtem pověřený na dané přípravy dohlížet, vážně onemocněl, takže nebyl schopen jednání. Jeho syn, válečný rada Christoph Dietrich Boše mladší, neměl ale tak velké pravomoci, a proto průběh celé akce nemohl výrazněji ovlivnit.<sup>342</sup>

---

<sup>334</sup> Tamtéž, dopis z 10. prosince 1694.

<sup>335</sup> Tamtéž, dopis 20. prosince 1694.

<sup>336</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b.

<sup>337</sup> Tamtéž, dopis 31. prosince 1694.

<sup>338</sup> Tamtéž, dopis z 8. února 1695.

<sup>339</sup> Tamtéž, dopis z 24. května 1695.

<sup>340</sup> Tamtéž, dopis z 3. února 1696.

<sup>341</sup> Více viz kapitola Vojenská pomoc saského kurfiřta císaři v letech 1694-1696.

<sup>342</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 20. května 1695.

Pro císaře to znamenalo závažné komplikace. Jeho vyslanec Harrach navíc poslal do Vídně poměrně znepokojivé informace. V relaci z 25. května o Božeho nemoci silně pochyboval a domníval se, že se ze strany saského dvořana jednalo o pouhou výmluvu, která měla spíše zakrýt jeho neschopnost a svést vinu za potíže v organizaci pochodu na někoho jiného.<sup>343</sup>

Nemoc se nevyhnula ani samotnému císařskému vyslanci. Ačkoliv byl hrabě Harrach velmi mlád, i on informoval císaře o svých zdravotních problémech. Ke konci svého působení v Drážďanech napsal hrabě císaři v dopise z 26. dubna 1696 o tom, že kurfiřt pojedje hned po velikonočních svátcích na vídeňský dvůr. Harrach prý chtěl jet s ním, ale přepadly ho bolesti sedacího nervu, a proto musel odjezd odložit.<sup>344</sup>

## VIII. 2 Saský kurfiřt na cestách a jeho záliby

Harrach jako císařský vyslanec nepsal Leopoldovi I. jen o věcech, které měl plnit dle instrukcí, nebo o zdravotním stavu kurfiřta, ale informoval též o dění na saském dvoře. I někteří vyšší šlechtici využívali císařské vyslance jako své zdroje zpráv. Tato spolupráce bývala mnohdy oboustranně výhodná. (Vel)vyslanec poskytl hodnostáři údaje s předstihem, než se o tom dozvěděli ostatní, a daný šlechtic mu mohl pomoci vyřešit v jeho nepřítomnosti různé problémy. Jedním z mužů, který měl v 50. až 90. letech kontakty téměř všude, byl nejvyšší hofmistr císařovny Ferdinand z Dietrichsteinu.<sup>345</sup> Při analýze dopisů jsem si všiml těchto údajů a sestavil z nich tuto podkapitolu.

Jestli měli saští Wettinové nějakou vášeň v krvi, tak jí byl lov. O této zálibě saských kurfiřtů se lze dočíst v mnoha knihách. Již dávný prapředek Fridricha Augusta I., Jindřich III. Míšenský, je ve velkém heidelberském zpěvníku vyobrazen jako lovec sokolů.<sup>346</sup> Fridrich August I. měl nejraději takový styl lovu, kdy smečka psů pronásledovala zvěř a on jel na koni se zbraní za ní. Jeho nejoblíbenější lovecký revír se nacházel u loveckého zámku Moritzburg, kde mohl lovit ryby či střílet kachny.<sup>347</sup> Většinou jsou v relacích zmínky o lovu popsány velmi stručně (kurfiřt byl na lovu,<sup>348</sup> kurfiřt se bavil lovem lososů,<sup>349</sup> kurfiřt odjel do Moritzburg na

<sup>343</sup> Tamtéž, dopis z 25. května 1695.

<sup>344</sup> Tamtéž, dopis z 26. dubna 1696.

<sup>345</sup> KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. s. 150-151.

<sup>346</sup> GRETZSCHEL, Matthias; MENZHAUSEN, David; KARPINSKI, Jürgen. *August der Starke und seine Schlösser*. 4. Hamburg: Ellert und Richter. 1996. s. 52.

<sup>347</sup> COBBERS, Arnt. *August der Starke: August der Starke : auf den Spuren des sächsischen Kurfürsten in Dresden und Umgebung*. Berlin. Jaron Verlag. 2016. s. 60.

<sup>348</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 24. září 1694.

<sup>349</sup> Tamtéž, dopis z 26. listopadu 1695.

lov kozorožců<sup>350</sup> apod. – viz tabulka 2) a jen jednou se děje zmínka, že kurfiřt s sebou vzal na lov i císařského vyslance (v dubnu 1695). Jen v dopise z 9. dubna 1696 Harrach více popisuje souboj mezi lvicí, kancem, zubrem a dvěma medvědy uspořádaný kurfiřtem přímo v rezidenčním zámku v Drážďanech. Evidentně mu přihlíželo více diváků a jedno ze zvířat daroval braniborský kurfiřt. Harrach se při popisu nechal strhnout emocemi a je zřejmé, že se mu ta podívaná líbila: „*Sonsten haben Ihre Churfürstliche durchleucht in dero residenz heut ein kampf jagd zwischen einer löwin, einem aur-ochßen, zwey grossen beeren, und einem wildschwein gehalten, welche wegen der von allerßeits thieren erzeugten natürlichen stärke behr curios anzußehen ware, in deme der aur-ochß alles, was auff Ihn traffe, mit besonderem gewalt in die hoche wurffe, auch der löwin ein gleiches begegnete, welche aber dem ochßen allschon auff dem rucken angegriffen hatte, also daß er sich kaum widerum davon entledigen könte, es hatte auch das wildschwein dem grossen beeren, so von Chfl. Dhl. zu Brandenburg allhero verehrt worden, vihl zu thuen gegeben, iedoch endlich der stärke des beerens weichen und unterligen müssen.*“<sup>351</sup>

**Tabulka 2: Informace o kurfiřtových lovech v relacích vyslance Harracha**

Datum, rok	Informace v dopise
<b>1694</b>	
19. 9.	Kurfiřt se baví lovem na místě, které je 5-6 mil vzdálené od Drážďan.
24. 9.	Pouhá zmínka, že kurfiřt přijel z lovu. (nevíme odkud)
26. 11.	Kurfiřt se bavil lovem lososů. (neuvádí, kde)
<b>1695</b>	
21. 2.	Kurfiřt byl včera nedaleko od Drážďan na lovu prasat.
1. 4.	Harrach byl s kurfiřtem na lovu.
<b>1696</b>	
13. 1.	Před několika dny odjel kurfiřt na lovy do Torgau.
3. 2.	Při cestě z Berlína do Drážďan se kurfiřt zdržel na několika lovech.
9. 4.	Kurfiřt uspořádal ve své rezidenci souboj mezi lvicí, kancem, zubrem a dvěma medvědy.
20. 4.	Kurfiřt odjel na lov kozorožců do Moritzburgu.

S lovem se pojilo i cestování po kurfiřtských venkovských rezidencích (viz tabulka 3). Otec Fridricha Augusta I., Jan Jiří III., také velmi často a rád jezdil na svá venkovská sídla.<sup>352</sup> Z relací lze vyčíst, jaké venkovské rezidence saských kurfiřtů a kurfiřtek Fridrich August I.

<sup>350</sup> Tamtéž, dopis z 20. dubna 1696.

<sup>351</sup> Tamtéž, dopis z 9. dubna 1696.

<sup>352</sup> Na jednom ze svých loveckých zámků, dokonce přijal císařského vyslance Johanna Georga z Clary Aldringenu. In: KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN. 2018. s. 64-65.

v době Harrachova působení v Sasku navštívil. Jednalo se především o Pretsche, Torgau nebo Moritzburg. Kurfiřt Fridrich August I. jezdil také pravidelně na vyhlášené trhy do Lipska (na podzim a zkraje nového roku). V analyzovaných dopisech jsou zmíněny celkem třikrát.<sup>353</sup> Informace jsou podávány stručně. Vyslanec psal, co kurfiřt na trzích dělá a kdo další tam je. Většina zpráv o kurfiřtových cestách je strohá. Podrobněji je popsána jen cesta kurfiřta na panství Pretsche a jeho následný pobyt v rezidenci. V dopise z 22. října 1694 je první zmínka o tom, že kurfiřt pojedje 20. října<sup>354</sup> navštívit svou švagrovou Eleonoru Sasko-Eisenašskou na panství Pretsche. Byla to ale jen záminka, protože se tam měl setkat se svým braniborským protějškem, s pozdějším pruským králem, Fridrichem I. Kurfiřt nakonec vyrazil až 22. října (dle saského kalendáře) a Harrach ho doprovázel (vyrazil ale o den později). Dne 4. listopadu odjel Fridrich August I. z Torgau do Pretsche, kde se setkal se švagrovou a braniborským protějškem.<sup>355</sup> Poté se všichni přesunuli za salvy z děl do Torgau, kde je Fridrich August I. pohostil. Pak se vrátili opět do Pretsche a tam se tři dny bavili. Na této schůzce se údajně mělo jednat i o svatbě Eleonory Sasko-Eisenašské se švédským králem, ale nic konkrétního Harrach na toto téma nezjistil. Vyslanec jen psal císaři, že mezi oběma kurfiřty panuje přátelství a dohodli se, že Fridrich August I. navštíví v dohledné době Berlín a tuto schůzku mu pak oplátí Fridrich I., který měl přijet na karneval do Drážďan.<sup>356</sup>

**Tabulka 3: Cesty Fridricha Augusta I. Saského v letech 1694-1696 podle Harrachových relací**

Datum dopisu	Cesta
<b>1695</b>	
6. 9.	Zítřejší kurfiřt pojedje navštívit kurfiřtku do Teplic.
14. 9.	Kurfiřt se vrátil z Teplic do Drážďan.
19. 9.	Od minulé středy se baví lovem 5-6 mil od Drážďan.
24. 9.	Kurfiřt se vrátil se z lovu.
4. 10.	Kurfiřt pojedje na trhy do Lipska.
22. 10.	Dne 21. 10. se kurfiřt vrátil z Lipska do Drážďan a 20. 10. (dle saského kalendáře) pojedje za posledně ovdovělou kurfiřtkou (švagrovou) na panství Pretsche.
2. 11.	Dne 2. 11. kurfiřt vyrazil do Pretsche. Má se tam setkat s braniborským kurfiřtem a jeho manželkou. Společně mají jet pak do Torgau. Saská kurfiřtka odjíždí za otcem do Bayeruthu na lázeňskou kúru. Harrach Fridricha Augusta I. doprovází.

<sup>353</sup> Tamtéž, dopisy ze 14. října 1694, 29. dubna 1695 a 11. února 1696.

<sup>354</sup> Datum je dle juliánského kalendáře, který v Sasku v té době stále platil.

<sup>355</sup> Braniborský kurfiřt tam byl s manželkou. Saská vládnoucí kurfiřtka se návštěvy nezúčastnila, protože odjela 3. listopadu za svým otcem do Bayeruthu na lázeňskou kúru. ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 2. listopadu 1694.

<sup>356</sup> Tamtéž, dopis z 15. listopadu 1694.

15. 11.	Dne 4. 11. se vydal kurfiřt z Torgau do Pretsche, kde se setkal se švagrovou a braniborským vládnoucím párem. Poté jeli do Torgau a pak se vrátili do Pretsche. Dne 7. 11 se se švagrovou vydal do Torgau.
19. 11.	Kurfiřt se 18. 11. vrátil z Torgau do Drážďan.
26. 11.	Kurfiřt byl na krátkém výletě, spojen s lovem lososů.
31. 12.	Kurfiřt se chystá vyjet do Moritzburgu.
<b>1695</b>	
15. 4.	Kurfiřt chce příští týden jet do Lipska na trhy a po jejich skončení se vydá do Karlových Varů.
25. 4.	Kurfiřt 25. 4. ráno odjel do Lipska na trhy.
2. 5.	Kurfiřt se plánuje vrátit do Drážďan a pak odjet do Karlových Varů.
4. 6.	Odjezd kurfiřta do Vídně je stanoven na 18. 4.
<b>1696</b>	
13. 1.	Před několika dny jel kurfiřt do Torgau a poté byl na trzích v Lipsku
21. 1.	Dne 19. 1. se kurfiřt vydal v noci na cestu do Berlína, kde chtěl navštívit braniborského kurfiřta (tuto schůzi si domluvili už v Pretschi v listopadu 1694). Cestou chtěl navštívit svou matku v Leuchtenburgu.
3. 2.	Kurfiřtův pobyt v Berlíně se protáhl. Minulou středu se vydal na zpáteční cestu.
6. 2.	Minulý pátek se vrátil do Drážďan.
17. 2.	Kurfiřt se v Drážďanech nudí – má v plánu podniknout nějakou cestu.
23. 3.	Kurfiřt jel společně s Harrachem do Ústí nad Labem.
20. 4.	Kurfiřt nedávno odjel na nedaleký lovecký zámek Moritzburg. Chystá se 24. dubna odjet do Vídně.
26. 4.	Kurfiřt se po velikonočních svátcích vydal na cestu do Vídně.

Z předložené tabulky vyplývá, že kurfiřt za dobu Harrachovy mise téměř každý měsíc někam odcestoval a že každoročně minimálně jednou zavítal za hranice do Čech. V roce 1694 byl v září krátce v Teplicích, v roce 1695 se před odjezdem do Uher zastavil v Karlových Varech a v roce 1696 dokonce podnikl krátkou cestu společně s císařským vyslancem do Ústí nad Labem (v březnu). Posléze opět přes Čechy projížděl, když směřoval na další kampaň do Uher. Nejméně cest podnikl Fridrich August I. v roce 1695. To bylo nejspíše způsobeno problémy, které vznikly při sepisování smlouvy o vojenské pomoci.

K drážďanskému dvoru za dob Fridricha Augusta I. patřily také časté zábavy, bály a opery. O Drážďanech, jako o městě, kde jsou neustále maškarády, psali mnozí soudobí autoři. Například baron Karl Ludwig Pöllnitz popsal ve své knize *La Saxe galante* z roku 1735 jednu z pompézních oslav, kterou pořádal Fridrich August I. na počest své milenky Marie Aurory z Königsmarcku v zámeckém areálu v Moritzburgu. Popisuje lov na jelena a obří slavnost, na

kteře byl kurfiřt oblečen jako sultán a důstojníci měli na sobě turecké uniformy. Dílo barona Pöllnitzte je čtivé, ale je známo, že si autor dosti vymýšlel.<sup>357</sup> Podle dostupných pramenů však víme, že za vlády Fridricha Augusta I. se v zemi slavilo 50-60 dní v roce. Během severní války se však žádné velké slavnosti nekonaly.<sup>358</sup> V dopisu z 21. ledna 1696 víme, že kurfiřt kvůli zábavě na svých venkovských statcích odložil jednání, které se týkalo vojenské pomoci císaři proti Turkům.<sup>359</sup> Z níže uvedené tabulky lze vyčíst, kdy a jaké zábavy se saský kurfiřt účastnil.

**Tabulka 4: Kurfiřt a společenské akce (bály, večere, divadlo, opera, tanec)**

Datum dopisu	Druh zábavy
<b>1694</b>	
1. 10.	Minulou středu se kurfiřt s několika dámami a kavalíry pozval k Harrachovi na večeri. Po jídle tancovali.
14. 10.	Kurfiřt se baví v Lipsku na trzích. Každý den chodí na veřejný ples a navštěvuje německé opery. Jsou zde také vévodové sasko-weissenfelský a sasko-gothský.
15. 11.	Kurfiřt se se svým bavorským protějškem bavil tři dny v Pretschu (asi plesy).
31. 12.	Před pár dny se kurfiřt bavil jízdou na saních.
<b>1695</b>	
8. 2.	Kurfiřt pozval Harracha na večeri.
23. 4.	Dne 22. 4. se kurfiřt objednal k Harrachovi na večeri.
<b>1696</b>	
13. 1	Kurfiřt byl na trzích v Lipsku. Vydal pokyny k přípravě opery a karnevalu.
21. 1.	Kurfiřt se na trzích Lipsku bavil různými maškarami a chodil na francouzské komedie. Na trzích byla i významná knížata. Např.: vévoda z Wolffenbüttelu, vévoda z Württembergu, několik členů saských pobočných linií z Weissenfelsu, Zeitzu a Gothy a desavská princezna.
27. 2.	V Drážďanech se konaly karnevalové slavnosti. Braniborský kurfiřt nedorazil, ale místo něj v Drážďanech pobýval jeho bratr markrabě Albert a vévoda von Barby s manželkou. Dne 26. 2. se ve velkém divadle hrála opera, kterou organizovali místní kavalíři a dámy. Každý den se hrají francouzské komedie, v rámci nichž se objevuje nespočet masek.

<sup>357</sup> GRETZSCHEL, Matthias; MENZHAUSEN, David; KARPINSKI, Jürgen. *August der Starke und seine Schlösser*. 4. Hamburg. Ellert und Richter. 1996. s. 52.

<sup>358</sup> GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Leipzig, Edition Leipzig. 2007. s. 136.

<sup>359</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis 21. ledna 1696.

### VIII. 3 Ztracený hrabě Philipp Christoph z Königsmarcku

Harrach ve svých dopisech císaři věnoval pozornost také kauze zmizelého hraběte Phillipa Christopa z Königsmarcku. Již v instrukci od císaře je uvedeno, že mělo dojít k neshodám mezi hannoverským a saským kurfiřtem ohledně hraběte Königsmarka a vyslanec (Harrach) má zjistit na dvoře podrobnosti, a pokud to nebude nutné, nemá do záležitosti zasahovat.<sup>360</sup>

Hrabě Phillipp Christoph Königsmarck, který se zapsal do dějin především díky svému vztahu s manželkou hannoverského kurfiřta a pozdějšího anglického krále Jiřího I. a díky záhadnému zmizení na hannoverském dvoře, se narodil 14. března 1665 do rodiny Kurta Christopa Königsmarcka. Jeho dědem byl švédský polní maršál Hans Christoph Königsmarck, který se proslavil na bojištích v dobách třicetileté války.<sup>361</sup>

Mladý hrabě v útlém věku pobýval často s bratrem a dvěma sestrami na brunšvicko-lüneburském dvoře vévody Georga Wilhelma. Zde se také seznámil s vévodovou jedinou dcerou Sophií Doroteou, která se v roce 1682 provdala za svého bratrance Jiřího Ludvíka, který v Anglii vládl od roku 1714 jako král Jiří I. Phillip Christoph se následně vydal na kavalírskou cestu. Společně se svým bratrem navštívil i Londýn a pak procestoval Itálii. V roce 1689 vstoupil do služeb prvního hannoverského kurfiřta Ernsta Augusta jako velitel dragounského pluku a na jeho dvoře se znovu setkal se Sophií Dorotheou, která již v té době měla s kurfiřtovým synem dvě děti: budoucího krále Anglie Jiřího II. a budoucí manželku pruského krále Fridricha Viléma I. Sophii Doroteu.<sup>362</sup>

Při válečných taženích, kterých se hrabě zúčastnil, se setkal s významnými vojevůdci tehdejší doby. Bojoval po boku prince Karla Brunšvicko-Lüneburského, bavorského kurfiřta Maxmiliána II. Emanuela, který je znám jako modrý kurfiřt a otec českého krále a římského císaře Karla VII., a budoucího saského kurfiřta Fridricha Augusta I. Silného. S dvěma posledně jmenovanými měl navázat i vřelý přátelský vztah.<sup>363</sup>

---

<sup>360</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. Instrukce. Více viz příslušná kapitola: Instrukce císaře Leopolda I. pro vyslance Harracha.

<sup>361</sup> KÖCHER, Adolf. Philipp Christoph Graf von Königsmarck In: *ADB*. Band 16. Leipzig: Duncker & Humboldt, 1882. s. 534.

<sup>362</sup> HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Nachrichten zur Geschichte des Geschlechts der Grafen Königsmarck*. Duncker, 1854. s. 27-29.

<sup>363</sup> HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Absonderliche Menschenkinder. Portraits*. Berlin: R. Lesser, 1867. s. 147.



V roce 1690 navázal mladý hrabě milostný poměr s již zmiňovanou Sophií Dorotheu. O jejich vztahu nás informuje i jejich francouzsky psaná korespondence, která se dochovala od července roku 1690 až do listopadu roku 1693 a čítá celkem 285 dopisů, z nichž ty později datované jsou psané v primitivní šifře. Dokonce od roku 1692 měli plánovat společnou budoucnost.<sup>364</sup> Z kraje roku 1694 se oba milenci domlouvali i na společném útěku. Plánovali utéct do Saska či Wolffenbüttelu.<sup>365</sup> O jejich vztahu měly již na hannoverském dvoře kolovat různé informace.

Když mladý hrabě nezískal ani jedno ze slíbených povýšení a začal si nejspíše uvědomovat, že upadá u hannoverského dvora v nemilost, přijal místov saském vojsku, které mu nabízel jeho přítel, saský kurfiřt Fridrich August I. Silný. Už v dubnu roku 1694 byl v Drážďanech a do Hannoveru se vrátil, aby oficiálně odešel z hannoverských služeb a rozloučil se s milenkou.<sup>366</sup> V té době se však nad hrabětem stahovala mračna. Dle Johanna Georga Ludwiga Hesekiela měla značný vliv na Königsmarckův pád milenka vládnoucího hannoverského kurfiřta hraběnka Clara Elisabeth von Platen, která měla kurfiřta nasměrovat proti hraběti a šířila o obou milencích pomluvy, které je měly uvést do kurfiřtovy nemilosti.<sup>367</sup> V neděli 1. července 1694 večer se vydal kavalír za svou milenkou do Leineschloßu. Hesekiel uvádí, že chvíli poté, co opustil pokoj kurfiřtky, se na něj vrhli čtyři hannoverští dvořané a hraběte zabili.<sup>368</sup> Vše se mělo odehrát s vědomím samotného kurfiřta.<sup>369</sup> Dodnes se jeho tělo nenašlo.<sup>370</sup>

Hned po tomto činu se začalo společností proslýchat, že byl kvůli vztahu s kurfiřtkou dán do vazby a je uvězněn v tajném vězení. Hraběcí sekretář o zmizení svého pána informoval

---

<sup>364</sup> FEUERSTEIN-PRASSER, Karin. *Englands Königinnen aus dem Hause Hannover (1714-1901)*. Regensburg: Friedrich Pustet, 2014. Kapitola Die Gefangene von Ahlden- Sophie Dorothea von Celle (1666-1726).

<sup>365</sup> KIUPEL, Birgit. *Zwischen Krieg, Liebe und Ehe: Studien zur Konstruktion von Geschlecht und Liebe in den Libretti der Hamburger Gänsemarkt-Oper (1687-1738)*. Berlin: Springer-Verlag, 2010. Měl jsem nestránkovanou verzi

<sup>366</sup> HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Absonderliche Menschenkinder. Portraits*. Berlin: R. Lesser. 1867. s. 148-149.

<sup>367</sup> HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Nachrichten zur Geschichte des Geschlechts der Grafen Königsmarck*. Duncke, 1854. s. 29.

<sup>368</sup> HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Absonderliche Menschenkinder. Portraits*. Berlin: R. Lesser. 1867. s. 149.

<sup>369</sup> BLACK, Jeremy. *The Hanoverians: The History of a Dynasty*. London: A&C Black, 2007. s. 58.

<sup>370</sup> Jistá naděje vysvitla v roce 2016, kdy bylo při opravách zámku Leineschloß nalezeno kolem 40 lidských kostí. Soudní znalci potvrdili, že se jedná o kosti z dřívějších let. Tento nálezní vyvolal spekulace o tom, že kosterní pozůstatky mohou patřit právě Phillipu Christophu Königsmarckovi, který podle dobových pramenů byl naposledy spatřen právě v zámku. Ostatky však nepatřily jedné osobě – mělo se údajně jednat o kosti nejméně čtyř dospělých osob a jednoho dospívajícího. Zázrak se tedy nekonal a ostatky hraběte nebudou asi již nikdy nalezeny. SCHMIDT, Melanie Heike. Rätsel um verschwundenen Grafen bleibt ungelöst In: *Neue Osnabrücker Zeitung*. 2016, r. 49. Nestránkované.

saského kurfiřta. Tehdejší hlava rodu Joachim Siegfried Königsmarck vyslal do Hanoveru poručíka Friedricha Wilhelma Königsmarcka, který zde měl sehnat co nejvíce informací o jejich pohřešovaném rodinném příslušníkovi.<sup>371</sup> Příbuzní nehledali Königsmarcka z důvodu, že by se jim po něm stýskalo, ale jistou roli hrál i majetek. Po smrti jeho strýce Otty Wilhelma a smrti staršího bratra Hanse Karla byl jedním z nejbohatších kavalírů té doby. Jen v Hannoveru si mohl dovolit vydržovat 29 sluhů, 59 koní a mul.<sup>372</sup>

Nejmladší sestra nezvěstného hraběte Marie Aurora<sup>373</sup> se hned v létě 1694 pustila do hledání svého bratra na vlastní pěst. Zpočátku bylo hledání a objasňování informací neúspěšné: hannoverský kurfiřt jí zakázal vstup na svůj dvůr a na dvoře v Celle se také nedozvěděla nic konkrétního, a proto zamířila za bratrovým novým pánem, kurfiřtem Fridrichem Augustem I.<sup>374</sup>

Právě tehdy se její jméno ocitlo na stránkách dopisů císařského vyslance Harracha. Hrabě hned ve svém prvním dopise psal císaři, že se u něj zastavil tajný rada Gersdorf a hned při první schůzce mu sdělil, že se kurfiřt nebude míchat do záležitostí spojených s pohřešovaným hrabětem, neboť ho zdejší hannoverský vyslanec hrabě Wittgenstein ujistil, že o těchto věcech nic neví, a slíbil, že pokud se dozví něco nového, dá jim o tom vědět.<sup>375</sup>

Marie Aurora Königsmarcková dorazila do Drážďan v polovině září. Doufala, že kurfiřt, do jehož služeb její bratr krátce před svým zmizením nastoupil, jí bude schopen pomoci. Mohlo ji v tom utvrdit i kurfiřtovo vyslání zvláštního vyslance na hannoverský dvůr v červenci 1694, který měl v Königsmarckově záležitosti získat nové informace.<sup>376</sup> Svým příjezdem vzbudila Marie Aurora z Königsmarcku veliký rozruch. Ve třetím dopisu z roku 1694 píše Harrach císaři, že se o Marii Auroru velmi starali dánský vyslanec Anton Wolf z Haxthausenu a vrchní komorník Christian August z Haxthausenu.<sup>377</sup> Marie Aurora byla považována za krásnou a inteligentní šlechtičnu, která údajně ovládala pět jazyků, a tak není divu, že všude, kam přijela,

---

<sup>371</sup> HESEKIEL, Johannes George Ludwig. *Absonderlich Menschenkinder. Portraits*. Berlin: R. Lesse. 1867. s. 153

<sup>372</sup> FONTANE, Theodor. *Wanderungen durch die Mark Brandenburg Band 5: Fünf Schlösser*. Grafrath: Boer, 2020. s. 136.

<sup>373</sup> O Marii Auroře z Königsmarku bylo do dnešní doby sepsáno několik knih: KRAUSS-MEYL, Sylvia. *Die berühmteste Frau zweier Jahrhunderte: Maria Aurora Gräfin von Königsmarck*. Regensburg: Anton Pustet, 2002. 256 s.; BUNING, Rieke; FIEDLER, Beate-Christine; ROGGMANN, Bettina. *Maria Aurora von Königsmarck: ein adeliges Frauenleben im Europa der Barockzeit*. Wien: Böhlau, 2015. 386 s.; SCHRÖDER, Dorothea. *Maria Aurora von Königsmarck: Eine schwedische Gräfin aus Stade*. Stade: Friedrich Schaumburgl, 2011. 80 s.

<sup>374</sup> SINCLAIR-STEVENSON, Christopher. *Blood Royal: The Illustrious House of Hanover*. London: Faber & Faber, 2012. Kapitola Royal Scandal.

<sup>375</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b., dopis z 6. září 1694.

<sup>376</sup> FLATHE, Heinrich Theodor. Maria Aurora Gräfin von Königsmark. In: *ADB*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1882, Band 16. s. 526–528.

<sup>377</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b., dopis z 19. září 1694.

o ni byl zájem. Později zaujala Marie Aurora i samotného kurfiřta a ještě téhož roku se po krátkém vzdorování stala jeho milenkou a následně s ní měl syna Moritze.<sup>378</sup> Milenkou kurfiřta byla dva roky, poté se pokoušela získat místo abatyše v klášteře v Quedlinburgu, kde se nakonec roku 1700 stala proboštskou. Později se pokusila uplatnit své nároky na zkonfiskované rodové statky u švédského krále Karla XII. Tento plán jí však nevyšel. Zemřela v roce 1728.<sup>379</sup>

Marie Aurora musela být hodně odhodlaná bratra najít. V relaci, kterou Harrach datoval 24. září 1694, se uvádí, že hraběnka Königsmarcková čeká na kurfiřta, který se má vrátit z lovu, a chce s ním mluvit o záchraně svého bratra. V tomto jejím záměru ji podporovalo také několik saských ministrů.<sup>380</sup> Mezi hannoverským vévodou a saským kurfiřtem tehdy evidentně panovalo kvůli této otázce jisté napětí. Tak například saský zvláštní vyslanec von Bernier, který byl vyslán zjistit o ztraceném hraběti více informací na hannoverský dvůr, vyvolával v hostitelské zemi v této věci konflikty.<sup>381</sup> Saský kurfiřt navíc ještě z kraje října roku 1694, tj. téměř dva a půl měsíce od svého příjezdu na saský dvůr (21. 7. 1694) neudělil hannoverskému vyslanci hraběti Karlu Ludwigovi z Witgensteinu první audienci. Tomu to však nebránilo ve stycích se saskými ministry, z nichž většina z nich byla prohannoverských a je jisté, že ti konflikt s hannoverským dvorem nechtěli. Proto se již v té době věřilo, že kurfiřt by měl dodržet dřívější postoj k věci ohledně hraběte Königsmarcka a nevzbuzovat rozruch.<sup>382</sup>

Teprve v první polovině října se situace uklidnila, když saský kurfiřt předal písemnou relaci hraběti Witgensteinovi, v níž reagoval na písemná ujištění hannoverského kurfiřta v Königsmarckově záležitosti. Harrach celé znění zprávy saského kurfiřta poslal jako přílohu své relace, v níž poznamenal: „... *nun zu verhoffen, daßfürrohin dießwegen keine weitere misverständnussen zu befahren ßey werden.*“<sup>383</sup>. Později hraběti Witgensteinovi saský kurfiřt v Lipsku, kde se účastnil svatomichalského trhu, zopakoval své finální vyjádření v Königsmarckově záležitosti. Po audienci se hannoverský vyslanec rozloučil a odjel zpátky

---

<sup>378</sup> Moritz Saský (1696-1750) byl jedním ze sedmi generálních maršálů Francie. Více In: FLATHE, Heinrich Theodor. Moritz (französischer Feldmarschall). In: *ADB*. Band 22. Leipzig: Duncker & Humblot, 1885. s. 305–307.

<sup>379</sup> FLATCHE, Heinrich Theodor. Aurora Gräfin von Königsmarck. In: *ADB*. Band 16. Leipzig: Duncker & Humblot, 1882. s. 527–528.

<sup>380</sup> V relaci nejsou bohužel ministři uvedeni jménem a jejich počet není také upřesněn. In: ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b. dopis z 24. září 1694.

<sup>381</sup> Tamtéž, dopis z 24. září 1694.

<sup>382</sup> Tamtéž, dopis z 1. října 1694.

<sup>383</sup> Tamtéž, dopis ze 14. října 1694.

domů. Do Saska se z Hannoveru vrátil vyslanec Fridricha Augusta I. von Bernier a na dvoře se spekulovalo, zda bude za své jednání pochválen.<sup>384</sup>

Tímto končí zmínky o hraběti Königsmarckovi v Harrachových dopisech. Osobně si myslím, že již v té době císař minimálně tušil, že Königsmarck již není mezi živými, ale nechtěl vyvolávat v napjaté době konflikt, a proto Harrachovi nakazoval, aby se do těchto záležitostí nemíchal.



**Obr. 14:** hrabě Philipp Christoph Königsmarck (1665-1694) Zdroj: Wikipedia Commons.



**Obr. 15:** hraběnka Marie Aurora z Königsmarcku (1662-1728) Zdroj: Wikipedia Commons.

---

<sup>384</sup> Tamtéž, dopis z 22. října 1694 a dopis z 25. října 1694.

## Závěr

Alois Thomas z Harrachu byl vyslán do Saska jako císařský diplomat již ve svých 25 letech. Důvodů mohlo být několik: byl členem říšské dvorské rady, která byla „lůňní“ císařských diplomatů. Dále pocházel z významného rodu, který měl na dvoře téměř neotřesitelné postavení (jeho otec byl oblíbencem císaře Leopolda I.) a díky svému mládí mohl mít blíže i k saskému kurfiřtovi (v době, kdy Harrach přijel do Drážďan, bylo Fridrichu Augustovi I. 24 let). Z dopisů se zdá, že se Harrachovi podařilo navázat s kurfiřtem dobrý vztah. Mladý hrabě jezdil s kurfiřtem na trhy do Lipska, doprovázel ho na kurfiřtské venkovské zámky, byl s ním i na lovu, a dokonce podle saského kurfiřta pojmenoval svého prvního syna z druhého manželství. Kurfiřt se navíc stal kmotrem tohoto potomka.

Harrach vykonával svou misi v Sasku od září roku 1694 do dubna 1696. Celou dobu ale v Drážďanech, stejně jako jeho předchůdce hrabě Clary Aldringen, nepobýval. Na přelomu let 1694 a 1695 odjel k císařskému dvoru do Vídně, ale zkraje února už byl zpátky na kurfiřtském dvoře. Podruhé na delší dobu opustil Sasko v půli června roku 1695, tedy v době, kdy kurfiřt odjížděl do Uher. Tento čas volna Harrach využil a v létě se podruhé oženil a za manželku si vzal Annu Cecilii z Thanhausenu.<sup>385</sup>

Práce chtěla ukázat povinnosti císařského vyslance na drážďanském dvoře. Zprvu jsme si přiblížili raně novověkou diplomacii, saské prostředí a kurfiřty, kteří vládli v Sasku v 17. století, a představili si osobu vyslance Aloise Thomase z Harrachu, jeho otce a některé úspěšné bratry a syny. Do tohoto kontextu jsem pak zasadil Harrachovu misi. Nejdříve jsem analyzoval úkoly, jež mu císař svěřil v instrukci. Na začátku mise se měl oficiálně akreditovat a absolvovat nezbytné audience. Hlavně ale měl dohlížet na dodržování spojenecké smlouvy a k tomu měl využít jak vlivné saské dvořany, tak diplomaty ze spřátelených zemí. Měl zajistit pokračování vojenské spolupráce mezi kurfiřtem a císařem a dohlédnout na chování nedávno propuštěného hraběte Schöninga. Z vedlejších úkolů lze zmínit, že měl pohlídat, aby nevznikaly zbytečné potíže mezi saským kurfiřtem a jeho příbuznými z pobočných větví rodu. Také měl prosazovat vznik devátého kurfiřtství pro hannoverského vévodu a dohlédnout na to, aby mezi tímto vévodou a saským kurfiřtem nepanovalo žádné napětí kvůli zmizelému hraběti Königsmarkovi.

Nařízené audience stihl vykonat brzy (hned z kraje září roku 1694 u kurfiřta, jeho manželky a kurfiřtovy švagrové). Jen audienci u matky Fridricha Augusta I., Anny Žofie,

---

<sup>385</sup> OETTINGER, Edouard-Marie. *Moniteur des dates Biographisch-genealogisch-historisches Welt-register ... von Eduard Maria Oettinger*. Leipzig: Ludwig Denicke, 1869. s. 167.

vykonal až v prosinci roku 1694. Jistý časový odstup od ostatních audiencí se dal čekat, protože kurfiřtova matka pobývala v Dánsku a nechtěla podporovat císařovy plány. Na to upomíná i její chování před uzavřením vojenské smlouvy o vojenské pomoci císaři. V té době se spojila s dánským vyslancem Rumohrem a snažila se od smlouvy svého syna odradit.

Harrachovi se také podařilo navázat bližší kontakty s celkem pěti mocnými dvořany a hodnostáři odpovědnými za saské vojsko (generál polní maršál Hans Adam von Schöning, skutečný tajný válečný rada Christoph Dietrich von Boße starší, prezident tajné rady Nicolaus von Gersdorf, nejvyšší komorník Christian August von Haxthausen, generál polní maršál Heinrich VI. von Reuß). Nejvíce byl Harrach v kontaktu s prvně jmenovaným. Schöning v té době měl pošramocenou pověst, kvůli svým předešlým aktivitám, za které ho nechal císař na dva roky uvěznit, ale u kurfiřta byl velmi oblíbený. Toho využíval i císařský vyslanec. Častokrát, kdy chtěl přesvědčit kurfiřta pro císařskou věc, prosil o pomoc generála, kterému sliboval, že císař se mu za jeho dobré činy odvděčí. Harrach skutečně několikrát navrhoval Leopoldovi I., aby byl k Schöningovi vstřícnější, neboť skutečně vyslanec pomáhal kurfiřta „zpracovat“ pro císařské záležitosti. Císař však zůstal neoblomný. O generálově významu může svědčit i fakt, že jeho jméno bylo zapsáno v celkem 36 dopisech, které vyslanec psal císaři.

Harrachovi se podařilo dojednat saskou vojenskou pomoc císaři v Uhrách na dva roky 1695–1696 a za Harrachova působení zůstal kurfiřt v procísařském táboře. Jednání o vojenské pomoci ale nebylo jednoduché a vyslancovy relace ukazují, jakým potížím musel čelit (ministři protahovali jednání, Anna Žofie dánská rozmlouvala synovi procísařské aktivity...). Kvůli průtahům v jednání přitáhlo saské vojsko v roce 1695 do Uher docela pozdě. Následující rok pak vyrazil kurfiřt s vojskem do pole o dva měsíce dříve. Ani jedno z tažení ale nedopadlo slavně.

Harrach byl nejen vyjednávač, ale také informátor, a proto císaře informoval o kurfiřtových volnočasových aktivitách (lovy, cestování, tanec, bály, opery), ale i o jeho zdraví. Do Königsmarkova případu (úkol v instrukci) nezasáhl, ale pouze informoval. Zprvu o pokusech Königsmarckovy sestry zachránit hraběte, pak o napětí mezi panovníky (vyjadřované přes jejich vyslance) a nakonec o uklidnění celé situace na podzim roku 1694.

Dále stojí za připomínku, že oproti dopisům Harrachova předchůdce, hraběte Claryho Aldringena, se v jeho relacích nenacházejí téměř žádné zmínky o katolické kapli v Drážďanech, kterou císařští vyslanci měli vydržovat. Znamená to, že s provozem kaple nebyly žádné problémy a kaple dobře fungovala. Zaznamenal jsem pouze dvě zprávy, které se tohoto tématu týkaly. První pochází z 16. května 1695. Vyslanec oznamuje císaři, že před kurfiřtovým

odjezdem na válečné tažení do Uher s ním jednal ve věci svobodného praktikování víry a z toho vyplývajících možných potíží. Kurfiřt proti Harrachovým návrhům nic neměl. Druhá zpráva pochází z 16. dubna 1696 a je jí věnována celá jedna relace. V této době se Harrach připravoval na svůj odjezd ze Saska (jeho mise spěla ke konci) a chtěl také zajistit katolické bohoslužby pro tamější katolíky. Zpětně informuje, že minulý rok v době své nepřítomnosti (červen 1695 – leden 1696) přenechal správu vyslaneckého domu svému služebníkovvi a poručil mu, aby nadále nechal sloužit bohoslužby. Kurfiřtovi ministři ale nechali rozmístit kolem kvartýru jednotky, které hlídali a zapisovali všechny osoby, které na bohoslužbu chodili. Když v roce 1696 chtěl udělat to samé, dostal od ministrů informaci, že dříve byla jiná doba a nyní s ním musí odjet i jeho duchovní. Harrach se na konci relace císaře táže, jak má dále v této záležitosti postupovat.<sup>386</sup>

O úspěšnosti Harrachovy mise může vypovídat i skutečnost, že byl hrabě v roce 1696 (tedy v témže roce, kdy skončil ve funkci císařského vyslance v Sasku) poslán jako mimořádný velvyslanec do Španělska, kde v roce 1697 nahradil svého otce Ferdinanda Bonaventuru z Harrachu.

V práci byly analyzovány pouze oficiální Harrachovy dopisy psané císaři, které se nachází ve státním archivu ve Vídni. V prozkoumaných dopisech se nacházejí údaje především údaje o plnění Harrachových úkolů, oficiálním dění na dvoře a o kurfiřtově osobě. V opisech uložených v Rodinném archivu Harrachů jsou vloženy i dopisy adresované říšskému místokancléři hraběti Gottliebu z Windischgrätzu, jimž jsem pozornost zatím nevěnoval. Stejně relace jsou uloženy i v Plzni, v Rodinném archivu Windischgrätzů<sup>387</sup> (mimo ně bude asi v příslušném kartonu i starší korespondence z doby, kdy hrabě Harrach působil v říšské dvorské radě a Windischgrätz byl jeho nadřízením.) Další informace, zejména o jeho ceremoniálním přijetí a případně účasti na dvorských slavnostech, by se daly najít v drážďanském archivu.<sup>388</sup> Osobní informace by se mohly ukrývat v Rodinném archivu Harrachů ve Vídni. Určitě by stálo za to tyto dopisy prostudovat, protože Harrach si mohl psát se členy svého rodu. Harrachova mise si tedy ještě zaslouží bližší pozornost a komplexnější zpracování.

---

<sup>386</sup> ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b, dopis z 16. května 1695; dopis z 16. dubna 1696.

<sup>387</sup> Státní oblastní archiv Plzeň (SOA Plzeň), pracoviště Klášter, Rodinný archiv Windischgrätzů (RA W), kart. 210-211, korespondence Aloise Thomase Harracha hraběti Windischgrätzovi z let 1693-1695.

<sup>388</sup> Hauptstaatsarchiv Dresden, Hofbehörden 1485-1831, 10006 Oberhofmarschallamt, Akten, Nr. E, Nr. 02 (1653-1732). Bl. 652, dokumenty pro rok 1695.

## Summary

The work was intended to show the duties of an imperial envoy at the Dresden court. At first we looked at the Saxon environment and the Electors who ruled in Saxony in the 17th century, introducing the person of the envoy Alois Thomas von Harrach, his father and some successful brothers and sons. With the help of charts we could get an idea of Harrach's network of contacts at the Dresden court. Of the court dignitaries, he was most often in contact with the Field Marshal General, Count Hans Adam von Schönning. Thanks to the survival of the Imperial Instruction we could see what Harrach's tasks were. For example, he was to have an audience with the Elector and other members of his family (reigning Electress and two widowed Electresses), find out more information about the missing Count Königsmark, inform the Kaiser about Count Schönning's behaviour, find out whether winter quarters would be set up for Saxon soldiers on the Rhine... He took the most effort to arrange Saxon military aid to the Emperor in Hungary. We also focused on the health of the Elector and his courtiers. Thanks to the charts, we could get an idea of the Elector's hobbies. Harrach carried out his mission in Saxony from September 1694 to April 1696. However, he did not reside in Dresden for the whole time. At the turn of 1694 he went to the imperial court in Vienna, but by the beginning of February he was back at the Elector's court. He left Saxony for a second time for a longer period in mid-June 1695, at the time the Elector left for Hungary. Harrach took advantage of this time off to marry a second time in the summer, taking Anna Cecilia of Thanhausen as his wife. Only Harrach's official letters written to the emperor, which are preserved in the Austrian State Archives in Vienna, have been analysed in this thesis. Further information could be found in the Dresden archives. More intimate information could be found in the Harrach family archives in Vienna. It would certainly be worth studying these letters, as Harrach may have written to members of his family. But this is more of a recommendation for other researchers.



## Seznam zkratek

ČČH Český časopis historický

Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich BLKÖ

HHStA Haus,- Hof- und Staatsarchiv

inv. č. inventární číslo

kart. karton

MZA Moravský zemský archiv

ÖStA Österreichisches Staatsarchiv

RA Rodinný archiv

sign. signatura

StA Staatenabteilungen

NLN Nakladatelství lidové noviny

NPÚ Národní památkový ústav

HÚ AV ČR Historický ústav akademie věd České republiky

Územní památková správa ÚPS

## Seznam pramenů a literatury

### 1) Archivní prameny

ÖStA Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien, Familienarchiv Harrach, Kart. 115/4 (opisy 61 dopisů pro císaře místokancléře Windischgrätze z let 1694 až 1696 + opis instrukcí a opis kreditivu).

ÖStA Wien, HHStA, RK, DA, Dresden – Berichte, kart. 4b (1693-1699), originály Harrachových relací z Drážďan, 1694-1696

### 2) Vydané prameny

BECKOVSKÝ, Jan František. *Poselkyně starých přjbehůw českých: aneb Kronyka česká, od prwnjho do nyněgssý Země české přjchozu dwauch knjžat charwátských Czecha y Lecha, vlastnjch bratřj až do stiašněho panowání cýsaře ržjmského, krále českého, ec. Ferdynanda Prwnjho ...* Praha: Knihtiskárny B Stýblovy, 1879. 432 s.

GAEDEKE, Arnold (ed.), *Das Tagebuch des Grafen von H. während seines Aufenthaltes am spanischen Hofe in den Jahren 1697 und 1698*, In: *Archiv für österreichische Geschichte* 48, 1872. s. 63–302.

MENČÍK, Ferdinand (ed.). *F. B. Grafen von H. Tagebuch über den Aufenthalt in Spanien in den Jahren 1673–1674*. Wien, 1913.

SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 2. Quellen (Tagebücher, briefe, akten und karten)* 1892. J. Bielefeld, 1892. 176 s.

### 3) Literatura

BITTNER, Ludwig; GROSS, Lothar. *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648): Band I. 1648-1715*. Berlin: Gerhard Stalling, 1936. 756 s.

BLACK, Jeremy. *The Hanoverians: The History of a Dynasty*. London: A&C Black, 2007. 272 s.

BOSSE, Carl Emil. *Die Familie von Bose: Beiträge zu einer Familiengeschichte*. Dresden: Lehmannsche Buchdruckerei Dresden, 1904. 246 s.

BÜLAU, Friedrich. *Geheime Geschichten und räthselhafte Menschen: Sammlung verborgener oder vergessener Merkwürdigkeiten, Svazek 10*. Leipzig: Friedrich Arnold Brockhaus, 1864. 476 s.

BUNING, Rieke; FIEDLER, Beate-Christine; ROGGMANN, Bettina. *Maria Aurora von Königsmarck: ein adeliges Frauenleben im Europa der Barockzeit*. Wien: Böhlau, 2015. 386 s.

BŮŽEK, Václav; MAREK, Pavel. *Smrt Rudolfa II*. Prah: NLN Knížnice Dějin a současnosti, 2015. 156 s.

CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Praha: NLN, 2008. 640 s.

CISHOLM, Hugh, ed. *John George I*. In: *Encyclopædia Britannica. Vol. 15 (11th ed.)*. Cambridge University Press, 1911. s. 459.

COBBERS, Arnt. *August der Starke: auf den Spuren des sächsischen Kurfürsten in Dresden und Umgebung*. Berlin: Jaron Verlag, 2016. 128 s.

CZOK, Karl. *Am Hofe Augusts des Starken*. Leipzig: Ed. Leipzig, 1989. 178 s.

DRESDNER GESCHICHTSVEREIN. Johann Georg II. und sein Hof: Sachsen nach dem Dreißigjährigen. In: *Dredner Hefte: Beiträge zur Kulturgeschichte*. Dresden: Dresdner Geschichtsverein, 1993. 96 s.

FELGEL, Anton Victor. Ferdinand Bonaventura Graf von Harrach. In: *ADB*. Band 10. Leipzig: Duncker & Humblot, 1879. s. 632.

FELGEL, Anton Victor. Aloys Graf von Harrach. In: *ADB*. Band 10. Leipzig: Duncker & Humboldt, 187. s. 627-629.

FESTER, Richard. *Die Augsburger Allianz von 1686*. Münche: Rieger, 1893. 187 s.

FEUERSTEIN-PRASSER, Karin. *Englands Königinnen aus dem Hause Hannover (1714-1901)*. Regensburg: Friedrich Pustet, 2014. 152 s.

FLATHE, Heinrich Theodor. Maria Aurora Gräfin von Königsmark. In: *ADB*. Band 16. Leipzig: Duncker & Humblot, 1882. s. 526–528.

FLATHE, Heinrich Theodor. Friedrich I. (Kurfürst von Sachsen). In: *ADB*. Band 7. Leipzig: Duncker & Humblot, 1878. s. 776–778.

FLATHE, Heinrich Theodor. Johann Georg II., Kurfürst von Sachsen. In: *ADB*. Band 14. Leipzig: Duncker & Humblot, 1881. s. 382.

FLATHE, Heinrich Theodor. Johann Georg IV. In: *ADB*. Band 14. Leipzig: Duncker & Humblot, 1881. s. 384–386.

FONTANE, Theodor. *Wanderungen durch die Mark Brandenburg Band 5: Fünf Schlösser*. Grafrath: Boer, 2020. 464 s.

FÖRSTER, Friedrich Christoph. *Preussens Helden im Krieg und Frieden. Eine Geschichte Preussens seit dem Grossen Kurfürste bis zum Ende der Freiheitskriege, in Biographien seiner grossen Männer. Zweite Auflage ... Mit Abbildungen: Band 1*. Berlin: Gustav Hempe, 1848. 1342 s.

FRIESEN, Julius Heinrich. *Julius Heinrich Graf von Friesen, kaiserlicher Generalfeldzugmeister, königlich englischer Generalleutnant: Ein Lebensbild aus dem Ende des siebzehnten Jahrhunderts*. Leipzig: Wilhelm Baensch Verlagshandlung, 1870. 365 s.

GAEDEKE, Arnold. *Die Politik Oesterreichs am spanischen Hofe, hauptsächlich in den Jahren 1697 und 98: ein Beitrag zur Vorgeschichte des spanischen Erbfolgekrieges*. Darmstadt: Buchdruckerei von Georg Otto, 1870. 41 s.

GAEDEKE, Arnold. Die Mission des Grafen Aloys Louis von Harrach an den spanischen Hof und seine Finalrelation an Kaiser Leopold I (1696-1697). In: *Historische Zeitschrift: Svazek 29*, 1873. s. 68-110.

GAEDEKE, Arnold. *Die Politik Oesterreichs in der spanischen Erbfolgefrage: 1. svazek*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1877. 204 s.

GAUHE, Johann Friedrich. *Des Heil. Röm. Reichs Genealogisch-Historisches Adels-Lexicon: Darinnen die älteste und ansehnlichste adeliche, freyherrliche und gräfliche Familien nach ihrem Alterthum, Ursprunge, Vertheilungen in unterschiedene Häuser [et]c. nebst den Leben derer daraus entsprossenen berühmtesten Personen, insonderheit Staats-Minister ... mit bewährten Zeugnissen vorgestellt werden ... 2 svazek*. Leipzig: Friedrich Gleditsch, 1740.

GAŽI, Martin; PAVELEC, Petr a HAJNÁ, Milena. *The Nobility of the Czech Lands on the Chessboard of European Diplomacy*. České Budějovice: NPÚ, 2022. 824 s.

GAŽI, Martin a PAVELEC, Petr ed. *Ve znamení Merkura: šlechta českých zemí v evropské diplomacii*. NPÚ Územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích: NPÚ, 2020. 824 s.

GRETZSCHEL, Matthias; MENZHAUSEN, David a KARPINSKI, Jürgen. *August der Starke und seine Schlösser*. 4. Hamburg: Ellert und Richter, 1996. 96 s.

GROSS, Reiner. *Geschichte Sachsens*. Berlin: Ed. Leipzig, 2001. 320 s.

GÜNTER, Heinrich. *Das Restitutionsedikt von 1629 und die katholische Restauration Altwirtembergs*. Stuttgart: Kohlhammer, s. 1901.

HELFRICHT, Jürgen. *Dresdens Pracht der Monarchie: Residenzschloss & Fürstenzug*. Husum: Husum Druck-und Verlagsgesellschaft, 2015. 112 s.

HENKE, Ernst. Blume, Heinrich Julius von In: *ADB*. Band 2. Leipzig: Duncker & Humblot, 1875. s. 745-746.

HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Nachrichten zur Geschichte des Geschlechts der Grafen Königsmarck*. Duncke. 1854. 41 s.

HESEKIEL, Johann Georg Ludwig. *Absonderliche Menschenkinder. Portraits*. Berlin: R. Lesser, 1867. 156 s.

HENGERER, Mark Sven (2001): Zur symbolischen Dimension eines sozialen Phänomens. Adelsgräber in der Residenz (Wien im 17. Jahrhundert). In: WEIGL, Andreas ed. *Wien im Dreißigjährigen Krieg: Bevölkerung - Gesellschaft - Kultur - Konfession. Kulturstudien*. Vol. 32. Wien: Böhlau, 201. s. 250-352.

- HILLE, Georg. Friedrich III. (Herzog von Schleswig-Holstein-Gottorp). In: *ADB*. Band 8. Leipzig: Duncker & Humblot, 1878. s. 19.
- HILLE, Georg. Christian Albrecht. In: *ADB*. Band 4. Leipzig: Duncker & Humblot, 1876. s. 190.
- HLAVAČKA, Karel. *Karel Albrecht: příběh druhého zimního krále*. Praha: Akropolis, 1997. 160 s.
- HOFFMANN, Gabriele. *Constantia von Cosel und August der Starke: die Geschichte einer Mätresse*. Bergisch Gladbach: Lübbe, 1993. 561 s.
- HRBEK, Jiří. Cesty evropské historiografie k diplomacii raného novověku. In: *Theatrum Historiae*. 2013, 8(13). s. 7-30.
- JIRÁNEK, Tomáš, Karel RÝDL a Petr VOREL, ed. *Gender history - to přece není nic pro feministky: kniha, kterou napsali přátelé a studenti Mileny Lenderové u příležitosti jejího těžko uvěřitelného životního jubilea*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. 430 s.
- KARÁSEK, Josef. *Sborník Čechů dolnorakouských*. Praha: František Šimáček, 1895. 238 s.
- KELLENBENZ, Herman. Friedrich IV. In: *NDB*. Band 5. Berlin: Duncker & Humblot, 1961. s. 584.
- KELLER, Katrin. *Landesgeschichte Sachsen*. Stuttgart: Ulmer, 2001. 424 s.
- KEMBLE, John Mitchell. *State Papers and Correspondence Illustrative of the Social and Political State of Europe from the Revolution to the Accession of the House of Hanover*. London: John W. Parker a son, 1857. 559 s.
- KIRCHNER, Hermann. *I. U. Doctoris, Legatus: Eiusq[ue] Jura, Dignitas & Officium: Duobus libris explicata*. Marbur: Egenolphus, 1614. 317s.
- KIUPEL, Birgit. *Zwischen Krieg, Liebe und Ehe: Studien zur Konstruktion von Geschlecht und Liebe in den Libretti der Hamburger Gänsemarkt-Oper (1687-1738)*. Berlin: Springer-Verlag, 2015. 687 s.
- KLÍMKOVÁ, Kateřina. *Císařská diplomacie na bavorském a saském dvoře v osmdesátých a devadesátých letech 17. století*. Brno: Diplomová práce. Masarykova univerzita, 2006. 74 s.
- KÖCHER, Adolf. Philipp Christoph Graf von Königsmarck In: *ADB*. Band 16. Leipzig: Duncker & Humbolt, 1882. s. 534.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Morgenblatt für gebildete Leser, Svazek 57*. Stuttgart und München: J. G. Cotta'sche buchhandlung, 1863.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Neu-vermehrtes Historisch- und Geographisches Allgemeines Lexicon: in welchem das Leben, die Thaten und andere Merckwürdigkeiten deren Patriarchen, Propheten ... Aus allen vorhin ausgegebenen ... Lexicis ... zusammen gezogen ...* Basel: Johann Brandmüller, 1724. Svazek 1.
- KORSCHULT, Gottlieb. *Geschichte von Berthelsdorf*. Leipzig: E. Kummer, 1852. 131 s.
- KRÁL, Pavel; SMÍŠEK, Rostislav a HRDLIČKA, Josef ed. *Symbolické jednání v kultuře raného novověku: Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*. Praha: NLN, 2019. 360 s.
- KRAUSS-MEYL, Sylvia. *Die berühmteste Frau zweier Jahrhunderte: Maria Aurora Gräfin von Königsmarck*. Regensburg: Anton Pustet, 2002. 256 s.
- KRETZSCHMAR, Hellmut. August, Herzog Sachsen Weisenfel. In: *NDB*. Band 1. Berlin: Duncker & Humblot, 1953. s. 680- 681.

- KROLL, Frank-Lothar ed. *Die Herrscher Sachsens: Markgrafen, Kurfürsten, Könige 1089 - 1918*. München: Beck, 2007. 377 s.
- KROLL, Frank-Lothar. *Geschichte Sachsens*. Dresden; Leipzig. Sächsische Landeszentrale für Politische Bildung, 2014. 343 s.
- KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha: NLN, 2018. 640 s.
- KUBEŠ, Jiří. Imperial Envoys at the English and British Court (1660–1740): Reception Ceremonies and Disputes over Titles. In: *The Court Historian*. 2022, 27(1), s. 42-60.
- KUBEŠ, Jiří. Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století. In: *ČČH*. 2015, 113(2), s. 346-380.
- KUBEŠ, Jiří. Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století. In: *Folia Historica Bohemica*. 2015, 30(1), s. 127-156.
- KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov. Nová tiskárna Pelhřimov, 2013. 464 s.
- KUBEŠ, Jiří. Volba a korunovace Karla VI. římským císařem v roce 1711. In: *ČČH*. 2013. 111(4). s. 805-841.
- KUBEŠ, Jiří. Readmise (1708). In: *Encyklopedie českých právních dějin.: Sv. 10 (R-Ř)*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2017. s. 74-77.
- LEGUTKE, Daniel. *Diplomatie als soziale Institution: Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in den Haag 1648- 1720*. Münster/New York/München/Berlin. Waxman, 2010. 359 s.
- MAŠEK, Petr. *Šlechtické Rody v Čechách a na Moravě*. Praha: Argo, 2008. 666 s.
- MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie (1500-1700)*. Praha: NLN. 2004. 1061 s.
- MEBES, Julius. *Beiträge zur Geschichte des Brandenburgisch-Preussischen Staates und Heeres*. Berlin: Selbstverlag des Verfassers, 1867. 1195 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Monatsblatt des Heraldisch-Genealogischen Vereines „Adler“*. Band 4. Carlsruhe: Gerold's Sohn, 1900. 614 s.
- MEBES, Julius. *Beiträge zur Geschichte des Brandenburgisch-Preussischen Staates und Heeres*. Berlin: Selbstverlag des Verfassers, 1867. 936 s.
- MÜLLER, Klaus. *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden (1648-1740)*. Bonn: Ludwig Röhrscheid, 1976. 407 s.
- MÜLLER, Karl August. *Kurfürst Johann Georg der Erste, seine Familie und sein Hof, nach handschriftlichen Quellen des Königlich Sächsischen Haupt-Staats-Archivs dargestellt: ein Beitrag zur Cultur- und Sittengeschichte des Siebzehnten Jahrhunderts*. Band 1, Fleischer: Dresden: Leipzig, 1838. 242 s.
- NIEDERKORN, Jan-Paul, Diplomaten-Instruktionen in der Frühen Neuzeit, In: *Hipfinger, Anita et al. (Hg.), Ordnung durch Feder und Tinte? Genese und Wirkung von Instruktionen im zeitlichen Längenschnitt vom Mittelalter bis zum 20. Jahrhundert*. Wien, 2012. s. 73-84.

*Ottův slovník naučný: Gens-Hedwigia, desátý díl.* Praha: Jan Otto, 1896. 1028 s.

PILTZ, Georg. *August der Starke: Träume und Taten eines deutschen Fürsten.* Berlin: Verlag Neues Leben, 1986. 395 s.

POLERROSS, Friedrich. *Die Kunst der Diplomatie: auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653-1706).* Petersberg: Imhof, 2010. 608 s.

POTEN, Bernhard. Hans Adam von Schöning. In: *ADB.* Band 32. Leipzig: Duncker & Humblot, 1891. s. 309–311.

REUTHER, Hans. Hildebrandt, Johann Lucas von. In: *NDB.* Band 9. Berlin: Duncker & Humblot, 1972. s. 127-130.

ROOSEN, William Jacob. *The Age of Louis XIV: The Rise of Modern Diplomacy.* Cambridge, 2013. 217 s.

ŘEZNÍK, Miloš. *Sasko.* Praha: Libri. 2005. 200 s.

SCHMIDT, Melanie Heike. Rätsel um verschwundenen Grafen bleibt ungelöst In: *Neue Osnabrücker Zeitung.* 2016, r. 49. Nestrávkované.

SCHÖNING, Kurd. *Des General-Feldmarschalls Hans Adam von Schöning auf Tamsel Leben und Kriegsthaten namentlich sein Zug mit achttausend Brandenburgern gegen die Türken.: ein Beitrag zur Erkennung der Zeitverhältnisse in den Kurbrandenburgischen und Kursächsischen Landen während der 2ten Hälfte des 17ten Jahrhunderts.* Berlin: C. G. Lüderiz, 1837. 368 s.

SCHREIBER, Hermann. *August der Starke.* Gernsbach: Casimir Katz Verlag, 2000. 288 s.

SCHRÖDER, Dorothea. *Maria Aurora von Königsmarck: Eine schwedische Gräfin aus Stade.* Stade: Friedrich Schaumburg, 2011. 80 s.

SCHULTE, Aloys. *Markgraf Ludwig Wilhelm von Baden und der Reichskrieg gegen Frankreich 1693-1697: Svazek 1.* J. Bielfeld, 1892. 374 s.

SINCLAIR-STEVENSON, Christopher. *Blood Royal: The Illustrious House of Hanover.* London: Faber & Faber, 2012. 256 s.

SMÍŠEK, Rostislav. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* České Budějovice: Jihočeská univerzita. Filozofická fakulta, 2009. 682 s.

STENITZER, Peter. Das Wirken Aloys Thomas R. Graf Harrachs als Vizekönig von Neapel (1728–1733), In: *Silvia Cassani (ed.), Barock in Neapel. Kunst zur Zeit der österreichischen Vizekönige.* Napoli, 1993. s. 43–56.

STICHART, Franz Otto. *Das Königreich Sachsen und seine Fürsten: e. geschichtl. Abriß für Schule u. Haus: Preisschrift; mit 23 Bildnissen sächs. Fürsten.* Leipzig: Hirschfeld, 1854. 313 s.

STRAMBERG, Christian. *Denkwürdiger und nützlicher Rheinischer Antiquarius: welcher die wichtigsten und angenehmsten geographischen, historischen und politischen Merkwürdigkeiten des ganzen Rheinstroms, von seinem Ausflusse in das Meer bis zu seinem Ursprunge darstellt. "Das" Rheinufer von Coblenz bis Bonn; 8. Band. Mittelrhein : 3.* Koblenz: Rudolph Friedrich Christian Hergt, 1861. s. 585.

ŠVANDOVÁ MARŠÁLKOVÁ, Lenka. Zdraví a nemoc očima barokního aristokrata. Zdravotní stav knížete Waltera Xavera z Ditrichštejna ve 20. letech 18. století. In: *Folia Historica Bohemica.* Praha: HŮ AV ČR, 2015, 30(1), 171-195.

VEHSE, Carl Eduard. *Geschichte der deutschen Höfe seit der Reformation: 5. Abth., Geschichte der Höfe des Hauses Sachsen; 6. Th. 33.* Hamburg: Hoffmann und Campe, 1854. 369 s.

VESELÝ, Zdeněk. *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. 493 s.

VON MARTENS, Carl. *Allgemeine Geschichte der Türken-Kriege in Europa, von 1356 bis 1812:svazek 2.* Stuttgart: F. C. Löflund, 1829. 296 s.

VON ROBBE, Peter. *Geschichte der Herzogtümer Schleswig und Holstein: unter dem Oldenburgischer hause.* Altona: Johann Friedrich Hammerich, 1834. 323 s.

VON SCHIMPF, Georg. *Geschichte des Kgl. Sächs. Garde-Reiter-Regiments: im Auftrage des Regimentes zusammengestellt.* Dresden: Wilhelm Baensch Verlagshandlung, 1880. 684 s.

VON SCHIRACH, Gottlob Benedikt. *Biographie der Deutschen. Von Gottl. Benedikt von Schirach: Svazek 5.* Wien: Johann Thomas Edlen von Trattner, 1789. 328 s.

WEBER, Karl. *Archiv für die Sächsische geschichte, Svazek 11.* Leipzig. Christian Bernhard Tauchnitz, 1873. 434 s.

WEBER, Harald. *Militärsgeschichte des Churfürstenthums Sachßen und Ihrer Königlichen Majestät in Pohlen : 1613 - 1733.* Burgstädt. Verlag für Sächsische Regionalgeschichte, 2008. 230 s.

WISSGRILL, Franz Karl. *Schauplatz des landsässigen nieder-oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande: von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten.* Wien: Franz Seizer, 1800. 576 s.

WURBACH, Constantin. Harrach, Franz Anton Graf. In: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich.* 7. Theil. Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei. Wien, 1861. 377 s.

WURZBACH, Constantin. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben. Habsburg (Magdalena - Wilhelmine) - Hartlieb.* 7 Wien: Kaiserlich königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1861. 444 s.

WURZBACH, Constantin. Graf Ferdinand Bonaventura II. Harrach. In: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich BLKÖ).* K. K. Hof- und staatsdruckerei, 1861. s. 377.

#### 4) Online zdroje

Gräfin Cosel: Die berühmteste Mätresse und Gefangene Sachsens. In: *Burg Stolpen* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.burg-stolpen.org/de/gaesteservice/>. Nestránkované.

*Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte* [online]. 2015 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://geschichte-s-h.de/>. Nestránkované.

HRBEK, Jiří. HARRACH Ferdinand Bonaventura I. 14. 7. 1637-15. 6. 1706. In: *Biografický slovník* [online]. Historický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: [http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH\\_Ferdinand\\_Bonaventura\\_I.\\_14.7.1637-15.6.1706](http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH_Ferdinand_Bonaventura_I._14.7.1637-15.6.1706). Nestránkované.

HRBEK, Jiří. HARRACH Alois Tomáš Raimund 7. 3. 1669-7. 11. 1742. In: *Biografický slovník* [online]. Historický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z:

[http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH\\_Alois\\_Tom%C3%A1%C5%A1\\_Raimund\\_7.3.1669-7.11.1742](http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH_Alois_Tom%C3%A1%C5%A1_Raimund_7.3.1669-7.11.1742). Nestránkované.

HRBEK, Jiří. HARRACH, Ferdinand Bonaventura II. 11. 4. 1708-28. 1. 1778. In: *Biografický slovník* [online]. Historický ústav AV ČR, 2019 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: [http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH\\_Ferdinand\\_Bonaventura\\_II\\_11.4.1708-28.1.1778](http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/HARRACH_Ferdinand_Bonaventura_II_11.4.1708-28.1.1778). Nestránkované.

EINKER, Christian. Christoph Dietrich von Bose. In: *Sächsische biografie*. [online]. Dostupné z: [https://saebi.isgv.de/biografie/Christoph\\_Dietrich\\_von\\_Bose\\_d.J.\\_\(1664-1741\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Christoph_Dietrich_von_Bose_d.J._(1664-1741)). [cit. 2023-02-21]. Nestránkované.

HAMMERL, Martin. Palais Harrach. In: *Burgen-austria.com*. [online]. 2015 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <http://www.burgen-austria.com/archive.php?id=1726>. Nestránkované.

HAMMERL, Martin. Rohrau - Schloss Harrach. In: *Burgen-austria.com*. [online]. 2007 [cit. 2023-6-10]. Dostupné z: <http://www.burgen-austria.com/archive.php?id=968>. Nestránkované.

HAMMERL, Martin. Bruck/Leitha - Schloss Prugg. In: *Burgen-austria.com*. [online]. 2006 [cit. 2023-6-10]. Dostupné z: <http://www.burgen-austria.com/archive.php?id=737>. Nestránkované.

KAACK, Heinrich. Hans Adam von Schöning . In *Sächsische Biografie* [online]. Dostupné z: [https://saebi.isgv.de/biografie/Hans\\_Adam\\_von\\_Sch%c3%b6ning\\_\(1641-1696\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Hans_Adam_von_Sch%c3%b6ning_(1641-1696)). [cit. 2023-02-21]. Nestránkované.

Otto de la Bourde. In: *Austria-Forum* [online]. 2021 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: [https://austria-forum.org/af/AustriaWiki/Otto\\_de\\_la\\_Bourde](https://austria-forum.org/af/AustriaWiki/Otto_de_la_Bourde). Nestránkované.

Privileg von Ripen. In: *Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte* [online]. 2015 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://geschichte-s-h.de/>. Nestránkované.

MÁCOVÁ, Markéta. Historie obce Náměšť na Hané. In: *Lysahora.cz* [online]. 2002 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://www.lysahora.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=70265>. Nestránkované.

TREFFER, Gerd. Moritz von Sachsen. In: *Sächsische Biografie* [online]. Dostupné z: [https://saebi.isgv.de/biografie/Moritz\\_Graf\\_von\\_Sachsen\\_\(1696-1750\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Moritz_Graf_von_Sachsen_(1696-1750)). Nestránkované.

TRESKOW, Isabella. Nikol von Gersdorf. In: *Sächsische Biografie* [online]. Dostupné z: [https://saebi.isgv.de/biografie/Nikol\\_von\\_Gersdorf\\_\(1629-1702\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Nikol_von_Gersdorf_(1629-1702)). [cit. 2023-02-21] Nestránkované.